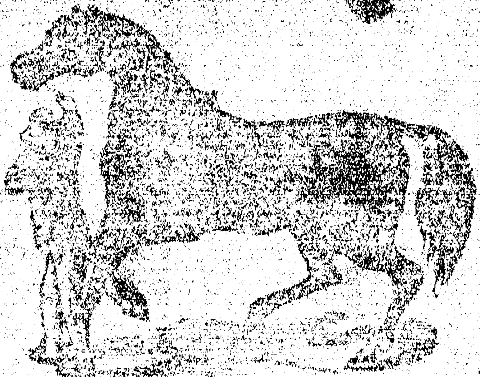
ગુલામ કમરૂદીની વારતા

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર
[illegible] ભીખાભાઈ સાધુ

અમદાવાદમાં

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

સંવત ૧૯૩૯ સને ૧૮૮૩

કિંમત ૦-૪-૦

૧૭૭૯

બરાસ કસ્તુરીની વારતા.

શ્રી ગણેસાએ નમઃ

દોહરા.

શ્રી ગણપતી તુજને નમુ, શારદાને લાગુ પાય;
જો ઇષ્ટદેવ કરૂણા કરે, તો ગ્રંથ સંપુરણ થાય. ૧
અષ્ટ ભૈરવ તુજને નમુ, નમુ જુગત અંબાય;
સહુ કવીને કરૂ વીનતી, બ્રાહ્મણને લાગુ પાય. ૨
કરગરૂ હું કરૂણા કરો, મુને કોય ન દેશો ખોડ;
તમ દાસ તણો હું દાસ છું, માગુ બેઉ કરજોડ. ૩

છપ્પો.

આદશકતી તુ અંબાય, રંગ સ્વરૂપ કાંતી;
દઇત દુષ્ટને પરીતાપ, ભગત જનને હોએ શાંતી;
હંસ વાહની એજ, તેજ પ્રગટ છે તારૂં;
તું જડ ચૈતનમાં વાસ, અવતરી ભગતને સારૂં;
અરીગંજન સુખ દુઃખ, દાવાદલ ખોઓ આપી;
શામળભટ કહે સહુએ મળી, સેવો સાચી દેવી સરસ્વતી. ૧

ચોપાઈ

પુરવદેશ રળીઆમણું ઠામ, કોશંબા નગરીનું નામ;
ચીત્રસેન તેનો રાજન, તેને પેટ નોતુ સંતાન. ૧
રાણી ઘરમાં પરભાવતી, તે પણ પુરણ શીરોમણ સતી;
રાંણી તેજનો નવ આવે પાર, પણ પુત્ર વના ઝુરે અપાર. ૨
રાય પરજા પાળે રૂડી રીત, પુત્ર જેવી રાખે છે પ્રીત;
પરજા પામે અદકુ સુખ, સપના માંહે નહી તેહને દુખ. ૩
ચુગલ ચાડીયા હરામખોર, તે ગામમાં મલે નહીં કોય;
કપટ કોઇ મનમાં નવ અડે, ભુત વઇતાળ દ્રષ્ટે નવ પડે. ૪
નાવીજોગ કામ જાણે નહી તેહ, સુખી છે સરવ કોયની દેહ;
ડંડની કોઇએ ન જાણે વાત, ડંડ એક શીપાતને હાથ. ૫
હેવું નીકટ કરે છે રાજ, અસત અન્યા અંતરની તાજ;
પરજા પામે અદકુ સુખ, પણ પુત્ર નહી તેને અદકુ દુઃખ ૬

હોમ જગન કીધા અતી ઘણા, દાન દીધાં એમાં શી મણા;
એમ ઘણા ઉપાએ કીધા શહી, પણ પુત્ર ફળ કાંઇ થાએ નહી. ૭
પંડીતને પુછુ રાજન, કેમ પુત્ર થાએ ઉતપન્ન.
પંડીત હેવી બોલ્યા વાણ, જોઇને શાસ્ત્ર વેદ પુરાણ. ૮
પાંચ લાખ ચંતામણી કરો. તેથી પુત્ર તુને થાશે ખરો;
પારથીવ કરાવે. પ્રાતીક જાએ. પુત્ર ફળ તે તારે થાએ. ૯
રાજાએ માની તે વાત, પગે લાગ્યો જોડી બે હાથ;
તતક્ષણ રાજા હરખ્યો એહ, કહ્યા પરમાણે કીધુ તેહ. ૧૦
રાજા સુખ પામ્યો તે નેટ, ગરભ રહયો નારીને પેટ;
ગરભવંતીતો રાણી થઇ. રાજાની તો ચંતા ગઇ. ૧૧
ઘણું હરખીત તે મનમાં થયો, અશવે ચડીને મ્રગીયા ગયો,
સાથે સકળ સેના પરવરી, ચોદરા શેવક રહ્યા તરવરી. ૧૨

દોહરા

તારે શેન્યા બહુ આવી સહી. તારે રાજા બોલ્યો વાણ;
હવે અમે એકલા જોશું સહી. તમે પાછા વળો પરધાન. ૧
રાજા ચાલ્યો એકલો, જ્યાંહાં મોટુ જંગલ રાન;
તે ઠેકાણે પરવરયો. ઘેર ગયો પરધાન. ૨
મધ્યાંનકાળ પુરણ થયો. તાપે તન પીડાય;
તરસ લાગી અતી ઘણી, તેથી જીવ તલપાપડ થાય. ૩
રાહા મારગ સુજે નહી, તે જંગલ મોટુ જાણ;
ત્યાંહાં એક કઉતક થયું, તે સંભળાવું કાન ૪
ત્યાંહાં એક અપછરા સરગની, બેઠી કુંભ વીમાન;
અંત્રીક્ષ મારગ જાએ સહી, તેનું ન જુગુશા નામ, ૫
તેણે તે દીઠો રાયને. જંગલમાં ફરતો તે જાણ;
એતો રાજા ચીત્રસેન. એવું જોઇને બોલી વાણ. ૬
જુહાર જુહાર તેણે કરયો રાજાને તેણીવાર;
તે રાજા કાંઇ જાણે નહી, તે ફરતો વનમોઝાર. ૭
તે જુહાર લીધો નહી, તેણે વીચારૂં મન;
શરાપ દીધો તે રાયને, ક્રોધથી કહ્યાં વચન. ૮
તે રાજા મોટો રાજવી, છે એ ચતુરસુજાણ;
એ જુહાર મારો લેતો નથી, એહવડુ શું અભીમાન. ૯
એ બાવરો સરખો થઇ રહ્યા, જોએ ચો દશાએ દ્રષ્ટ;

મહારો જુહાર મીથ્યા કરચો, માટે એને દઉ કષ્ટ. ૧૦
ક્રોધ મારો રેહેતો નથી, આજ જણાવું એનુ પાપ;
માહારો જુહાર માન્યો નહી, એવડું શું અભીમાંન. ૧૧
તમ નારીને વીજોગ થજો, એમ કહ્યું તેવાર;
પણ ખબર રાયને નથી, જે કોણે દીધો આપ. ૧૨
ત્યાંહાંથી પોતે ચલો સહી, ઘેર આવ્યો પોતે રાએ;
તે નગર મધે આવ્યો સહી, સામા તે આવ્યા પરધાંન. ૧૩
વાજતે ગાજતે રાયજી, ગયા મંદીર માંહે રાજન;

ચોપાઈ

અપછરાએ દીધો આપ, તે પોતે જાણે નહી આપ;
ગરભવંતી તે નારી જેહ, રાજા જોઇને હરખ્યો તેહ. ૧૪
ખત્રી લોકમાં એહવો ધરમ. તે તમને સંભળાવું મરમ;
ગરભવાળી નારી થાએ જાહરે, સ્વાંમી તેને પુછે તાહરે. ૧૫
જેનું મન નારીને થાય. તેની સ્વામીને કેવી હાય;
માટે એમ પુછે રાજન. કોહો અસતરી તમારે શાનું મન;
તારે રાણી બોલી તેની સાથ, માહારા મનની સાંભળો વાત. ૧૬
જો માહારા મનની પુરો હાંમ, કહું તે કરો એક કામ;
લોહીએ કરીને વાવ ભરાવ. તેમાં તું મુજને નવરાવ. ૧૭
વસ્ત્ર વિના તેમાં ઝીલું સહી, હેરી મારે મન ઇચ્છા થઈ;
તે રાજા સાંભળી વીસમે થીઓ, મનમાં પસ્તાઇને રહ્યો; ૧૮
જો માઠુ થયું નારીનું મન, તો કાંઇ થાશે ખોટુ વીધન;
તે રાજાથી ના કેમ થાય, ના કહે તો શીરજ જાય. ૧૯
જે કોઇ ઇશ્વરનો બનાવ, એક વાડીમાં ખોદાવી વાવ;
પછે રાએ મન વીચાર્યું, હવે રૂધીર કહાંથી ભરૂં. ૨૦
પાણી તેમાં ભરવું સહી, પછે બુધ વીચારી તહીં;
પાણી માંહે નંખાવો પતંગ, તારે થયો રૂધીર સરખો રંગ. ૨૧
તે રાણીને દેખાડું દ્રષ્ટ, રાજા મનમાં પામ્યો કષ્ટ;
રાણીને કહે તતબર થાઓ, સખીઓ તેડી વાડીએ જાઓ. ૨૨
જેમાં મન થયું તેમાં નાએ, રાણીને મન હરખ ન માએ;
રાજાના પેટમાં પડી છે ફાળ, ત્યાંહાં મોકલા શેવક રખવાળ. ૨૩
હરાંમી દ્રષ્ટીને હરે, જઇ રાણીની રક્ષા કરે;
ચોદશ શેવક રહ્યા તરવરી, રાણી વાડી મધે પરવરી, ૨૪

વસ્ત્ર ઉતારી મુકયાં છે બાહાર, અંગે ધરચા છે સોલે શણગાર;
શેવક ઉભા છે વાડી બહાર, હાથમાં રહી છે નગન તરવાર, ૨૫
બંદુકો પીસતોલો ઘરમાં રહી, ઉભા વાડી ઘેરી રહી;
પેલી સખી સઘળી ઉભી બહાર, જળમધે ઊતરી તે નાર. ૨૬
તેહેને મન તો રૂધીર સહી, તેમાં ઝીલી રાણી રહી;
સુંદર રાણી શોભે સોહાગ, મુશતકે વેણી વાશુકી નાગ. ૨૭
તેજ તપે તારૂણી તણું, વળી ગરભ થકી થયું અતી ઘણું;
ઘડી બે ચાર થઇ જાહરે, સખી બાહારથી બોલી તાહરે. ૨૮
રાણીજી હવે નીકળોને બહાર, ઘણી થઇ ગઇ હવે તમને વાર;
રાજાજી જોશે બહુ વાટ, તે કરતા હશે ઉચાટ. ૨૯
તારે રાણી કહે હું ખુશી થાઉ, જાણે આખો દાહાડો નાહું;
નીકળ્યાનું મન મને નવ થાએ, એવુ કહીને તેમાં નાએ. ૩૦
જો જો કરમતાણી એ ગતી, થાશે થાવાનું તે ખબરજ નથી;

દોહરા

સતે વાવમાં ઝીલે સુંદરી, થઇ ઘટીકા ચાર;
તારે એક કઉતક થયુ, સાંભળો નરને નાર. ૧
એક ગરૂડ ગગને જાતો હતો, તેણે દીઠી નાર;
તેને મનમાં ઉપર છે, એવો કરચો વીચાર. ૨
પતંગ રંગે રૂધીર સહી, તેમાં ઝીલે ધરી આનંદ;
તેમાં ગોર કાયા દીશીએ જાણે માંશનો પીંડ. ૩
શીશ કેશની શોભા શી કહુ. જાણે વળગ્યા ભોરંગ;
તેના નેત્ર જાણે કાચબા, એવો દીઠો રંગ. ૪
તરત લીધી એને ચાંચમાં, ઉડો લેઇ આકાશ;
એ ગઇ એ જાય છે, સહુ જોઆ કરે ચોપાશ. ૫
બંદુક નાલ ઊંચી કરી, મારે તડોતડ તીર;
સખીએ હાથ ઘશી રહી, સહુએ નયણે ભરીયાં નીર. ૬
સહુ ચીતરામણ વત થઇ રહ્યા, સુજે નહી કાંઈ પેર;
સુધ સાન ઉડી ગઇ, નથી જવાતુ ઘેર. ૭
હવે જવાપ શું દેશું રાયને, એમ થર થર કંપે કાએ;
એકી દ્રષ્ટે ઊંચું જોવે સહી, કરાં કરે હાએ હાએ. ૮
વાર જારે ઘાણી થઇ, તારે રાય થયો અસવાર;
થોડા શેવક સાથે લઇ કરી, આવ્યો વાડી મોઝાર. ૯

તારે દીન મુખ દીઠાં સરવના, તારે રાજા પુછે એમ;
રાણી માહારી કાંહાં ગઇ, મુખે બોલો નહી કેમ. ૧૦
ડુમો જામ્યો સરવને, મુખે નવ બોલાએ;
કંઠે રૂદન થાએ સહી, થર થર કાંપે કાએ. ૧૧
રાજા પણ વીશમે થઓ, શકે થયુ કાંઇ વીઘંન;
રાણી માહારી કાંહાં ગઇ, એમ પુછે રાજંન. ૧૨
કેહે શેવક રાજા સુણો, થયો માહા ઉતપાત;
રાણી ઝીહલતાં હતાં વાવમાં, કહીશ હું માંડીને વાત. ૧૩
પછે કઉતક મેટુ થયુ આવ્યો વીનીતાનો તન;
તેણે લીધી ચાચમાં, તે લઇ ઉડયો ગગંન. ૧૪
હમે ઉપાય અદકો કરો મારો અતીશે માર;
તે અંત્રીક્ષ મારગે ઉડી ગયો, અમે જોયાં કરૂ આકાર. ૧૫
એવું કેહેતાં ઝબકી ગયો, રાજા પડયો પરથવી મોજાર;
સવાસ નહી ચેતના, તાંહાં થઇ રહો હાહાકાર. ૧૬
તાંહાં નગર બાધુ આવી મળ્યું, આવ્યો પુર પરધાન;
તે રાજાને ઘણું વીનવે, તોએ બોલે નહી રાજંન. ૧૭
ગુલાબ અતરતો છાંટાં ઘણાં, એમ કીધા ઘણા ઉપાય;
ચાર ઘડીએ મુરછા વળી, તારે બોલ્યો રાય. ૧૮
રાણી માહારી કહાં ગઇ, શી થઇ તેની પેર;
રાણી રણમાં મુકી કરી, શું મો લઇ જાશું ઘેર. ૧૯
તારે પરધાન રાયને પ્રીછવે, વળી નગર લોક તે ઠામ;
નગરશેઠ આદે સહી, તે સહુ કરે પરણામ. ૨૦
મેં શું ધારયું ને શું થયું, ટુટી મારી આશ;
મેં પુત્ર મુખ દીઠુ નહી, હું છેક થયો નીરાશ. ૨૧
માહા કલપાંત કીધું સહી, પછે વિચારી પેર;
પરધાન લોક સહુએ મળી, તેડી લાવ્યા ઘેર. ૨૨
તે દુખ અતીશે ભોગવે, મનથી રેહે ઉદાશ;
સભા મંઘે બેસે નહી, પણ મન નારીની પાસ. ૨૩

ચોપાઈ

એ વાત એટલેથી રહી, પેલી નારીની શી ગત થઇ;
તે ગરૂડ લઇ ઉડોતો ગગન, આવ્યો છે એક સો જોજન. ૧
એક મોટો પાહાડ દીઠોછે તહી, ઉભો ગરૂડ તે ઉપર જઇ;

ચાંચમાંથી કાડીછે નાર, કરવા બેઠો તેનો હાર. ૨
તે ગરૂડે જારે કાહાડી બાર, જુવે તો જીવતી દીઠી નાર;
મુકી નારી ઉડો ગગન, નારી બેઠી તાંહાં કરે રૂદન. ૩
તાંહાં અરાણુવંન તે ભારે સહી, પશુ પંખી કોઇ માનવી નહી;
જળ ફળ ન મળે લગાર, તાંહાં એકલી રૂદન કરે છે નાર. ૪
મેં એ કાં માઠો કરો વીચાર, નાહાવા મન કીધુ રૂધીર મોજાર,
માહારા સવામીનો બહુ નેહ, નીશચે તજશે હવે એ દેહ. ૫
અરે પ્રભુ નોધારાનો આધાર, ચડજો વેગે માહારી વાહાર;
તમો ભગત દુખની સાંભળો વાણુ, તતક્ષાણુ દાડો તમો ભગવાન. ૬

છપા—પરથમ મછા સ્વરૂપ, ભુપ શંખાસુર મારો;
બીજે કછપ રૂપ, ચૌદ રતન બાર કાડે;
ત્રીજે વરાહ સ્વરૂપ, પરથવી ગ્રહી ડાહાડે રાખી;
હીરાણુકશ્યપને તતકાલ, લજા તેની નવ રાખી;
ચોથે નરશીહીં સ્વરૂપ, ભગત પ્રહ્લાદ કાજે સહી;
સ્થંભમાંથી પ્રગટયા સહી, તેના બાપને મારો સહી. ૧
પાંચમે પરમેશર રૂપ, વામન થઇ વીશ્વમાં વાપ્યો,
એ બાણાસુરનો બાપ, બળી પાતાળે ચાંપ્યો;
છઠે તે ફરશરામ, ફરશી તે કરમાં લીધી;
શેહેસ્રારજુનનો નાશ, પછે પ્રથવી નક્ષત્રી કીધી;
સાતમે રામચંદ્રજી થયા, વાંદર ટોળી મેળવી સહી;
સમુદ્રમાં પથર તારો, રાજા રાવણ મારયો જઇ. ૨
આઠમે શ્રીકૃષ્ન અવતાર, મનહર મોહન જેવું;
પુરાણ સોળ અવતાર, ભગતને દરસાણ દેવુ;
નવમે બુધ સ્વરૂપ, ધ્યાન એક ચીતે માંડી;
મારૂ મારૂ નહી કાંએ, લજા સહુની તરછોડી;
દસમે કલંકી અવતરી, પ્રથવી નવ પ્રલય કરો;
વળી ભગતને કારણે, ભમ મધે અવતરો. ૩

ચોપાઈ.

એમ નારી કરે રૂદંન, કોણ સાહે કરરે ભગવંત;
એમ ત્રણ દીવશ ને ત્રણ રાત, એકલી રૂદન કરે છે જાત. ૧
એમ ત્રણ દીવશ ને ત્રણ રાત, પછી શું કામ થયું તાહુરે;
એમ દીવશ ત્રણ ગયા જાહરે, પછી શું કામ થયું તાહરે;
એમ દીવશ ત્રણ ગયા જાહરે, એક રૂશીનો આશ્રમછે સહી. ૨
તાંહાંથી એક જોજનપર તહી, એક રૂશીનો આશ્રમછે સહી.

ઘેર વીદ્યારથી ભણે છે ઘણા, વીદ્યામાં કશી નહીં માણા;
તેને ગરૂએ સોંપુ કામ, દરભ વીણી લાવો આ ઠામ. ૩
પાંચ સાત વીદ્યારથી જેહ, દરભ વીણવાને આવ્યા તેહ;
મુખે જપતા ગરૂનુ નામ, આવ્યા નારી બેઠી જેહ ઠામ. ૪
તે પાહાડ તળે આવ્યા જાહરે, દરભ વીણવા માંડયાં તાહરે;
જીણે શબ્દ રડે ત્યાં નાર, ત્યારે વીદ્યારથીએ કરયો વીચાર. ૫
કાંઇ ભુત પરેત ડાકણછે અહી, એ કોંણ કારણ રૂપ રડેછે અહી
પછે હીમત રાખી સરવે રહ્યા, શબ્દ સાંભળી પાઢ ઉપર ગયા. ૬
દીઠી નારી નઉતમ વેશ, ત્યારે સહુને પડયો અદેસ;
પુછે સઉ મળી સમાચાર, વેહેમ રૂદન કરે છે નાર. ૭
તેણે તેનું કહ્યું વરતાંત, ભાગી તેના મનની ભરાંત;
ત્યારે વીદ્યારથીને આવી દયા, તેને ગુરૂ પાસે તેડી ગયા. ૮
ગુરૂ આગળ સરવે માંડી કહી વાત, આ નારી સકોમળ જાત;
વળી ગરભવતી નારી સહી. તેના દુખનો પારજ નહી. ૯
તારે ગરૂજીએ દીધી ધીર, મુખ પખાળી પાયુ નીર;
ભાવતા કરાવ્યાં ભોજંન, પછે રૂશી બોલ્યા વચન. ૧૦
તમે સુખુ રેહો અમારે ધામ, તસ હીમ પુત્રી કેરે ઠામ;
જાણે પીહેરમાં જાણવા આવ્યાં જેમ, તમો મનમાં ચીતવજો તેમ
હવે દુખ મા ધરશો લગાર, સુખે રેહો તમારૂ દુવાર;
તે નારી રહી તે ઠામ, જારે પ્રભુની કીરપા થઇ તે ઠામ. ૧૨
સુખ પામીને પોચી આશ, એટલે પુરણ થઆ દસ માસ;
સુભ નખેતર સુભ તીથી સોમવાર, પુત્ર પ્રસવ કરયો તાંહાં નાર. ૧૩
ઘેરથી વીદ્યારથી આવ્યા તાંહે, ગુરૂને વધામણી કહી તાંહે;
ગુરૂને હરખ થયો તેણી વાર, જનમ અખેર કરાવ્યા સાર. ૧૪
પછે પુત્રનો કહ્યો સમાચાર, તારા પુત્રના પ્રાક્રમનો નહી પાર;
સકળ વિદ્યા ગુણ પુરણ થશે. દ્રથ્વી પતી તે રાજા થશે.

છપા–કામ શમાને રૂપ. ભુપ રામચંદરજી જેવો;
કરણ સમાન દાતાર, મહીમા માહીમા માહાદેવ જેવો;
સ્થીરતા જાણે એમ. ગભીરે શાહગર વખાણું;
દાને કરી બળી રાજંન; બરાશ બેહેકથી જાણું;
કીરતી પુરણ નીધી થશે, ગુણે ગણપતી સરખો સહી;
સામળ કહે શું વરણવું અને શેષ પાર પામે નહી. ૧

સતે જેવો હરીચંદ્ર, લખ્મી કુબેરના જેવી;
માને માન ધાતાં તાંહાં, બુધ તરીંબ છે તેહવી;
વાંણી વીદુર વાશ, ખેમાએ પ્રથવી કાંપે;
જોરાવરમાં જોધ, બાણા વળીમાં બહુ ફાવે;
સુર પુરૂશમાં શત વાદીઓ, ધીર વીર ધાતા સહી;
શામળ કહે સહુ સાંભળો એના પ્રાકમનો પારજ નહી, ૨

ચોપાઈ—એમ રૂશી કહ્યો પ્રકાર; તે નારીને હરખ અપાર;
હવે દીનપર તે મોટો થાય, સુંદીર વેશ શોહાવે કાય. ૧
બીજનો ચંદ્ર વાધે જેમ, કળા કુવરની વાધે તેમ;
શરીર સુધ બરાશને ઠાંમ, માટે બરાશ પાડું કુવરનું નામ. ૨
દીન દીન મોઢો થયો તે બાલ, ગુરૂ દેખી આણે બહુ વાલ;
વરસ પાંચ થયાં જાહરે; ગુરૂએ ભણાવવા માંડો તાહરે. ૩
વાણ શીખવી તે વીધા ભણે, અને ગુઢ અખેર આણ શીખવા ગણે;
કાવ્ય કવીત ભાષાને ભેદ; ભણે સકલ શાસ્તરના ભેદ. ૪
દસ જોયાં પુરાણ, અમલ પ્રુમલ પીંગળ નીરવાણ;
દુહા ગાથા વ્યાકરાણ વીચાર, સંસ્કૃત પ્રાકૃતનો નહીં પાર.
વીધારથી સંગ રમે જમે; તે માત પીતાને અદકું ગમે,
એમ કરતાં વરશ થયાં છે સાંત, પછી થઇ એક કઉતકની વાત. ૬
વન મધે કુંવર રમતો ફરે, હરનીસ એકલો જાએ બહારે;
તે માતને મન હરખ ન માય, પુત્ર દેખી ને સુખીયાં બહુ થાય ૭
પોતીકા કરનું કંકણ જેહ, બાળકને રમવા આપ્યું તેહ;
તે કંકણ લઇને વનમાં જાય, રમે જમે આણંદ ન માય. ૮
એ કદી વનમાં રમતો બાળ; ત્યાં શું કર્મ થયું તતકાળ;
એક વાદી આવ્યો વન મોઝાર, બાળક રમે છે તેને ઠાર. ૯
તેણે આવી શું કીધું કામ, મહુઅર વગાડું તેણ ઠામ;
ત્યાં મહુઅર નાદ થયો જેટલે, એક મણીધ્રર નાગ નીકળ્યો તેટલે. ૧૦
તે વરધ નાગ પુરાતન સહી; મણી મસ્તક ઉપર ચળકી રહી;
ફેણ માંડી બેઠો તે ઠામ, તારે બાજીગરે શું કીધું કામ. ૧૧
ઝટ પકડી તેણે ઝાલીઓ, પોતીકા કંડીઆ માંહે ઘાલીઓ;
નાગ લઇ આવ્યો તેણીવાર; તારે બાળકે મન કરયો વીચાર. ૧૨
સઘળુ બાળકે દીઠું દ્રષ્ટ, મનમાં અદકું પામ્યો કષ્ટ;

સુરવીર ધીર રાજાનો તન, તેને દયા આવી બહુ મન. ૧૩
બાજીગરને બોલાવ્યો વળી, તેની પોતે મનમાં કળી;
અરે બાજીગર પુછું અમો, આ નાગ લઇ જઇ શું કરશો તમો. ૧૪
ત્યારે બાજીગર બોલ્યો વાણ, એ અમારૂં જીવતર તું જાણ;
એ નાગ લઇ વસ્તીમાં ફરૂં ખેલ ખેલાવી ઉદર ભરૂં. ૧૫
અમારા કુળનો એ વેહેવાર, માટે નાગ લીધો આ ઠાર;
તારે બાળક કહે એ ખોટું કામ, એમાં જીવ નથી શું રામ. ૧૬
એનાં સ્ત્રી બાળકને વીજોગ પડે. અલ્યા એથી તુજને કષ્ટજ પડે;
માટે મુકીદ આ ઠામ, કર ઉધમ તું બીજું કામ. ૧૭
વાદી કેહે તું છે અગનાન; એને નવ મુકું એ માહરો માણ;
એ માહરી રોજી સહી, હાથ આવ્યો હવે મુકું નહી. ૧૮
ત્યારે બાળક બોલ્યો વચન; કેટલું એથી મળશે તુજને ધન;
એટલું ધન મુજ પાસેથી લીઓ પણ એ નાગને મુકી દીઓ. ૧૯
કહે વાદી તું આપે સરવથી, પણ એ નાગને મુકવાનો નથી;
એમ કહીને ચાલ્યો સરવથી, ફરી બાળક બોલ્યો તે કથી. ૨૦
કંકણ આપું તુજને તેહ; લઇ વાદીને દેખાડ્યું તેહ;
સાત પાછાઇનું છે મુળ; નહીતર બીજું છે સમતુળ. ૨૧
હીરા રતન છે જડાવ, પુરણ માણેક મોતી જડાવ;
અંધારે થાએ ઉજેશ, તે કંકણ દીઠું ઘણું તેજ. ૨૨
લલચાયું તે વાદીનું મન, તારે વાદી બોલ્યો વચન;
આ કંકણ તો આપો તમો. તો નાગને મુકી દઇએ અમો. ૨૩

દોહરા—તાહરે બાળકે કંકણ આપીયું છોડાવ્યો તે નાગ;
તે કંકણ લઇ વાદી ગઓ, ભલીયું તેનું ભાગ્ય, ૧
વાદી ત્યાંથી વળ્યો સહી તારે નાગને થઇ વાચાએ;
ધન ધન ભાએગ તાહેરૂં, તેં કીધી માહારી સાહાએ. ૨
જીવતદાન દીધું સહી ઉગારયો માહરો પ્રાણ;
હું પરશન થયો અતી ઘણો, કાંઇ માગ માગ વરદાંન. ૩
ત્યારે બાળક જઇ ચરણે નમો, તમને ગમતું જેહ;
તે કીરપા કરીને આપીએ, મુજને વાહાલુ તેહ. ૪
નાગે પછે મન વીચારીયું. કહું તે કહું બાળકને વચન;
એક વેણ આપી હાથમાં તું સાંભળરે રાજન. ૫
આ વેણ જારે વાગશે, તેથી મેહ પામશે નરનાર;

પશુ પંખીને માનવી, સહુ મોહશે સંસાર. ૬
વળી ઘાત ઉપઘાત થાએ નહી મુઠ નજર કે ઘાત;
વ્યાધી રોગ શરીરે વ્યાપે નહી, થાએ કાંઇ ઉચાટ. ૭
વળી દરીઆમાં બુડે નહી, વળી જશ મોહોડે સહુ કેહે.
વીખ વીપરીત ચડે નહી, વળી જસ મોહોડે સહુ કેહ. ૮
ગુણ બુદ્ધીને ચાતુરી, હોશે અપરમપાર;
તમે સુરપે સમરથ થશો. કોઇથી નવ પામો હાર. ૯
વળી કષ્ટ પડે સંભારજો ધરજો મારૂ ધ્યાન;
હું આવી સાહે કરીશ, એમ કહી થઓ અંતર ધ્યાન. ૧૦
નાગ ત્યારે અલોપ થયો, બાળક વીચારી પેર:
પેલી વેણા કરમાં લઇ કરી, આવ્યો પીતાને ઘેર. ૧૧
માતાને વાત માંડી કહી કહી તાતને વાત;
સાંભળી સરવે પરસંન થયા, હવે થયું કુશળ કલ્યાંણ. ૧૨
તે વેણા લઇને ગાન કરે, મધુરે સુર રસાલ;
શબ્દ સહુ સરવ ત્રણગ્રામ શુ, તેથી ઉપજે સહુને વાહાલ. ૧૩
બ્રાહ્મણ તે ભણતા રહે. જોગી રેહેવા દે ધ્યાન;
વાછરૂ ગાયને ધાવે નહી. જ્યારે કરે છે ગાન. ૧૫
ભમત ભગી ચુકે સહી; ગુણીજન તજે જ્ઞાન;
ડાહ્યા નર ડાહાપણ તજે; હુંકારી તજે અભીમાન.
વડવાડીઆ વડવાડ તજે, જ્યારે કરે ગાન;
ચતુર નર ચાતુરી તજે, વીણા શબ્દ સુણી કાન.
નારીઓ જે સાંભળે, તરત તજે અભીમાન;
શબ્દ જે કોઇ સાંભળે, સરવે ભુલે ભાન.

ચો ૧૯—એ વાતતો અહીંયાંથી રહી પણ હવે રાજાની ગત થઇ;
નારી ગઇ નીશ્ચે જાણ, રાજાએ તજવા ધારયા પ્રાણ. ૧
એમ કરતાં વીત્યાં વરસ સાત, તારે રાજા કહે પરધાનને વાત,
વરસ સાત થયાં સરવથી, હજી નારીની કાંઇ ભાળજ નથી. ૨
માટે માહરે હવે તજવો પ્રાણ, તાહરે કહો પરધાને વાણ;
કાલે રાણી તમારી આવશે, દુઃખ જસે ને સુખજ થસે. ૩
માટે ધીરજ રાખો મન મોઝાર, કરતા હરતા છે કીરતાર;
એમ પળવીને રાખ્યો રાય, એમ કરતાં ઘણા દીન વીતાય. ૪
રાતે રાજા સુતો જાહરે, સુભસ્વપ્ન થયું તાહરે;

જાણે પાસે બેઠી છે નાર પુત્ર ખોળામાં છે નીરધાર. ૫
તે નારી બોલી એવું વચન, સાંભળો મારા સ્વામીન;
મુને માઠી મત ઉપની જાહરે, હું દુઃખ ઘણું પામી તાહરે. ૬
હવે તમો મલ્યા સ્વામીન, એમ કહી દીધું આલીંઘન;
કંઠે ભરાવ્યા બેહુ હાથ, પરસ કરો સ્વામીની સાથ. ૭
તારે રાજાએ બોલજ કહ્યા; તારા વીના બહુ દુઃખીઆ થઆ,
એમ કહી દીએ આલીંઘન એટલે ઉઘડી ગયાં લોચન. ૮
માતુશ્રી કાળ થઓ જાહેરે, નીત કરમ કીધું તાહેરે;
કપડાં સુંદર પેહરયાં સાર, આવી ઉભો સભા મોઝાર, ૯
એટલે આવ્યો પુર પરધાન રાજાએ દીધું બહુ માન;
પેલું સ્વપ્ન દીઠું તેહ, પરધાન આગળ સરવે કહ્યું તેહ. ૧૦
તાહરે પરધાન કહે સાંભળરે રાંય, હવે થોડા દીવસમાં ચતા જાય;
રાજા કહે ફરકે જમણ લોચન, એવું સાંભળી થએ પરસન. ૧૧
હવે એ વાત અહીંયાંથી રહી, પેલો વાદી કંકણ લાવ્યો તહીં;
ફરતો ફરતો દેશ વીદેશ, તે નગરમાં કીધો પરવેશ. ૧૨
તે બાજીગરે વીચાર્યું મન, એને વેચીને લેઉ ધન;
તે કંકણનુ મુલ કોણજ કહે, રાજા વિના તે કોણજ લેહે. ૧૩
તેમાં મોટા રાજન, એ કંકણ લઇને આપશે ધન;
તે પોતે સભામાં ગયો, કરજોડીને ઉભો રહ્યો. ૧૪
તારે રાજા બોલ્યો તેની સાથ, કેહે ભાઇ તારી શી છે વાત;
ત્યારે તે કંકણ કહાડયું બાહાર, આપ્યું રાજાના કર મોઝાર. ૧૫
આ કંકણ વેચવું છે માહરે, જો મુલ આપી લેવું હોય તાહરે;
રાજાએ કંકણ લીધું હાથ; ઘણુ હરખ્યો મનડા સાથ. ૧૬
આ કંકણ તો માહરૂં એહ, મારી રાણી કર સોહાવ્યું તેહ.
હવે કહે ભાઇ તું સાચી વાત, કંકણ કયાંથી આવ્યું હાથ. ૧૭
કોઇએ આપ્યું કે વાટે પડયું, એ કંકણ તમને કયાંથી જડયું;
તારે તેણે કહી સહુ વાત, અથઇતી માંડી કહી ખ્યાત. ૧૮
હું દુર પંથ ગઓતોજાણ, એક બાળક સુંદર રમતો તો અજાણ;
માહા મનોહર તેનુ રૂપ, જાણે કોઇ પ્રથવીનો ભુપ. ૧૯
મારા કુળનો ઉધમ જેહ. મેં કરવા માંડયો ત્યાંહાં તેહ;
મહુઅર મે વગાડયુ જાહરે, એક મણીધર નાગ નીકળ્યો તાહરે. ૨૦
હું તેને લેઇ વળ્યો જેટલે, પેલો બાળક બોલ્યો તેટલે;

તેણે કહ્યું આ કંકણ લ્યો, નાગ પકડયો તે મુકી ધો. ૨૧
રમે કકણ લીધુ હાથમાં, સરપ મુકયો તેના સાથમાં;
તે બાળક ત્યાંહાં મુકાવીને ગયો, હું પણ મારે પંથે થયો. ૨૨
હું દેશ દેશાવર ફરી અ વ્યો સહી, પણ કોઇએ, કકણ લીધુ નહી
ભારે મુલ તે કોણે અપાય, એ કંકણ તે કેમ લેવાય. ૨૩
તમારૂ સાંભળ્યું મોટું નામ, જાણ્યુ જે યાંહાં થાશે કામ;
એવું જાણીને આવ્યો અહીં, ખપ હોયતો રાખો સહી. ૨૪

દોહરો—વાત જારે એવી કહી, ચમકયો તે રાજન;
પરધાન હવે તમે સાંભળો એમ કહે રાય વચન. ૧
ત્યાં સોધ કઢાડો સહી,. મળશે પુત્રને નાર,;
દ્રવ્ય અનંગળ લ્યો તમો, જાઓ તે વન મોઝાર. ૩
કેહેતામાં સેવક સજ થયા, ને સજ થયો પરધાન;
તે વાદીને સાથે લીધો સહી, ચાલ્યો કરી પ્રણામ. ૪
વાટ ઘાટ વાસો રહે દર મજલ ચાલ્યો જાય;
પછે ઘણાએક દીવસે, આવીયા, માહા વન મોઝાર, ૫
ત્યારે વાદી કહે પરધાનને, અહીં બાળક રમતો તેહ;
નાગ મુકાવ્યો માહરો. કંકણ આપ્યું જેહ. ૬
પરધાને એવું સાંભળી,, સેન ઉતાર્યું ત્યાંહ;
પછે પોતે ઘોડે ચડયો સહી. જુવે કુંવરની ભાળ. ૭
બાધુ વન સોધી વળ્યો નવ દીઠો તે બાળ;
રાત પડી ગઇ જાહરે, પ છો આવ્યો દેરા મોઝાર. ૮

ચોપાઈ

બીજે દીવસ થયો જાહરે, તે બાળય વનમાં આવ્યો તાહરે;
વીણા કરમાં ઝાલી જાણ, મધુરે શબ્દે કરે છે ગાન. ૧
હાથી ઘોડા ઉંટ જ સહી. સહુ એકી દ્રષ્ટે જુવે છે તહી;
હય દળ પાળા પરધાન, સરવે માંડી રહ્યાં છે કાન. ૨

દોહરો.—બાજીગર કહે પરધાન સુણો, મુને કંકણ આપ્યું તન
તે બાળકતો એજ છે એ સાચુ માનો વચન. ૧
પરધાન બોલ્યો તે સમે, સાંભળરે તું બાળ,
તારૂ ગાન પુરૂ શુણ્યુ સહી. તુને દેખી ઉપજે વાહાલ. ૨
કુવર પાસે આવ્યો સહી, ને બોલ્યો મુખ વાણ;
કોણ દેશનો તું અધીપતી, કેમ આવ્યો તું રાંન. ૩

કુટક કોણુ ઉપર ચડયું, તે કોહો સાચી વાત; વગર મોતે મારયા જશો, જો કરશો કોઇની ઘાત. ત્યારે પ્રધાન કહે કુંવર સુણો. તમો કહોના સંતાન; તમો રાજકુંવર છો સહી, સુંદર ચતુર સુજાણ. કોશંબા નગર સોહામણું, ત્યાંતો ચીત્રસેન રાજન; પરભાવતી રાણી તેહની, તે તાણાં અમો પરધાન. વીજોગ પડયો તે રાણી તણો, તેને વરસ થયાં છે સાત; ગરભ સહીત રાણી ગઇ, તેની નથી જાણતા કાંઇ વાત. એ કંકાણુ દીઠુ રાણી તણું, ત્યારે રાજાએ કહી વાત; આ વાદીને લેઇ કરી, તે વનમાં જાઓ પરભાત. કુંકાણ દીઠુ રાણી તણું, આવ્યું વાદીને હાથ; તેણે ભાગ કહી સહી, વેચવા આવ્યો તે માટ. તે સારૂ અમો આવીઆ, રાજા ઘરે બહુ દુઃખ; તે રાણી રાય મળે સહી, તો તતક્ષણ થાએ સુખ. ત્યારે બાળક બોલીઆ, સાંભળજો કહુ તે સાર; માહારી માતા અહીંયાં રહે, રૂખીના આશ્રમ મોજાર. તાત અમારો છે નહી, પાળે રૂખી કરી જતન; હુ ને મારી માવડી, રહીએ છીએ આ વન. પરધાન હું પુછુ મારી માતને, તારે જાણીતો થાઉ; જાણ્યા વીના બોલુ કાશું, તે સહુ ચીતમાં ચાહુ. બાકી કુંકાણ મેં આપ્યું સહી, આ વાદી કેર હાથ: નાગ મુકાવ્યો મેં સહી, તે તો સાચી વાત. એવું કહીને દોડીઓ, દોડી આવ્યો માની પાસ; હરખ ધરતો અતી ઘણો, અતી ધરતો મન ઉલાશ. મા પાસે બેહો સહી, બોલ્યો કરી પ્રણામ; સાચુ નહી કહો મારી માવડી, તો તમને મારા સમ. ૧૬

ચોપાઇ.

માહારા તાતજીનુ સું છે નામ, ને આપણુ કયાં હોશે ગામ; આ વનમાં એકલા કયમ અહી, આ જંગલ છે વસ્તી કેમ નહીં. એવી વાત કહી જાહરે, તેની માતા બોલી તાહરે; સાચુ કહુરે માગ તન, આજ તાહારૂ મનાવુ મન; કુશુંબા નગરી પરમ વિશાળ, ત્યાંહાંનો ચીત્રસેન ભુપાળ; તે રાયની હું રાણી સહી, વિજોગ પડયો ને આવ્યાં અહી. વિત્યા વાત કરતાં વરસ સાત, હંજી ખબર નથી સાક્ષાત. આવ્યો છે આપણો પરધાન, લાવ લશકર લેઇને. રાજકુંવરે એમ કહ્યું જેટલે, બારણે શેવક આવ્યો તેટલે. એટલે આવ્યો પરધાન, રાણીએ દીધાં બહુ માન. પોતીકો પ્રધાન દીઠો જાહરે, નેત્રે નીર વહ્યાં તાહરે; તે રૂ

બીને વાત સરવે કહી, ખરી નીશાં રૂષીની થઇ. પ્રધાન કહે હુ વે વિદાય કીજીએ, જઇ વધામણી અમારીલીજીએ; તાહારે રૂષી કહે ત્તતબર થાઓ, સુખે તમારે દેશ જાઓ, પ્રધાન કરગ રી લાગ્યો પાય, તમે અમારી કીધી બહુ શાએ; રાણી ચરણે લગી જઇ, આજ્ઞા આપો પીતાજીએ તહી. આશીશ વચન લેઇ મુસ્તક ધરયું, તતક્ષણ સેન્યા સજ કરયું; નોબત નગારાં ગડ ગડે, ઢોલ દલામાં ત્યાંહાં દદડે. હાથીપર મેઘાડંમર સાર, તે ઉપર બેઠો રાજકુમાર; પ્રધાન તેને ચમર કરે, નીશાન તે ઉપ ર ફરફરે. રૂષી થોડે વળાવા ગયા. પછી વીધાંરથી સહી પાછા વળ્યા; પચરંગી સૈન્યા સહુ જાણ જાણે સ્વરગ તણો રાજંન. સમીપે નગરી આવી સહી, વધામણી આગળથી ગઇ; સાંભળી જે ચીત્રસેન રાજંન, આવી રાણીને આવ્યો તન. સાંભળતામાં તતબર થયો, સેન્યા લેઇ રાજા સાંમો ગયો; મોતીએ થાળ ભ રાંવી સહી, તે રાજાએ કરમાં ગ્રહી. પુત્રે પિતા દીઠો જાહરે, ત્યા હાંથી હેઠો ઉતરયો તાંહરે; મોતીડે વધાવ્યો તન, ખોળે બેસાડી પુછે રાજન માથે હાથ ફેરવી કહે મારા તન, હરખ ધરી કીધું ચુંબન; પ્રેમનાં આંસુ નેત્રેથી વહી, એક એકની વીગત કહી. પાછી સેન્યા તતપર થઇ, નગર મધે તેતો પરવરી; મેઘાડંમર ઉપર બેઠો રાજન, ખોળામાં લીધો છે તન. પ્રધાન પોતે ચમરજ કરે, તે રીતે નગરમાં ફરે; નગર લોક જોવાને જાય, અતિ આનંદ હેરખ ન માય. રાજાના નીરખ્યા છે તન, હરખે સહુ લોકોનાં મન; ભાટ બંદીજન કરે પોકાર, તે જસ ઘણો કરે છે વિસ્તાર, પોહોચ્યા રાજભુવન જાહરે, સભા મધ્યે બેઠા તાંહરે; રાજા દે જાચકને દાન, માગણને ત્યાં દેછે માન. વધામણી વ હેંચી છે ઘણી, શી શોભા કહુ તે તણી; વાદીને કીધા વીદાય, ઘણું દ્રવ્ય દીધું તેહેને રાય. પછી જાણી કરમ કુંવરના કરી, ઘણો હરખ તે મનમાં ધરી; પુત્ર શોભે તે સુંદર કાય, જાણે આભ માહે ચંદ્રમાય. વેણા લેઇ ત્યાંહાં કરેછે ગ્યાન, સહુ માંડી રહે છે ત્યાં કાન. ૨૧

છપ્પો

ચાર વિધ્યા ગુણ જાણ, પ્રમાણ તો પચે કીધો; બુધ બત્રીસે લક્ષણ, પ્રેમરસ પ્રીતે પીધો; અતિશે કોમળ અંગ, રંગ રૂડો

શોભે અંગે; બેહેકે બેહેક બરાસ, સુગંધી રૂડે સંગે; કળા બંહોતે રી બુધ્ય લહે, ચતુર ચિત માંહે ઘણું; શામળભટ સાચુ કહે, ૧ રાણ્ય કરૂ શું તે તણું. શાસ્ત્ર પુરાણને વેદ, કુંવર ભણ્યો તે પા ઠે; કવિત ભાષાના રંગ. શું કહુ તેના ઠાઠે; દુહા ગાથાના ભેદ, સંસ્કૃત પ્રાકૃત પરમાણે, કામણ મોહન ને વશીકરણ, વિદ્યા વ્યાકરણની જાણે; સુરવિર ધીર ઘણું, કામ સમાને રૂપ છે; બરાસ નામ છે તે તણું, તે પ્રથ્વીપતી ભુપ છે. ૨.

દોહરા.

તેમાં પ્રાક્રમ અતી ગણું. કેહતાં ન આવે છેહ; વજીર તે ણો એક કુંવર છે, તે સાથે બહુ સ્નેહ ઘડી અળગા રેહતા ન થી, હરનીશ બંન્યો જોડ; ગુણ લક્ષણ સમોવડ નહીં ખાંપણ કે ખેડ. ગુણ સ્વભાવના છે એ ઘણું, તે રાખે રૂડી રીત; બરાસ કુંવર જે રાયનો, તે સાથે બહુ પ્રીત. જમવુ ખાવું એકઠું, સુવું એકઠા સેજ; સુખ દુઃખ એક એકને કહે, માંહો માંહે બહુ હેત. અગીઆ રમવા રોજ સચરે, બે જાણ થઇ અસ્વાર; તે વન મધે જઇ ફરે, તે લાવે રોજ શીકાર. તે વનમાં ક્રમ કેવુ કરે, વેણા વજાડે હાથ; પછે શીકારને જાણ લે સહી, પકડી લાવે પાતીકી સાથ. હાથી જુથ મળે ઘણાં, સાંભળવાને ધ્યાન; હાલ્યા ચાલ્યાની ગતી નહીં, ધરી રહે સહુ ધ્યાન. પછી પકડી લાવે તેને પલકમાં, લાવે નગર મોઝાર; હરનીશ આણંદ કરે, ભાવે રાજન શિકાર. દશ દેશો ચાલી વારતા, જે રૂડો બરાસ રાજન; એના પ્રાક્રમને પોહોંચે નહી, એવો ચિન્તસે નનો તંન માગાં આવે દેશદેશના, જેને ઘેર કન્યા સાર; કુંવરનુ મન નથી માનતું, સહુને કેહે નાકાર. ત્યારે તાત કહેછે તનને. પુત્ર પરણો કન્યા રૂડી પેર; તમ લાયક હોએ સહી. ત્યાં કરીએ રૂડે ઘેર. ત્યારે પુત્ર કહે પિતા સુણો, માહારે પરણ્યાની નાય; અમારૂં મન માને સહી, ત્યારે કહીશું હાય. ત્યારે રાજા બોલ્યો નહીં, ત્યારે મીત્ર મીળવે વાત; ભાઇ તમે પરણ્યાની ના કહો, એ રૂડો નહી વેહેપાર. પરણો કન્યા રાયની, સુંદર ચતુરસુ જાણ; તવ કુંવર મન એમ કહે, તે મિત્ર મત્યે સાચાં વાત. ૧૪

ચોપાઈ

રાજકુંવર કહે સાંભળ મીત્ર, તાહારી બુધ્ધી પરમ પવીત્ર; ગુણ

લખણ ગુણનો ભંડાર, એવી જાહરે મળશે નાર. ત્યારે અમે પરણીશું સહી, ત્યાર વગેર પરણવાનો નહીં; ત્યારે વારૂ કહીને મીનજ રહ્યો, ફરી બોલ રાજાએ નવ કહયો. તે કુંવરને વરસ થયાંછે બાર, પછી શો થયો પરકાર; નીત્ય શીકારે જાએ સહી, શું કામ કરેછે ત્યાં તે રહી. ગોફણ નો લાગ્યો છે ખ્યાલ. તેથી આણે પસુનો કાળ; એમ થોડા દીવસ ગયા જાહરે, પછી શું કઉતક થયું તાહરે. વછર કુંવર રાજાનો તન, બેજણ પ્રગીયાને આવ્યાં વન; ગોફણનો તે મારે માર, કરે પસુ તણો બહુ સંહાર. તે કુંવર પંથે ગયોછે બહુ, હવે તે કથા વીસ્તારી કહું; એક તપસ્વી બેઠો તપ કરે, ધ્યાન ઇશ્વર કેરૂ ધરે. તેને વાગી તે દીશ' નિકળ્યું રૂદીરને ફાટ્યું શીશઃ અરે અરે કરે પોકાર, એ કોણ દુષ્ટ મને મારનાર. વછર રાય ત્યાં બે જણ ગયાં, જઇ પેલાને ઓશીયાળાં થયા; આસના વાસના કીધી ઘણી સ્તુતિ કીધી તે તપસ્વી તણી; બહુ અમથી થયો અન્યાય, તે તમારે કરવો ખેમાય; બેહુ જણ મળી સ્તવનજ કરે, કરગરે ને ખોળા પાથરે. ત્યારે તપસ્વી બોલ્યો વચન, રાજકુંવર તું કોણો તન; કોસંબા નગરીનો ધણી, જેની કીરતી જગમાં ઘણી જે ચિત્રસેન કહીયે રાય, તે અમારો પીતાજી થાય; તેનો કુવર ખરાસ મુજ નામ, રમું વનમાં પ્રગીયાને કામ. એવી તપસીએ સાંભળી પેર, ઉતરી ગયું તપસીનું ઝેર; અરે રાજકુવર તમને નવ ઘટે, એમાં તમારૂ માનજ ઘટે. જો બીજો હોત તો દેતજ શ્રાપ, રાજકુંવર જાણી કરૂં છું માફ; જો તું રાખે એવડું જોર આ વનમાં આવી કરે છે શોર. શેહેજમાં ઘાતજ તે કીધ મુને, હું બળીયો ક્યારે જાણું તુને; કસ્તુર સભાવતી કેહેવાય, દરીયા પાર નગેરી તે ત્યાંહ. ત્યાંનો કપુરશેન્ય રાજન, કપુરાવતી નારીનું નામ; તેહને કસ્તુરાવતી તંન, રૂપે જાણે છે રતન. સવાશેર કસ્તુરી ચોળી ને નાહાય, ઘણા રાજા તેને મનમાં ચાહાય; કોઇને લાવે નહી મન, અહંકાર ઘણો છે તેહને મન. એવી નહી કોઇ સુંદર નાર, ત્રી લોકમાં પ્રથવી સંસાર; દેવતાને મન વરવાનું થાય, તે નારી કોઇને પણ નવચાય. જોગી જંગમનાં મન ચળે. એવી નારી ભાગ્યે મળે; તેનુ મુખ જોઇ ચંદ્ર લજવાય, તે જઇ છુપ્યો આભજ માંય. એની વેણી વાસુકી ના

ગ સમાન, તેણે કીધો પાતાળે ઠામ; તેના કરજોઇ કમળ લજ વાય, તે નાશી રહ્યાં જળ માંહે. તેની ભ્રગુટી કાનમ આકાર, નેત્રરસ ભરચાં રેહે છે સાર; તેની નાશીકા શુકચંચ પ્રમાણ, કપોળ જાણે ઉગ્યો છે ભાણ. દંત જાણે દાડેમ કળી, વાંણી મીઠી મધુરી ગળી; હસતાં ખાડા પડે છે ગાલ, મુખડું જાણે લાલમસાલ. પેટ પોંયણપત્ર સાતળું, નાભી શોન શોભે અતી ઘણું. કટી સહીનાં સરખી રંભ, જંઘા જાણે કેળના સ્થંભ. ચાલ ચાલે ગજ ગતી, એવી નારી પ્રથવીમાં નથી; તે કન્યા પરણે જાહરે તુને જોરાવર જાણું તાહરે. સાંભળી એવી તપશીનાં વાણ. વીંધાગ કીધો રાજાનો પ્રાણ; મોહબાણ વાગ્યાં તે ઠાંમ. બોલ્યો મિત્ર સાથે એ વાણ. તમે તમારે ભોવન પરવરો, અમારી આશા રખે કરો; એ કંન્યા પરણીશું જાહરે, પાછા મંદીર આવું ત્યાહરે. જો નારી એ મળશે નહી, તો તો પ્રાણ તજીશુ સહી; આ અવતાર ધરચો નારી માટ, એવો મનમાં ઘડીઓ ઘાટ. ૨૬

દોહરો.

ત્યારે વજીર સુત વાણી વદે, સાંભળ રાજકુમાર; તમને મુકી પાછો વળું તો ધિકધીક મુજ અવતાર. આ તનમન ધન તાહરૂં. હું તાહરો ચાકર જાણ; તમો પાછા મુને મોકલો સહી, તે ઘટે નહી રાજાણ. ૨

છપા.

મીત્રનો એ વેહેવાર, તે દુઃખીએ એ દુઃખીઓ; મીત્રનો એ વેહેવાર, તે સુખીએ એ સુખીઓ, મિત્રનો એ વેહેવાર, સાથે લેઇને ફરવું, મીત્રનો એ વેહેવાર, માન મુકીને મળવું; મીત્રનો એ વેહેવાર ભ્રાંત કશી નવ રાખે; મીત્રનો એ વેહેવાર, ભ્રાંત કશી નવ રાખે; મીત્રનો એ વેહેવાર, સરવ વસ્તુ ચખાડી ચાખે; મીત્રજ તે તો જાણીએ જે વાટઘટ સાથે સહી; મુખ દુઃખમાં આવી મળે, અધક્ષણ અલગો નહી. તે મીત્રને ધિકાર મન વિના જે મળવું; તે મીત્રને ધીકાર, શું નમાશંગ કરવું; તે મીત્રને ધીકાર, દુઃખ જોઇ પાછો ફરશે; તે મીત્રને ધીકાર, પાપ થકી જે રળશે વીર; તે મીત્રને ધીકાર, જે બોલ્યો બોલ નવ સાંખે; તેવા મીત્ર શા કામના, જેની ઉપર સ્નેહ નવ ધરે;

સાંમળભટ સાચુ કેહે, મન મળ્યું ત્યાં અંતર કરે,

ચોપાઈ.

માટે માનો માહેરી વાત, હું અવું તમારી સાથ; બેહુ જણા ઘોડે થયા અસ્વાર, ચાલ્યા અરણ્ય વન મોઝાર. અઘોર વનમાં ચાલ્યા જાય. કોયને નવ ગણે લેખા માંહે; પાહાડ પર્વત ડુંગર પરચંડ. ટીંબા ટેકરા મોઢા પરચંડ, નદી નાળાં આવે ગુફાય. રસ્તો મારગ નવ જણાય; ખેર ખાખર ખરશાદડા તાડ, શીશોળીઆંને બેટે હાડ. બાવળીઆ બોરડી ને કંથાર, ઝાહ્લાડ ઝંખ નવ સુઝે પાર; તે ગધ્ધી હરણાં દેતાં ફાળ, બોલે જાંબુક શશલા શિયાળ; વાઘ વરૂ ચીતરા છે ઘણા, શુઅર રોજ સીંહની નહી મણા; હવે વન દીઠું છે વોમ. માહા ભયંકર વસ્તી બોમ. ત્યાં બીવા લાગ્યા બંન્યો સહી, જવા આવવાનો મારગ નહી; એમ વીસ દીનને વીસજ રાત, બંનો અશ્વ બેઠા છે જાત. એક વીશમો દહાડો થયો જાહરે, એક શુંદર વન દીઠું તાહરે: ત્યાં કાયર નરના જાએ પ્રાણ, પણ શુરવીર ધીર રાજંન. પણ શુંદર વન દીઠુ જાહરે, મન રળીયાત થયા તાહરે; રહી ત્યાંહાં ભાર અઢાર, શુદર સુગંધી છે અપાર. વારૂ વન ચારોલી તણાં, અખોડ પસ્તાં બદામનાં ઘણાં, દ્રાખ માંડવા છે ઠામો ઠાંમ, આંબા જાંબુ એલચીનાં વંન. ડમરો મરવો કેતકીના વલી, ગુલાબ માલતતી મુચકુંદે ભલી; ડાડમડી જમરૂખને શીતાફલી, લવંગ લતા રહી છે ઢલી. કેળસ્થંભ છે ઓળા ઓળ નાના નાના વીધ પંખી કરે છે સોર; જાતત્રી જાયફળનાં વ્રક્ષ. શુક સારિકા હંસ ચકોર. કોયલ મેના મધુરા મોર; ભમર ગુંજારવ કરે અતી ઘણા શોર કલોલ થાય છે ઘણા. તે ઠામે એ આવ્યા વીર, ત્યારે મનમાં આવી ધીર; દખો વન બહુ હરખે ભરચા, ત્યારે અશ્વ થકી હેઠા ઉતરચા, ૧૩

દોહરા.

વીસ દાહાડા એમ વહિ ગયા. અશ્વ ઉપર અસ્વાર; એક વીસમે દાહાડે ઉતરચા, અશ્વ બાંધ્યા તે ઠાર. મુખ પખાલણ કીધું સહી, તેમાં કીધું અસ્નાંન; નીત્ય કરમ પોતે કરયું, આપ્યાં સુરજને દાન. આસના વાસના અશ્વની કરી, નીરાં ચારને નીર; નાના વીધ ફળ ભક્ષણ કરયાં ને શુધ થયાં શરી

મધુરો વાયુ આવે સહી, આવે સુગંધી અપાર; સુતાં સુખ
પામ્યા બે જણા, નીંદ્રા આવી તે ઠાર.

ચોપાઈ

બીજા દીવશનો થયો પરભાત, સુતા ઉઠ્યા બેહુ જણા સાથ;
વળી ત્યાંહાં કીધુ અસ્નાંન, સુરજને દીધાં અસ્નનાં દાંન. ફળ
તણા કીધા આહાર, પાછા અશ્વે થયા અસ્વાર; વળી બેડ બે
ડ કરતા જાય, કોઇને ગણે નહીં લેખા માંહ, એક દેશ મુકી
ને બીજે લે, પડે નીશા ત્યાંહાં વાશો રહે; રાજ કુંવર તવ બો
લ્યો વાણ. શાંભળ ગુણ સ્વભાવ ગુણવાન. ઘર મુકયાને થયા
ત્રણ માસ. તોએ આંપણી નવ પોતી આશ; હવે દેહ તજુ
સરવથી, મુંને કસ્તુરાવતી મળવાની નથી. ત્યારે બોલ્યા ગુ
ણ શ્વભાવ વજીર, રાખો આપ રૂદેમાં ધીર; આપણે કશ્તુરા
વતીને મળશું સહી, તે વાતમાં તો શંદે નહીં. વળી એમ ક
હીને ચાલ્યા જાય, આવ્યા અઘોર વનમાંહ.

દોહરા.

એમ વીચાર કરતાં સાંચરે, આવી વસમી વાટ; ભય ભીત
વીવલ ઘણું, મનમાં ગણો ઉચાટ. એમ કરતાં ત્રણ દી થયા,
પછી શું થયું ત્યાંહ કામ; એક વડ મોહોટો ગંભીર સહી, ઉ
તરયા બંન્યો તે ઠાંમ. વડ થડે ઘોડા બાંધીઆ, ત્યાં સુતા બં
ન્યો વીર; ધીરતા ધીર રાખી ઘણું, ને શુખીઆ થયા શરીર.
નીંદ્રા કીધી બેહુ જણે. વેગે ગઇ છે મધરાત; ત્યાર પછી ત્યાં
નીપન્યું. તે કહુ વીશ્તારીને વાત. સ્વપ્ન આવ્યું એક રાયને,
દીઠા પુરૂષ ત્યાં ત્રણ; છત્રીસે આયુધ અંગે ધરયાં, તે બોલ્યા
મુખ વચન. ચિંતા નહીં કર તું અધીપતી, થાસે તાહરૂં કામ;
તુને કસ્તુરાવતી મળશે સહી, જશો કપુર સભાવતી ગામ. આ
જથી ચોથે દાહાડે, આવશે એક અશાવરી ગામ; ત્યાં તમો
સુખ પામશો, એવું આશાવરી તેનું નામ. ત્યાં તમો સુખીયા
થસો, જડશે કપુરા સભાવતી ગામની ભાળ; પછી કસ્તુરાવતી
મળશે સહી. એમ કહ્યું તતકાળ. એમ કહી પુરૂષ ગયા ઝબકીને
જાગ્યા રાજન; પેલા દીઠા નહીં પુરૂષ. પડ્યો વીચાર બહુ મન. એ
ટલે વજીર સુત જાગીયો, બોલ્યો મુખે વચન; તમો શું વીચા
રો મન. એટલે વજીર સુત જાગીયો, બોલ્યો મુખે વચન; ત-

શું વીચારો છો રાયજી, કેમ પરવશ પડયા પ્રાણ. રાજકુંમાર એ મ બોલીયો, મુંને આવ્યું એક સ્વપ્ન; તે પ્રગટ વાત કહી ગ યા આવ્યાતા પુરૂષ ત્રણ. કહ્યું આજથી ચોથે દાહાડસે, આવ સે આશાવરી ગામ; તાંહાંતો કામ તમારૂ થસે. પોહાચસે મન નની હામ. એમ કહીને તે ગયા, એટલે ઉઘડ્યાં મારાં લોચ ન; એવી વાત કોઇ કહી ગયું, પછી સાચુ કે જુઠું સ્વપ્ન. ત્યારે વજીર સુત વાણી વદે. થયા અશ્વે અસ્વાર. જે હસે તે જણાસે ર હી, ફરતા હરતા કીરતાર. એમ કહી અસ્વ ખેડીયા, ચાલ્યા ચ તુઃ સુજાણ; ત્રણ દીશ એમવહી ગયા, ત્યાં ખુશી થયા રાજાણ.

ચોપાઈ.

ચોથો દીવસ થયો જાહરે, આશાવરી ગામ આવ્યું તાહરે; નગર સુંદર, દીઠું તહીં. દરવાજે દરવાન બેઠો સહી. જઇ ઉ ભા બન્યો તે ઠામ, ત્યારે દરવાને કરયો પ્રણામ; ત્યારે બો લ્યો રાજાનો તન. કહો દરવાન સાચુ વચન. આ નગરીનું શું છે નામ, કોણ છે એનગરીનો રાજન. પણ દરવાન તો બોલે ન હીં મુખ. ત્યારે રાજાને લાગ્યુ દુઃખ. ફરી વળી બોલ્યો વજી ર, કાંરે બોલતો નથી અધીર; આ નગરીનુ નામ શું કેહેવાય આ ગામનો કોણ છે રાજાય. કોય તે બોલે નહી વાણ, વિસ્મે પાંમ્યા વજીરને રાજાન; પછી ચાલ્યા નગરમાં જાય, ત્યાંહાં તે તો દીઠો તેવો પ્રકાર. સુંદર મેહેલચીત્રામણ સાર, જડીત કનક હીરા હાર; છજાં ગોખલા વાડી સહી, મેડી મેહેલની શોભા ક હી. વાડી કુપ તળાવને વાવ, તે નગર જોતાં ઉપજે ભાવ; નગ રની શોભા અપરમ પાર, ભરયો દ્રવ્ય લક્ષમી અપાર. પણ વસ્તી ઝાઝી નથી તહીં. કોઇ કોઇ માણસ ફરે છે સહી; ખાંચા ખુંચી ગલીને પોળ; જોઇ મોહોલની ઓળાઓળ કોઇ કોઇ ઠેકા ણે પુરૂષ પળે, કોઇ ઠેકાણે નારી પાણી ભરે; તેને જઇ પુછે રા જન. કો મુખે નવ બોલે વચન. તે જોઇ અચરત મનમાં થા ય, એને કારણ શું કેહેવાય. કોઇ મોહોડે બોલે નહીં વાણ, ઘ ણો અંદેસો કરે રાજન. બે જણ મનમાં કરે વિચાર, પછી આવ્યા જયાં રાજદુવાર; બજાર મધ્યે આવ્યા સહી, તેની શો ભાનો પારજ નહીં નેસ્તી ઘાંચી વંણજારી સાર, કંદોઇ કંસા રાની હાર; ઘાંચી મોચી પસતાગીઆ જેહ, સરાણીયા લુહાર

કાપડી તેહ. ડોશીની દુકાન હારોહાર, નાણાવટી પણ અપરમ પાર; માળી ઘોબી ઘાંચી સાર, સંઘાડીયા રંગારા અપાર. વેપારીઓ વેપારજ કરે, ગામમાં લોક ફરે ને હરે; પણ મુખે કેઇ નવ બોલે વાત, શમશાએ સહુ બતાવે હાથ. રાજા સરવેને પુછે જઇ. કેઇ મોંહાડે બોલે નહિ; જેને લેવાની ઇછા થાય. તે તેની દુકાને જાય. જે વસ્તુ જોઇતી હોય જેહ, સમશાએ બતાવે તેહ. હાથમાં નાંણું આપે જાહરે. તે વસ્તુ તેને આપે તાહરે પણ મોહોડેથી બોલવાની નાય, ત્યારે રાજા જોઇ વીશમે થાય; તે બજારની ચરચા જોઇ, ત્યહાં પણ બોલતુ દીઠું નહિં. ત્યાંથી આઘા ચાલ્યા જાય, રાજ મેહેલ આવ્યો ત્યાંય. ત્યાંહાં છડીદાર ઉભા છે દ્વાર. જેસ્ટીકા ઝાલી કર મોગાર. રાજ કુંવરે જવા માંડયુ જેટલે, જેષ્ટીકા આડી ધરી તેટલે; બેજણ ઉભા એ કીદાર, તેણે અટકાવ્યો રાજકુંમાર. જેષ્ટીકા તેણે આડી કરી, પણ મુખે નહી બોલ્યો તે ફરી, બેમાંથી એક ઉભો રહો, બીજો મેહેલમાંહે ગઓ. પાછો તે આવ્યો જાહરે, પેલી લાકડી લીધી તાહરે; બેજણ રાજ સભામાં ગઆ. જઇ કચેરીમાં ઉભા રહ્યા. ત્યાંહાં બેઠા છે પંડીત પ્રધાન. તે કચેરી સોભાયમાન. ગુણકા નરત કરે તે ઠાર, પણ મુખે નવ બોલે લગાર. હાવભાવ કરે અતી ઘણાં. હાથના ચાળામાં નહી મણા; પણ મુખે નવ બોલે કરે ને તાંન, સહુ જોયા કરે છે ગાંન. રાજા બેઠા સીંહાસન. અરધાંગે સ્ત્રી રૂપ રતન; પેલા બેજાણ દીઠા જાહરે, તે રાજા ઘશી ઉઠયો તાહરે. પ્રણામ કરી બેસાડયા પાસ. તેની ઘણી કરી આશવાશ, તમો રાજકુંવર આવ્યા છો સહી, અમારા ભાગ્યનો પારજ નહી, પછે શેવકને કરયો ફરમાસ, એની ચાકરી કરોની આજ. નારી અરધાંગે હતી જેહ, તેને આગના દીધી તેહ. તમો જાઓ ઘરમાં નાર. રસેઇ સામગ્રી કરો તઇયાર; તે રાજા વછ્છર બે જોઇ રહ્યા પછે બોલ પોતે ત્યાં કહયા. પેલી નારી ઉઠી બેઠી થઇ, પણ મોહોડેથી કાંઇ બોલી નહી; ધરેલાં અંગે સોળ શણગાર, તે નારી રંભાનો અવતાર

દોહરા

રાજકુંવર ત્યારે બોલીઓ, સાંભળરે રાજંન, આ ગામ બધુ નીરખીયુ, વિપરીત દીઠુ કારણ. મુખે કોઇ બોલતુ નથીઃ પસુ

પંખી કે માનવ જન. સભા બધી જોઇ સહી, પણ કેઇ ન
ની બોલતુ વચન. એક બોલતા દીઠા તમોને, સાંભળો એ ગોટ
સ દેહ; આ મોહોડે કોઇ બોલતુ નથી, શું કારણ છે તેહ. ત્યારે
રાજા કહે તમે સાંભળો, પછી મનાવશું મન. સઘે મનનો ભાગ
શું પછી, તમો પ્રથમ કરો ભોજન. વાલણ બોલાવ્યો તે સમે, વ
પન કરાવ્યુ રાજંન; તેલ મોગરેલ સુગંધી અતી ઘણી કરાવ્યુ
મરજંન. ઉશણોદક અસ્નાન કરી કરવા બેઠા ભોજન. ત્રણે
જણ સાથે રહી, પીરસે પેલી નાર. તે અસાર પુછે સહી, જે
જોઇએ તે સાર. મન ગમતુ માગી લીએ, પણ મુખે બોલે નહી
નાર. તે ભોજંન કીધાં ભાવતાં, દીઠા ત્રણે સાથ; મુખવાસ લ
વીંગને એલચી, બીડાં આપ્યાં હાથ. પછે વાત ગોષ્ટ માંડી સહી
બોલે ત્યાંહ રાજાય, પ્રથમ તમારી કહો સહી, અથઇતી વારતાએ
તમો કયાંથી આવ્યાને કયાં જશો; તમે કયાંહાં તણા રેહનાર,
નામ ઠામ અમને કોહો તમો, કોણ તાણા કુમાર. ત્યારે રાજકું
વર ત્યાં બોલીઓ સાંભળરે નરેશ. અમો ચીત્રસેન રાજાના તન
કસુંબા નગરી દેશ. આ વજીર સુત કેહેવાય સહી, માહારે છે
મીત્રાચાર. અમો બેજાણ અશ્વે બેસી કરી, રમવા ચાલ્યા શી
કાર. ગેફણ મારા હાથમાં મારતો પસુને ધરી રીસ; ત્યાં ત
પશી એક તપ કરે, જઇ વાગી તેને શીશ. રૂધીર ધાર તેને વ
હી, કરવા માંડ્યુ રૂદંન; અમો સમીપે જઇ પુછીઓ કરગરી પુ
છ્યું અમો વચન. તે કહે જોર એવડું ધરો, તો જાઓ કપુર
સભાવતી ગામ; તેની પુત્રી પરણો જઇ, જેનુ કસ્તુરાવતી છે ના
મ, વચન તેનુ સાંભળી અમને લાગી હોડ; ત્યાંથી અમો બે
ચાલીઆ, ખુંદતા આવ્યા પાહાડ. અમો દુઃખ ઘણુ વેઠ્યુ સ
હી, આવી સુતા અઘોર વંન; નીંદ્રા કીધી બેહુ જણે, ત્યાં
થયુ અમોને સ્વપન. ત્રણ પુરૂષ કો આવીઆ, સુરવાર તે ઠા
મ. આજથી ચોથે દહાડલે, આવશો આશાવરી ગામ. ત્યાં કામ
તમારૂ થશે. જડશે તમને ભાળ. એમ કહી પાછા વળ્યા, એવે
થઇ ગયો પ્રાતુસકાળ. ત્યાંથી અમો ચાલ્યા સહી, તેને દહાડા
થયા છે ચાર, ત્યાંથી અમો આવ્યા સહી, તમ નગરીને ઠાર.
પણ સઘે મનનો મટાડીએ, કો બોલતું નથી કેમ; તેઓ
જ કરે સહુ, કેઇ મુખે નવ બોલે વચંન. હાસ્યે ચાલે લીય ...

સહી,કોઇ મુખ નવ બોલે વચંન; એક તમો મુખ બોલો સહી એ ભ્રાંત પડે છે મંન. ત્યારે તે નર બોલીઓ, હવે કહું અમારૂ વરતાંત; સુખ દુઃખને હાણ વધ, તે ભાગુ તમારી ભ્રાંત. ૨૩

ચોપાઈ.

હમો સોરઠ દેશના રેહેનાર, હમે જાત તણા સુતાર. અમો બે ભાઇની જોડી સહી, અમારા પ્રાક્રમનો પારજ નહી, દેવધર છે અમારૂ નામ, બીજો પ્રાણધર અભીધાન; તે મોટો હું ન્હાં નો સહી, મારે દુઃખનો પારજ નહિ, અમે ગામને સુરસેન રાજન, અમો જાતે હતા નીરધન; અમો બે ભાઇએ વીચારીપેર દ્રવ્ય કેમ આવે આપણે ઘેર. અમમાં કીસબ છે અપરમ પાર બે ભાઇએ કરચો વીચાર; કાષ્ટતણો એક હંસજ કરચો, તેમાં દારી સચારો ભરચો તેમાં કળાશી કીધી પ્રકાશ, તે ઉડીસચહડી આકાશ. ઉતરે ત્યાંહાં રાજ કુમાર, ભંડાર ખજાનો ઓરડા ભરયા છે જ્યાંહાં, તાલાં કુલફ બહુ રહે છે ત્યાંય, વળી ચોકીદાર કેઇ ચોકી કરે; પોહોરાગીં ત્યાં પોરા ભરે ત્યાં રાતે હંસ જાય જાહરે. તાલા કુલફ નજરમાં રેહે તાહરે, તરત ઉઘડી જાય તે વાર; હંસ પેસે ઓરડા મોઝાર, પાંખ સોનાની પોહોળી કર. હંસ પોહોળો થઇને પાંખજ ભરે પેલી દોરી ભારે થાય જાહરે. માહારો ભાઇ તરત જાણે તાહરે, પાછા આવે પોતીકે ગામ. દ્રવ્ય ઠાલો કરે તે ઠામ. તરત દોરી ખેંચે ઉતાસ; હંસ ત્યાંથી ઉડે આકાશ, એમ હરનીશ કરે વેહેવાર. દ્રવ્ય હરચો તેણે અપરમપાર, એમ કરતાં વરસ ગયાં ચાર, તોએ કેઇ નવ જાણે પાર, તે ભંડાર સરવે ખાલી કરચો. દ્રવ્ય લેઇને ઘર માંહે ભરચો, એક દીવસ શું કઉતીક થયું; તમ આગળ તે સાચુ કહું, તે ભંડારીએ કરચો પોકર. દ્રવ્ય ખજાનો નથી લગાર. ત્યારે રાજાને ચીંતા થઇ, ચોકીવાળા તેડાવ્યા તહી, તમારી ચોકીમાંથી દ્રવ્યજ જાય. તે ચોરને કરો પેદાએ, નહી તો તમને હવે મારૂ સહી, મારયા વિના મુકુ નહી તે જાગતા રહ્યા ત્યાં રાત. તે નર જાણે માહારો ભાત ત્યારે હંસ મોકલો તે ઠામ; ચોકી વાળે શુ કીધું કામ, હંસ આવ આવતો પેઠો જાહરે. ચોકીવાળે જાણ્યુ તાહરે, હંસ પેઠો જ્યારે ભંડાર. દ્રવ્ય ભરચો તેણે અપરમપાર, પાછો નીકળે જાહરે બાહાર

ઉડવાને કરયો વીચાર, એવો તેણે આદરયો સહી; એટલે દોરી તુટી ગઇ, ખાલી દોરી આવી હાથ. ત્યારે તો ચમકી ઉઠયો ભ્રાત. તેણે વીચારી એવી પેર, જે હંસ રહ્યા રાજાને ઘેર. એ રાજા મુને ઓળખશે સહી. ૧૭

દોહરો.

હંસ એ કાષ્ટ તણો એનો માણુવર ઘડનાર, નીસચ્ચય મોત આવ્યું સહી, એમ કીધો મન વિચાર. એ મારયા વિના મુકે નહી, લુટી લે ઘરબાર. હવે મુકે નહી જીવતો સુણીએ દે નીરધાર એવું મન વીચારીયું, તે માંડી કહી વાત; આપણે અહીંથી નાશીએ; નહીતર રાજા કરશે ઘાત, ચોરી જણાઇ આપણી, માટે ચેતો તરત; નાશો હવે અહીંયાં થકી; નહીતર માથે આવ્યું મરત. વીમાન બે ઘડયાં ત્યાં હતાં, કાષ્ટ તણાં નીરધાર; તેમાં દોરી સંચારો અતી ઘણો; તે ઉડતાં ચાલે આકાશ, એક સાતસો જોજન જાએ સહી; બીજુ ચારસે જોજન સાર; ધન માલ તેમાં લેઇ કરી, બે ભાઇ થયા અસ્વાર, તે રાતો રાત અમો ચાલીઆ, અંત્રીક્ષ ગગન મોઝાર. માણેકમણ ઘર અગાળ ચાલીયો, હું રહ્યો પછવાડે છેક; પછી ખબર અંતર એની નથી, હું રહ્યો એકાએક. ચારસો જોજન અહીંઆં આવીઓ સુતો વડ એક ઠામ; રાતે નીંદ્રા કીધી ઘણી, પછી શું થયું ત્યાંહાં કામ. સ્વપ્નું આવ્યું ત્યાં મુને, દીઠા પુરૂષ જણ ત્રણ; તમને એણે જેમ કહ્યું હતું તેમ મને કહ્યું વચન. કહ્યું આજથી ચોથે દાહાડે, આવશે સુંદર ઠામ; તે નગ્ર બધું ઉજાટ થયું, એક દઇત્યે કરયું તે કામ. માણસ સરવે ખાઇ ગયા. પણ માણસ ન મળે કોઇ; ઠામ મુકી નાશી ગયા, જોવા રહયું નહી કોઇ. ભરૂ ભાદરૂં સેહેર છે, પણ માણસ મળે નહી કોય; ત્યાં રાજ મેહેલ ખાલી રહયા, કરતુત દઇતનાં હોય.

ચોપાઇ

એમ કહીને પુરૂષ ગયા. એટલે અમો જાગતા થયા; પ્રાતુ શકાળ થયો જાહરે, અમો ત્યાંથી ચાલ્યા તાહરે. ત્રણ દાહાડા અમો ચાલ્યા જાહરે, આ નગર અમો દીઠું તાહરે; નગરનાં ઉઘાડાં દ્વાર, નહી મળે કોઇ ચોકીદાર. ગામમાં પેઠા જાહરે, કોઇ લોક ન મળે તાહરે; બધી દુકાનો ઉઘાડી સહી, માલ ભ

રયો તેની સંખ્યા નહીં. પણ ન મળે ત્યાં ચોકી હોય, એવું દેખી મન અચરત હોય; નાણાવટી ની દોકાનો જોઇ, ઉઘાડી પડી છે તહીં. બારણે રૂપીયાના ઢગલા ઘણા, ઝવેર જડીયા ચોકશી ઘણાં; સઘળાનો માલ પડયો છે બાહાર, ન મળે કોઇ રખવાળ. એમ સઘળું જોયું છે ગામ, પછે આવ્યો હું આણે ઠામ; રાજ મેહેલ મે જોયો સહી, પણ કોઇ માણસને દીઠુ નહી. ખજાનો ઉઘાડો સાર, તેમાં દ્રવ્ય ભરયો અપરમ પાર; હું આપે એકલો જાત, ત્યાર પછે કહુ એક વાત. સુનું શેહેર એવુ દેખાય, જાણે કોઇ આવે ને હમણાં ખાય; થર થર કાંપે મારૂ શરીર, પણ મે મનમાં ઘણી એક રાખી ધીર. પછી મે મનમાં કરયો વીચાર, હું એકલો શું કરૂ આ ઠાર; પણ મારી પાસે વિદ્યા છે ઘણી, વીશ્વ કરમ ના પ્રાક્રમ તણી. તે વીચાર મનમાં કરયો સહી, પછી મેએ શું કીધુ અહી; પછી કાષ્ટ તણાં પુતળાં બહુ કરયા, તેમાં દોરી સંચારા ભરયા. કુતરાં બીલાડા ઊંદર સહી, તે પણ કાષ્ટ ઘડેલાં અહીં; કાગડા કાબેર ચકલી સાર, તે પણ કાષ્ટ નાં ઘડયાં આ વાર. માંખી કીડી સરપ મંઝાર, તે પણ કાષ્ટના ઘડનાર; હંસ મોર ચકોર છે સરી, જડ છે એમાં કાંઇ ચેતન નહી; અસ્વ ગજ રથ બલદીઆ જોડા જોડ, તેમાં પણ એ મોટી ખોડ; આ સભા મારી બેઠી સહી, કાષ્ટ પુતળાં ઘડેલાં અહી. ગુણકા નરત કરે છે સાચ, તે પણ કાષ્ટ તણી છે સાચ; અરધાંગે મુજ રાણી સહી, જેણે રસોઇ કરી જમાડયા અહીં. એ પણ કાષ્ટની પુતળી સાર, એ પણ સાચી નહી લગાર; સાચામાં બેઠાછીયે એક અમો, એટલે બે જણ આવ્યા તમો. મુજ એકલાને ગમે કેમ આ ઠામ, માટે અમોએ કરૂં આ કામ; આ સઘળા કામ ફરમાવ્યું કરે, ગામ મધે ફરે ને હરે. પણ મુખે કોઇ બોલે નહી વાણ, જીવ નથી પણ જડ છે જાણ મન રમાડો કરીને રહું, દુઃખ સુખ કોની આગળ કહું. આજ હમારો આતમા ઠરયો, સફળ જન્મ અમારો કરયો; તમો બે જણને દીઠા જાહુરે, આજ ઘણા ખુશી થયા તાહરે. આજ ચારે વરસે ભાગી ભુખ, જારે દીઠું તમારૂ મુખ; તમ ઉપર બહુ ઉપને વાહાલ, આજ મુખે બોલાઓ ફાલ. હવે ખાઓ પીયો ને સુખે રહો, કામ કાજ હોય તે મુંજને કહો; હવે જવાનુ જો કરશો ત

મો, તો તો માહા દુઃખ પામીશું અમો. તમો બેશો રાજ આ સંન, અમો ચાકરી કરીશું રાજન; આ સરવે તમારો માલ, અમો તો છીયે રખવાળ; પણ એક દુઃખ મારા મનમાં ઘણું, વિજોગ ભોગવું બાંધવ તણું; આગળ ચાલી ગયો એહ, ફરી મુને મળ્યો નહી તેહ. ૨૨

દોહરા

આ નગરમાં હું એકલો, બીજુ નથી અહીયાં કોય; તમો બે જણ આવી મળ્યાં, હવે માહાસુખ મુજને હોય. ત્યારે રાજકુમાર વળતી વદે, અમથી કેમ રેહેવાય; અમારે કસ્તુરાવતી જેવી સહી, એ વીના દેહ નવ ધરાય. મને ખાવુ પીવુ ગમે નહી, ન ગમે કરવી વાત; જો કસ્તુરાવતી મળે નહી, તો દેહની કરવી ઘાત. પણ ધન્ય ધન્ય તારી બુદ્ધિને, ધન્ય ધન્ય તારો અવતાર; કાષ્ટ પુતળાં ઘડયાં સહી, કરતુંક કીધુ કીરતાર. આ પ્રાક્રમતે થોડુ કરયું, કેહેતાં ન આવે પાર, આ નવી શ્રષ્ટી કીધી સહી, ધન્ય ધન્ય તુજ અવતાર. હાલે ચાલે કામજ કરે, પેહેરે ઓઢે સાથ; ખાએ નહી બોલે નહી, તેતો દોરી પ્રભુને હાથ. તારી વિધ્યામાં બાકી નહી, અમો જોઇ થયા પરસન; શું ધીરજ રાખીને રહયો, તારી બુદ્ધિ ધન્ય ધન્ય.

છપો

મરતુ લોકના જન, ધન્ય ધન્ય તારી બુદ્ધિ; મરતુ લોકના જન, સઘળે તાહરી સુધી. મરતુ લોકના જન, પ્રાક્રમ બ્રહ્મના જેવું; તું ઘડે ઘાટ અપાર જ્યાં જોઇયે ત્યાં તેવું. તુજ ચતુરાઇમાં ખામી નહી, એ હાલે ચાલે ઘણુ અહીં; ધન્ય ધન્ય તારો અવતાર, એક ચઇતન્ય તેમાં છે નહી. કાળા માથાના જન, વાઘને કરતા; કાળા માથાના જન, સમુદ્રમાં તે તરતા. કાળા માથાના જન, જળમાં દીવો બાળે; કાળા માથાના જન, વસે સ્વર્ગે પાતાળે; કાળા માથાના જન જે, પર કાયા પર જઇ ઠરે. કામણ મોહનને વશીકરણ, તેતો વળતી નીત્ય કરે.

ચોપાઈ.

રાજા કેહે સાભળ સુતાર, તારૂ પ્રાક્રમ અપરમ પાર; માટે હવે આગના દીજીએ, અમે અમારો પંથ લીજીએ, કસ્તુરાવતી જો મળશે નાર, તો આવીશું પાછા આ ઠાર; નહી જડે અમ

ને તે જાણ, તો હમે હવે કાહાડીશું પ્રાણ. એમ કહીને છાના રહ્યા, તારે બોલ્યા દેવધરે કહ્યા; ચીંતા શાને કરાછો તમો, એની ભાલ કાહાડીશું અમો. કરપુરા શેહેર નગરી કેહેવાયે, તે ચાર સેં જોજન અહીથી થાય; પણ વચે દરીયો મોટો સહી, કોઇથી જઇ શકાએ નહીં. તે નગરી છે દરીયા પાર, તમો કેમ જઈ શકો તેણે ઠાર; તમો ઘોડા રહેવાદો આણે ઠામ, માટે એક કરોની કામ. જે વીમાન અમ પાસે છે ઠાર, ચારસેં જોજનનું છે જનાર; એ ઉપર સ્વારજ થાઓ, ને સુખે દરીયાની પારજ જાઓ. તારે હરખ્યો તે રાજન, આરતપુરી પડી અમારે મન; તમ પરતાપે મળશે નાર, પાછા આવશું આણે ઠાર. અશ્વ મુક્યા તેણે ઠાર, બે જણ જઇને બેઠાં વીમાન; દોરી સંચા જોયા ઠાર, ઉડ્યું વીમાન તે દરીયા પાર; ચારસેં જોજન આવ્યા જેટલે, વીમાન હેઠું ઉતરયું તેટલે; ત્યાં વસ્તી દીઠી છે ઘણી, શોભા રૂડી નગરજ તણી. કનક કોટ ચલકારા કરે, હિરા રતન જડયાં કાંગરે; દરવાજા છે સુંદર સાર, ભાનુમય સોભે ઝળકાર. દરવાન દીવાન ઉભા બારણે, તે ચોકી તણે કારણે; તેને પુછ્યું જઇને ઠામ, કોહો ભાઈ આ નગરનું શું નામ; તે ચોકીદાર બોલ્યા કરી પ્રણામ, કપુર સભાવતી નગરનુ નામ; કપુરશેન આ રાજન દરદ કોઇને નહી મન. એવું સાંભળી બેજણ રહ્યાં પછે નગર મધે ગયા; બને જણે વીચારી પેર, ઉતરયા જઇ માલણને ઘેર.

દોહરા.

એ માલણ ઘેર રહ્યા સહી, બે જણાં બાવનવીર; નગર ચરચા જુવે સહી, મનમાં રાખી ધીર. દીવસ આઠસે જે ગયા, માલણ પુછી પેર; સુખ દુઃખ કેવું સેહેરમાં, રાખે મેહેર કે કેર. શું નામ છે રાજા તણું, પ્રધાન કેવા કેહેવાય; શી પેર પ્રજા પાળે સહી, કેવા ચુકાવે ન્યાય. માળણ કહે તમે સાંભળો, અમારા દેશની વાત; સુખ સ્વર્ગ ના જેટલું, ખોટી નવ કહું જાત. એ કપુરસેન રાજા સહી ત્રૈલોચન પ્રધાન; પુર પ્રજા પાળે સહી, દઇને ઝાઝાં માન. ચોર લંપટ ચાડી નહી, અદેખાઇ નહી દેહ. પરમારથ ઉપર પ્રીતી ઘણી, સહુ ને મન સ્નેહ; વળી પુત્રી એક પરીવારમાં, સુંદર ચતુર શું જાણ; આ જીભે વખાંણ શું કરૂં, જેનું પેટજ પોઇઅણ પાણ. તે સમોવડ નહી કો સું

દરી, અવનીતલ મોજાર; તે બ્રહ્માએ નીરખી નથી સ્વહસ્તે કીરતાર. મુખ જોતાં દુઃખ રહે નહી, ચંચળ ચીત નવ રહે ઠામ. જેનાં નેત્ર બાણ ચડી રેહે, જેનું કસ્તુરાવતી છે નામ. ભરજોબન વરસ તેરની, સ્વહસ્તે ઘડી કીરતાર; અથ ઇતી ત મને કહું, આ નગરી નો સાર. ૧૭

ચોપાઈ

એવી વાત કહી જાહરે, રાજ કુંવર બોલ્યો તાહરે; પરણી કે કુંવારી સહી, તેનું કારણ કોહોને અહી. ત્યારે બોલી માલણ વાણ, હજુ કુંવારી છે તે જાણ; એ કન્યાની મોટી ખોડ, તેવી કયાંથી મળશે જોડ. એના પીતાએ પરણાવા કહ્યું, ત્યારે અણે તેવું કહયું મારે મન છે અદકું ગ્યાન, મારે મન છે પુરવનું ભાન. પુરવ જનમનો કંથ મળશે જારે, અમો તેને પરણીશું તારે; જો પરાણે પરણાવશો રાજન, તે તતક્ષણ છાંડુ મારૂં તન. તે માટે કુંવારી એક, સહુ ને પરણ્યાની ના કહે; માગાં આવે છે અપરમ પાર, સહુ ને રાજા કરે છે નકાર. એવી વાત કરી જાયરે, રાજ કુંવર કહેછે તાયરે; એનો કોઇ જાણે છે પાર, જે પુરવે કોણ હુતી તે નાર. ત્યારે માલણ કેહેછે વાણ, સાંભળ રાજા ચતુર સુજાણ; કસ્તુરાવતી નામની વાત, તે એક જાણું મારી જાત. તેને મારે અદકો સ્નેહ, એક એકને જુજવો દેહ; સુંદર મેહેલ કુંવરીનો સાર, દાહાડે રાત દાશી રખવાળ. માયરે રોજ જવું પડે છે તહા, ફુલની ચોળી ગુંથી ને ત્યાંય; એક દીવસ શો થયો બનાવ, એક વાત કરવાનો આવ્યો દાવ. ફુલ આપવા ગઇ જયારે, મુને હુકમ કરયો ત્યારે; મુને કેહે કાંઇ વાતજ કરો; ફુલ મારા માથામા ભરે, સખી દાશી પાસે કોઇ હુતી નહી, ત્યારે મેં એવી વાણી કહી; તમારી જુવાની વીતીને જાય, કેમ પરણ્યાની કોહો નાય. ત્યારે તેણે મુંને કહ્યુ એમ, તું પરણ્યાનું નામ દે સ કેમ; પુરવ જનમનો સ્વાંમી મળશે જયારે, અમો પરણીશું ત્યારે. મેં કહયું બેન તમો સાચું કહો. પુરવે તે તમે કયાં રહો; તમને તેનું કયાંથી ગનાન, તે વાત કોહો નીદાન. ત્યારે કસ્તુરાવતી બોલી વચન, આજ તારૂં મનાવું મન; હું કોઇ આગળ કહું નહી વાત, તે આજ બોલું તારી સાથ. રખે કોઇ આગળ કેહેતી જઇ, પુ

છી વાત માંડીને કહી; માન શરોવર છે જ્યાં સહી, હંશણી અવતાર હું ત્યાં તહી, હંશ હતો મારો ભરથાર, મહો માંહે પ્રીત અપાર; જલમીનને જેમ પ્રીતજ જડી, જુદાં રહે નહી એકે ઘડી. એમ કરતાં મને થયો એક તંન, હરખ્યાં નર નારીનાં મન; એમ કરતાં પુત્ર મોટો થઓ, અમારો હરખ નવ જાય કહ્યો. હું લાડ લડાવું અપરંમ પાર, તનમન જાણું છું સવે કુમાર; શીવ દેવળ હતું જાંહે, હમો નર નારી રેહતાં ત્યાંહે. આવ્યો વાયુ વસેમો સહી. વૃક્ષ કેરો પારજ નહી; જગ પુરાણુ ભરાણું ત્યાંય, તેમાં મારા સરખા દુઃખીયાં થાય. ૧૦

દોહરો.

પુત્ર મુજ પડયો સહી, હંશ ગઓ તો બાહાર; પુત્ર પડયો તે જગ વીષે, ગઓ ત્યાંતો નીરધાર. પુત્ર જતા દીઠો જાહરે, મેં માંડયું કલપાંત; તે ફરી પુત્ર દીઠો નહી, આવી ગયો ત્યાં અંત. મેં રૂદન કીધું ત્યારે ફરી, પુત્ર પુત્ર કરી પેકાર; એટલે હુંશ ત્યાં આવીયો, કેમ રૂદન કરે તું આજ. મેં વરતાંત માંડી કહ્યું, જે ગઓ લાડકવાયો તંન; એવું સાંભળી હંશ કળકળ્યો, કરવા માંડયું રૂદન, હાએ હાએ કરે ઘણું કુટે મથુ તે વાર; પછે ધીરજ કરીને રહયો. મને ધીરજ નહી લગાર. હું લટ ત્રોડું માથા તણી, કુટું હઇડુંને છીશ; ત્યારે હંસે મને બહું પ્રીછવી. કરી મારા ઉપર રીશ. હવે દુઃખ ધરે કેમ ગોરડી, એ મુવો જીવે નહી કોય; દઇવ ગત છે અટપટી હોનાર હોય તે હોય; માટે છાંની રેહે તું કામની, રૂદન કરે શુ થાય; જે જાયું તે સરવે જશે, મોડું વેહેલું નીરધાર, વળી તુને હું જીવતા સહી તો પુત્ર થાશે ઉતપન; માટે છાની રહે તું કામની; શાંને કરે રૂદન. પછી રડતી રહી હું તે સમે, પણ મનમાં ધરયો વઇરાગ; સંસાર સુખ છોડયું સહી, જાણું લાગી આગ. એમ થોડા દીવશ ગયા જાહરે, ત્યારે હંશ બોલ્યો વચન; સાંભળ નારી સુલક્ષણી, આજ મુંજને એવું મન. સંજોગ કરીએ આપણે, તું ના

ચોપાઈ.

ક્રોધ ચઢયો મુજને અપાર, હંસ મેં એ તુજને કરયો તીરસ્કારા માહરે સંસાર શું સંબંધ નહીં, તારે ભોગની ઇછા થઇ. કેમ સાંભરે નહીં તુજને તન, એવું કઠણ થયું કેમ મન; પુરૂપ જાત કઠણ નીરવાણ હવે તજુ હું મારા પ્રાણ. સાંભળ હંશ તું મારી વાત, હવે કરૂં હું દેહની ઘાત; હું મરૂં જઇ આપો આપ, તે હંશ શીર તારે પાપ. દવ બળતોતો તેણુ ઠામ, ત્યાંહાં ઝંપલાવું અગનની મોઝાર; એ વાત માહારી કહી ખરી, આ રાજ્ય કંન્યા થઇને અવતરી, તે હંશ પાછો મળે જાહરે, તેને અમો પુછીશું તાહરે; તેની માહારી જો મળશે વાત, ત્યારે પરણશું તેની સાથ. એવી વાત મુજને ત્યાંહાં કહી, શીખામણ મુને દીધી તહીં; એ વાત રખે કો આગળ કરો, સુખે તમારે મંદીર પરવરો. એ છાની વાત તમ આગળ કહી, રખે તમો કોઇને કેહેતા સહી; તે માટે હજી કુંવારી કન્યાય, તે માટે પરણ્યાની કેહે છે નાય. કંઇ આવો ગયા રાજાના તન, તે જુહુ બોલતા વચન; અમો પુરવની જાણું વાત, પરણાવો અમારી સાથ વાત કરે ને જુદા પડે; તેના ઘાટ તે રાજા કરે; માન ભંગ થઇ પછા જાય, એમ ઇક આવી ગયા રાજાય, એમ કહીને છાની રહી, ફરી નીશાં રાજાની થઇ; એમ કહીને ઠેકાણે ગયા. કહો વજીર હવે સાચી વાત, એ નારી કેમ આવે હાથ; તેનો કાંઇ કરીએ પ્રપંચ, જેન ન આવે ઉની અંચ. તે ગુણ સ્વભાવ ગુણનો ભંડાર, લક્ષણ પુરણ વીસને બાર; રાજા છે પણ ચતુર સુજાણ, બંને પુરણ છે ગુણવાન. બેઉએ વીચાર કીધો તહીં, પરપંચ વિના કંઇ મળસે નહી; રાજાને બીજો વજીર. તે બેહુ જણ થયા ફકીર. હંશા એમ પોકારજ કરે, તે ગામ મધ્યે બે જણા ફરે; ભગવાં લુગડાં અંગે ધરયાં, શેલી શીંગા માંહે ભરયાં. રાજા ઊંચી રાખે દ્રષ્ટ. ઘણું મનમાં પામ્યો કષ્ટ; હાથ પસારી કરે પોકાર, હંશાઓ હંશા એમ કરે વારંવાર. તે વજીર સુતતે સાથે ફરે, રાજા તે પોકારજ કરે; ગલી કુંચી સઘળે ફરે, હંશા હંશા વાણી ઓચરે. ૧૬

દોહરા.

ગલી કુંચી સઘળે ફરે, ચૌટા શેરી બજાર; મોહોલે મોહોલ હું

ભો રહે, તે મુખે કરે પોકાર. લોક તેને જોવા મળે, નાનું મોટું સર્વ; સરવે રૂપ જોઇ ફકીર તણું, સરવે મુકે છે ગરવ. કેશ છુટા મુકયા સહી, ત્રીભુતી લગાડી સરવ અંગ; ભગવા કછોટા વાળીઆ, તેથી શોભે સુંદર રંગ. નેત્રે જળ ભરી કરી, કેહે એમ વારંમવાર; ઓ હંશા એમ કહે સહી, બીજો નહી વીચાર. લો કહે ફકીરને, જે જોઇએ તે લ્યો; માગો મોહો સામુ જોઇ, કારણ મનનું કોહો. ત્યારે હંસા એમ કહે કાંય, કોઇ બોલાવે ત્યરે એમ કેહે, બીજું નવ કહે કાંય; કોઇ બોલાવે ત્યારે એમ કહે, પણ ઓડે નહીં કાંઇ હાથ. એમ રોજ દીન કરતા સહી, સાંજે આવે માલણને ત્યાંય; એમ દાહાડા ઘણાક વહી ગયા, તવ જાણતી માલણ થાય. એમ ફરતા ફરતા પરવરયા. જ્યાંહાં છે રાજદ્વાર; ઓ હંશા એમ કેહે સહી, તેને જુવે લોક અપાર. એમ ફરતા ફરતા આવીયા જ્યાંહાં પુત્રીનો મેહેલ; ત્યાં મેલ તળે ઉભા સહી ત્યાં નાંખે એમજ ટેલ. હંશા હંશા એમજ કહ્યું, નેત્ર ભરીને નીર; ઉંચી દ્રષ્ટે કરી, એમ કેહેતો ફરે ફકીર. તે કુંવરી બેઠી છે બારીએ, ચક નાખી તે વાર; દીઠો પેલા ફકીરને, કેહેવા લાગી નાર. સખી બોલાવી તે સમે, કેહેવા લાગી વચન; આ ફકીર બે કોઇ કારમા. શુ કેહેતા હશે મંન, પુછો જઇ ફકીરને, શું છે તમ કારણ; આપણે જે જોઇએ તે આપીએ, મનાવીએ એનું મંન. ત્યારે દાશી આવી બારણે, બોલી મુખથી વાત; તે ફકીરને બોલાવીયા, પુછે જોડી બે હાથ. તમ રે શું જોઇએ તે કેહો, શું છે તમારે કષ્ટ; સાચું કોહો સલક્ષણા, એમ દાશી બોલી સ્પષ્ટ. ત્યારે રાજકુંવર બોલીઓ, ઓ હંસા રે વચન; બીજુ કાંઇ બોલે નહી, દાશી વીસમે પામી મંન. નારી આવી માળીએ, કેહે કુંવરીને પેર; એ બીજું વચન બોલે નહીં, તો શું સમજીએ મરમ; જોઇતું કાંઇ માગતો નથી, એ ધારી બેઠો ધરમ.

ચોપાઇ

ત્યારે રાજકુંવરી બોલી વાણ, સાંભળ દાશી ચતુર સુજાણ; તે ફકીરને બોલાવો તમો, એ ભેદ તેનો કાંઇ પુછીશું અમો. દાશી હશીમશી હેઠી ગઇ, જઇ ફકીરને વાણી કહી; તમોને તેડે રાજ કન્યાય, કૃપા કરીને આવો તાંહાંય. તે ફકીર એવું સાંભ

ણી. મન તણી પોતી છે રળી; ફકીર ત્યાંથી ઘરમાં ગયા, તે દાશીને સાથે થયા. બેસાડ્યા કનક આસન, દીઠા બેઠુ તે રૂ પં રતનઃ મનમાં પોતે સમજી નાર, અંદેસો પછે કરે વિચાર ન હોય એ ફકીર સ્વરૂપ. નીશ્ચે છે કોઇ પ્રથીના ભુપ; ચક નાંખીને બેઠી નાર, દાશી સાથે કરાવ્યો વીચાર. કહો ફકીર શુ માગો તમો, જે જોઇએ તે આપીએ અમો; ખાન પાનને ધ નને ધાન, જે જોઇએ તે સાચી કોહો વાણ. ત્યારે હુંશા કરયો પોકાર, બીજો નથી તેનો વીચાર; ત્યારે નારી મનમાં અચ રત થઇ, એ પુરણ દુઃખ ભરેલો સહી. સાથે બીજો ફકીર છે જે હ, જોયા કરે છે દ્રષ્ટે તેહ, તેને નથી બીજો વીચાર, તેને જો ઇને પુછ્યુ નાર. કહો આ શુ બોલે છે વચન, તેનુ શુ ને કો હો કારણ; શું મુખે એ કહે છે તેહ અમો સમજતા નથી કાં ઇ એહ. અમોએ એવુ પુછ્યુ જાહુરે ઓ હુશા એમ કેહ તાહુ રે; શુ જોઇએ છે એને સહી કહ્યા વિના કોઇ જાણે નહી. અમો તો સમજીએ નહી નામ, માટે તમો સાચુ કોહો આ ઠામ. ત્યારે વજીર બોલ્યો બોલ; તેનું તો ભારે છે તોલ: એની પુર વ જનમની અરજી છે જેહ, હુંશા કરી સંભળાવે તેહ, ત્યારે દાશી કહે કાંઇ એક મરમ; અથઇતી સંભળાવો કરણ. ૧૨

દોહરા.

તાહારે વજીર એમ બોલીઓ, સાંભળ નારી વચન; કોશાંબા નગરી સહી, રાજા ચીત્રસેન અભિધાન. તેના તન એ છે સહી, એનુ બગાસરાય છે નામ; અમો વજીરના પણ કુંવર સહી, સુ ગુણ સ્વભાવ અભિરામ. સ્નેહ મારે નાનપણ થકી, એક એક નાં એકઠાં મનઃ ખાવુ પીવુ ખેલવું, કરવુ તે એકઠાં સેન. ગુ ણી પુરૂષ છે એ શહી, એમાં છે બત્રીસ લક્ષણ; કોહો તો વી વા કીજીએ, એના તાતે કહ્યુ વચન. માંગાં આવે છે સહુ દેશનાં જ્યાં મન માને ત્યાંયઃ મોડો કુંવર જોઇ કરી, પરણાવું કંન્યાય, તારે રાજકુંવરે એમ કહ્યું, મુજને છે અદકુ ગ્યાન; પુરવ જન મની મળશે સહી, તો લેઇશુ કન્યાદાન તે વીના પરણુ ન [illegible]

દેશ દેશને ગામ ગામ, જોયા ખડવડ ઘાટ; તે ધ્યાંન એને લાગ્યું સહી, ને લાગ્યું એને હોડ. એની નારી મળશે જ્યાહરે, તે શું કરશે વાત; નહીતર એ બોલશે નહી, દેહનો કરશે ઘાત.

ચોપાઈ

ત્યારે રાજ પુત્રી બોલી વચન, કો એના પુરવ જનમનું કરણ, ત્યારે વજીર બોલેછે વચન, કો એના પુરવ જનમમાં તરે. નારી કોણ હતી ખરે. કેમ સંદેહ ભાગું એ મંન; તમો રાજ કુંવરી છો સઈ, માટે તમ આગળ કેહેવાએ નહી. તમ આગળ સાચું કહીએ જ્યારે, કદાપને તમો એમ કોહો ત્યારે; નિશ્ચે હું પુરવ જનમની નાર, માહરો નિશ્ચે એ ભરથાર તારે એનું ભાગે વરત, તે વેળાએ પામે મરત; માટે તમ આગળ કેમ કેહેવાએ, એવું કહીને રહ્યો છાનાએ. ત્યારે રાજ કુંવરીએ ખાધા સમ, જુઠું અમો કેમ બોલુ મન; ત્યારે વજીર કહે શું સમજો તમો, એવાં પારખાં જોયાં ઘણાં અમો. એમ કહી નારી પરાસુના કાજ, જુઠુ બોલતાં નવ આણે લાજ; માટે તમને કહું છું અમો, એ વાતની રીસ માં કરશો તમો. ત્યારે નારી બોલી ફરી, મુને વાત કહો વીસ્તારી કરી; એમાં રીસ મુજને નહી ચઢે, સાચું કેહેતાં કોણુજ વડે. ત્યારે વજીર બોલ્યો વચન, કહું તમને પુરવ જનમનું કરણ; માન સરોવર પાસે વન સાર, ત્યાં હતો હંસનો અવતાર. એની નારી હંસની સહી, એનો જીવ એકનો જુદો નહી; ઘણી પ્રીત તેહને અપરમ પાર, એ બે એક થયો કુમાર. લાડકવાયો ઘણો તે બાળ, મા બાપને મન ઉપજે વાહલ; એક દીવસ શું થયું વીઘન, જળ મધે પડયો તે તન. ત્યાં વરસ્ટી થઈ છે અપરમ પાર. વાયુ ત્યાં ઘણો થયો તે સાર; તળે પાણી હોય અતરું ઘણું, કુંવર તેમાં તણાયો ગયો. નારીયે બહુ કરયુ રૂદન, દુખીયા થયાં બેઉ જણનાં મન; પછી હંસે વારી નાર, મુવા પુત્રનો શો વીચાર. થોડા એક દીવસ ગયા જ્યારે, એમ હંસ બોલ્યો ત્યારે; આવો નારી પાસે સહી, આપણે સંજોગ કરીયે અહીં. આપણે બંનો જીવતા છઈએ નાર, તો વળી ઘણા થાશે કુમાર. એવી વાત કહી જાહરે, હંસણીએ કરોધ કરયો તાહરે. ધીક ધીક પુરષનો અવતાર, હંસને કીધો તીરસ્કાર; મુવા પુત્રનો શોક ન ધરો કેમ. કેમ થયું સંભો

ગનુ મંન. હંસણીએ વીચારૂ તાંહ, પડી દવ બળતો તે માંહ; હંસની વારી તે નવ રહો, અગનીમાં હંસણી બળી ગઇ. ત્યાર પછી હંસે કરયો વીચાર, ફરયો દવ પછવાડે ફેરા ચાર; પેલે ભવ એ નારી માહારી થશે. મને જ્ઞાન આ ભવનુ થશે. એમ કહી જપલાવ્યુ અગની માંહ. તરત બળી ગયો છે ત્યાંહ; તાંહાંથી થયો ચીત્રસેનનો તન, તે નારીખોળે વનો વન. એ નારી એને મળશે જાહરે, તેની સાથે બોલશે તાહરે; એ થઇ છે તે કહી છે વાત. જુઠુ ના બોલુ તમ સાથ. ૧૯

દોહરો.

એ વાત નારીએ સાંભળી, તતક્ષણ થઇ અચરત; સાસોસ્વાસ કાંઇ છે નહીં, નેત્ર થયાં રાસ્વેત. હઇએ દીવો જામીઓ, વહી પ્રેમ આંસુની ધાર; બેઘડીએ મુરછા વળી, ત્યારે બોલી તે નાર. ધન ધન ઇષ્ટદેવ તુજને, ધન તું કીરતાર; નારી હરખી અતી ઘણુ, મળ્યો પુરવ જનમનો ભરથાર. ચક છોડી નાંખ્યો તહીં, જગહગ નીકળ્યું તેજ; આભ મધ્યે જેમ વીજળી, તેવુ દીઠુ તારૂણીનુ તેજ. ૪

છપો.

જગહગ ઝળક્યું તેજ, એજ વારૂણી જોઇ; ધરણ ઢળ્યો રાજન, સુધબુધ સરવે ખોઇ. તે વજીરે જોઇ નાર, ચમકત ચીતમાં લાગ્યો; પડયો ધરણ મોઝાર, પડયો તેવો જાગ્યો. રાજાને પણ આવી. સુધબુધ ઠેકાણે લાવી. વજીર ઉડાડયો તરત, સાંન માંહે સમજાવી; મોતી થાળ નારી ભરી, વધાવો રાજા તહીં; પાએ લાગી પદમણી, પછે કરજોડી ઉભી રહી. ૧

ચોપાઇ

મોતીએ વધાવી લીધો રાએ, કરજોડીને લાગી પાએ. આજ માહારી ભાગી છે ભ્રાંત, સાંભળ્યુ પુરવ જનમનુ વરતાંત. રોજ દીન વાટ જોઉ છું દુઃખ થકી દહાડા ખોઉછું; એ માહારો પુરવનો ભરથાર. નીશ્ચય હંસતણો એ અવતાર. તમો એમ જાણો ભરથાર, જો જુઠુ બોલતી હોશે નાર; પણ જુઠુ બોલું તો ઇશ્વરની આણ. મુને પુરવ જનમનુ જ્ઞાન, મારા બાપે મુને પરણાવા કરી, ત્યારે અમો ના કહી ફરી ફરી. મારો પુરવ જનમનો મળશે સ્વાંમ, તેની સાથેછે માહારેકામ. તે સહુ જાણે ન

ગરના લોક, મીથ્યા નથી બોલતી હું રાક; આ પુછો દાસી સાહેલી જન, હું મિથ્યા નથી બોલતી વચન. એમ કહીને છાની રહી, કરજોડીને ઉભી રહી. પછી બોલ્યો રાજાનો તન, સાંભળ નારી મારૂ વચન. તુ જાણુ તારા મનનો વિચાર, સાચુ બોલુંછું હું નાર. તે નારી માટે તજ્યા છો ભોગ, રાજ તજી લીધો છે જોગ. તારૂ મન પરસનજ થયુ, જયારે વચન તમો સાચુ કહ્યુ; હવે ચેતાવ તારા માતને તાત, વિસ્તારીને કહો વાત, ત્યારે નારી કહે સાંભળ રાજન, એક પુછુ તમનેરે વચન. આજ પુરી પડી અમ આશ, આ નગરમાં રોહો કોણ વાસ. હવે મન બહુ મળવા થાય, ધીરજ રાખી હવે નહી જાય, ત્યારે બરાસ બોલ્યો રાય, અમે રહીએ માળી મંદીર માંહે હવે અમને આગના દીજીએ, હવે પંથ અમારો લીજીએ. અમો માળી ઘેર રહેશુ રાત, તું તારા બાપને કરજે વાત.

દોહરા

વારૂ કહીને તે ગયા ને આવ્યા માલણને ઘેર; તે પ્રેમદા હરખે અતી ઘણી, પછી શી કીધી પેર, માત તેડાવી મેહેલમાં,. કહી માંડીને વાત, આ ફકીર બે નગરમાં ફરે, તેમાં એક છે મારો નાથ. ઓ હંસા જે કહે સહી, ઉંચી રાખી દ્રષ્ટ. એમ કહી મુજને સોધે સહી, ઘણુએક પામે છે કષ્ટ. હંસ સાથે હસણી હું હતી, પુરવે માહરો એ ભરથાર. એ હંસ તાંહાં હતો સહી, ધરયો બેજણે અવતાર. હું અવતરી આ દેશમાં, તમો માતને તાત. કસ્તુરાવતી નામ તમે ધરયું, હું બોલતીં તે નાથ, એક કશુંબા નામે નગ્ર છે, ત્યાનો ચીત્રસેન રાજન; તેને પેટ જે હંસ આવીઓ, થઇને તેનો તન. બરાશ નામ છે તે તણુ; તેને પણ પુરવેનુછે જ્ઞાન, માત તાત પરણાવા કરે, ત્યારે ના કહે સંતાન, મારી પુરવેની નારી મળશે, જ્યારે, ત્યારે પરણીશુ તાત, હવે નામ લેશો પરણ્યા તણુ, તો કરશુ દડુની ઘાત, ત્યારે માત તાત બોલ્યા નહી. ત્યારે વીચારયુ મન; એ વજીર સુત તેનો મીત્ર છે તે બંનો નીકળ્યા વન. તે નગરદેશ જોતા ફરે ઓહંસા કરે પોકાર, ફકીર વેષે બેજણા,બાળેબહુ સંસાર, ફરતો ફરતો આવીઆ, આપણા નગર મોજાર; ત્યારે મેતેડાવ્યો માળીએ, પુછયો સઉ સમાચાર. તેણે અથ ઇતી સર્વે

કહ્યું. પુર્વેનું વ્રતાંત; નીશ્ચય થયો મારા મન વિશે. હવે ભાગી મનની ભ્રાંત. માટે અમને પરણાવો માવડી, ઝાઝું કહે શું થાય; તે ઉતરયા માળી મંદીરે; જઇ ચેતાવો રાય. વાત સાંભળી કુંવરી તણી, હઇડે હરખ નવ માય; હવે પરણાવું દીકરી, એમ કહીને મેહેલમાં જાય. જયારે રાજા ઉઠયો સભા થકી, આવ્યો મેહેલજ માંહ; ત્યારે રાણી ઉઠા ચરણે નમી; વીનંતી કીધી ત્યાંહ. આજ મન માન્યું કુંવરી તણું. ભાગ્યો મનની ભ્રાંત; મને મેહેલમાં તેડાવી કરી, કહ્યું સર્વે વ્રતાંત. મારી પણ નીશાં થઇ, એ જુઠી નહિ વાત; પેલા ફકીર બે શેહેરમાં ફરે. કહે હુંશા પસારી હાથ. એ કોશંબા નગરી તણો, ત્યાંનો ચીમસેન રાજંન; તે શોધવા નીશરયો હંસા નારને, એ છે તેનો તન. ૧૮

ચોપાઈ.

રાજાનું પણ હરખ્યુ મંન, સાંભળી નારી તણું વચન; કાલે પંડીતને તેડી દઊં માંન, શુભ દીવશ જોઇને દેવું કન્યાદાંન પ્રધાન મોકલીશું માળી અવાસ, તેડાવીશું સભા મોઝાર; પછે સુભ મુહુરત જોઇ કરી, પરણાવી આપીશું દીકરી, એમ કહીને સુતાં તે રાત, દીવશ ઉગ્યો ને થઓ પ્રભાત; સભામાં આવી બેઠા રાજંન, એટલે ત્યાં આવ્યો પરધાન. માન દેઇ બેસાડયો કને, પાસે બેસાડી વાણી ભણે; આજ પુત્રીનું માન્યું મંન, પેલા ભવનો મળયો સ્વામીન. માટે તમો શેના લેઇને થાઓ; માળી તણે મંદીરે જાઓ; પેલા ફકીર ગામમાં ફરતા જેહ, એ બે જણ ત્યાં ઉતરયાં છે તેહ. મેઘાડંમર પર બેસારો જઇ, વાજાં વાજતે તેડી લાવો અહીં; કેહે પ્રધાન એ સારી વાત, હું મનમાં થયો રળીઆત. લેઇ શેના ને તતબર થયો, તે માળી તણે અવાસે ગયો; ત્યાંહાં જઇને કરયો પ્રણામ, ચાલો તમને તેડે રાજંન. આ ફકીર વેસ મુંકી દીજીએ, રાજ વાધો આપણે લીજીએ, સુંદર અંગે ધરો શણગાર, પધારીએ રાજ દુવાર. ત્યારે રાજા હરખ્યો મન મોઝાર, બે જણ મળી કરયો વિચાર; અસ્નાંન કરી શુદર થઆં શરીર, બે જણ જાણે બાવન વીર, વસ્ત્ર મોકલ્યાં છે તેહ, આપ અંગે ધરયાં છે જે; મેઘાડંબર પર બેઠા રાય, જેમ તારા મધ્યે ચંદ્રમાય. વજીર

અસ્વે થએઆ અસવાર, વાજીંત્ર વાગે અપરમ પાર; તેનુ સારંધર એવું નામ, રાજા તણો છે જે પ્રધાન. નોબતો નગારાં ગડ ગડે. ઢોલ તાંસાં બહુ તડ તડે; નાનુ મોહટું નગરમાં રેહ છે જે, જોવા મળ્યું છે સરવે તે. તે બેઠા ત્યાં ચમર કરે, નીશાન જે નેજા ફરફરે; કસ્તુરાવતીનું ભાગ્ય મળ્યું. પેલા ભાનું અવે ધન્યજ મળ્યું. આ પેલા ભવ તણો ભરથાર, ધન ધન એ બેનો અવતાર; જેવું કસ્તુરાવતીનું રૂપ, તેવો સુંદર સ્વામી ભુપ. એમ નગર નારી કરે વખાણ, બન્યો છે એ ચતુર સુજાણ; એમ કરતાં આવ્યા રાજ દુવાર, રાજા ઉઠયો તે ણીવાર. હાથ પકડયો ધરી ઉલ્લાસ, બેસાડયો પોતીકી પાસ; વજીર પાસે બેઠો જઈ, અન્યોંઅંન્ય વાત પોતીકી કહી. તમો આ વેથી હરખ્યા અમો, જીવતદાન દીધુંછે તમો; અમ પુત્રીનું માન્યું છે મન, અમો જાણુંછું તન મન ધન. તમો મોટા રાજાના કુમાર, અમારા ભાગ્ય તણો નહી પાર; હવે શુભ લગન જોઈ કરી, પરણાવી આપું દીકરી. ઘણું સંતોકી દીધાં માન, આપ્યા બીડાંને ફોફલપાંન; પછે જોશી તેડાવ્યો રાજન, કર જોડીને પુછે વચન. તમો રૂડા દીવશ શોધી કાડીએ, અમો વીવા જગન માંડીયે; આ બરાસરાય ચીત્રસેનનો તન, કસ્તુરાવતી રૂપે રતન. તે બેને પરણાવશું અમો, રૂડો દીવશ ખોળી આપો તમો; ત્યારે જોશીએ નીરધારીયું. પછે રાજા આગળ વચન કહ્યું. આજ થકી રૂડા માસજ ત્રણ, ત્યાર પછે રૂડોછે દન; વઈશાક સુદ તૃતીયાને સોમવાર, રૂડો દીવસ છે નીરધાર તે દીવશે લાહો લીજીએ, કંન્યાદાન રાએ દીજીએ; સાંભળતાં હરખ્યું મન, જોશીને આપ્યું બહુ ધંન. ૨૩

દોહરો

લગન નીશ્ચે કરયું રાયજી, વળાવો દઈને માન; ગોળ ધાણાં વેહેચાવીયા, વેહેચ્યાં ફોફળ પાન. નગ્ર મધે જણાવીયું વીહીવા કેરી વાત; કસ્તુરાવતી ને પરણાવશે, આ બરાસરાયની સાથ. હરખ્યાં લોક તે મન વીશે, રૂડું કીધું કાજ; કસ્તુરાવતી મહા ચતુર છે, તેવો છે એ રાજન. પછે માન દઈને વળાવીયા માળણ તણે અવાસ; વાજતે ગાજતે આવીયા, પોહોતી મનની આશ. ત્યારે રાજા હરખ્યો મન વીશે, કહ્યાં પરધાંનને વચંન; હવે લગન સામન તતખર કરો, ખરચો અદકું ધંન. રંગમં

ડપ તતબર કરો. ચીત્રાવો ચોપાસ; મંડપ રચના અદકી કરી, જેમ પોહોંચે મનની આશ. એમ દીવશ બહુ વહી ગયા, આવ્યો લગનનો દીવશ સાર; મંડપ રચાવ્યો મોકળો, થઇ રહ્યા જે જે કાર. પીઠી ચોળાતી પ્રીતશું, માનુની મંગળ ગાય; ઢોલ ઠમકારા વાજતે, રાજા પરણવા જાય. સાએલા ભલી ભાતનાં, ઘરાએ અસવે અસવાર; નાહાનું મોટું નગરનું, જોવા ચાલ્યા નરનાર. કોઇ મેહેલ કોઇ જાળીએ, કોઇ ઝરૂખે સોય; કોઇ ઓટલે કોઇ બારીયે કોઇ ઘરમાં કોઇ બાહાર. સુખ જોઇને હરખે સહુ, બંનો સરખી જોડ; ગુણ લગન પુરણ થઇ, કશી વાતમાં નહી ખોડ. મંડપે વર આવીયો, સાસુજી પોંખે સોય; કુમ કુમ તીલક ભલે કરૂં, પોંખી તાણ્યુ નાક. માંહેરામાં પધરાવીયા, વીપ્ર ભણે સાવધાન; કપુરશેન રાજા સહી, આપે કસ્તુરા વત્નીનું દાન. હરખ ઘણો આપે ધરે, નર નારી રળીઆત; પરણી ઉઠયાં બંનો પ્રીતશું, વધાવ્યા સરવે સાથ. ગોત્રજની પુજા કરી, વીપ્રને લાગ્યો પાય; દાન દીધાં બહુ અતી ઘણાં, માનુની મંગળ ગાય. ખાન પાન અદકાં કરયાં. ભોજન કરાવ્યું ગાંમ; વાજતે ગાજતે લાવીયાં, વહુ વરને ઠામ. એક મેહેલ આપ્યો રાએજી, પુત્રીને રેહેવા કાજ; શેવક શેવાને આપ્યા ઘણા, તેમાં રહ્યા પોતે રાય. ત્યાં ખાન પાન કરે ખાંતથી, કરે મન ગમતો ભોગ. બંન્યો તે સુખ ભોગવે, રૂડો કરે સંજોગ. રાજ સભામાં આવે સહી, ત્યારે રાજા દે બહુ માન; આદરમાન સરવે કરે, રાજા રઇયત પરધાન. ૧૯

ચોપાઈ.

એમ રોજ સભામાં અત્રેને જાય, રાજાને મન હરખ ન માય. એમ કરતાં વરસ ગયાંછે ત્રાણ, ત્યારે રાજાએ વીચારયું મન; એક સમે બેઠાં નરને નાર, હાશ વીનોદ કરે અપાર; ત્યારે રાજાને સાંભર્યાં માબાપ, ઘણું દુઃખ પામ્યો તે આપ. નેત્રે વેહે છે આંસુની ધાર, નીસાસા મુકે અપરમપાર; તારે નારી વળી બોલી વચન, શું દુઃખ પડયું તમને સ્વામીન. આવડું દુખ થયું શા માટે, શું તમારા મનમાં થયો ઉચાટ; તારે રાજા કહે સાંભળરે નાર, મારા દુઃખનો નહી આવે પાર. મા બાપ હમારાં દુર રહ્યાં કાંઇ, શુંદરી અરથે આવ્યો છું અહીં. તે માહારા વીજોગે તજશે પ્રાણ, વાત કરતામાં થાશે હાંણ. મારી

પ્રભાવતી જે માત, તે અમવગર જીવે નહી જાત; તે આજ સુને સાંભળ્યાં માબાપ, તેથી દુઃખ ધરૂંછું આપ. ૯

દોહરા.

નાગી કહે દુઃખ કાં ધરો, કહું મારા માબાપને વાત; ચેતાવું મારી માતને, હું આવુ તમારી સાથ. કસ્તુરાવતી ત્યાંથી પરવરી, જ્યાં પોતીકો તાત; વાત કહે જવા તણી જ્યાં પોતીકી માત. તારે માત હરખ્યાં ઘણું. પુત્રી સુખે તતબર થાઓ; સાતસેં જોજનનું વીમાન છે, તેમાં બેશીને જાઓ; માણધર આપણા ઘર વીખે, રાખ્યો છે કરી જતન; તેની પાસે વીમાન છે, તે જાએ સાતશે જોજન. પુત્રી પધારો સાસરે, એમ કહી માતા રોય; ખોળે બેસારી ચુંબન કરે, ફરી ફરી સામુ જોય. નમાણા જમણી તું થજે, રાખજે કુળ વેહેવાર; ગરમ થતી નહી દીકરી, નરમ થઇ રાખજે ભાર. દીકરી તે ધન પારકું, વસાવે પારકુ ધામ; અમો પાળી પોશી મોટી કરી, તે ખરાસરાયને કામ. પછે જવાની સજાઇ કરી, રાજા બોલ્યો તે વાર; માણધરને બોલાવીયો, કહું તમો થાઓ તઇયાર. વીમાન તમારૂ સજ કરો પુત્રી જમાઇને કાજ; એનાં માબાપને શોંપો જઇ, જ્યાં ચીત્રશેન મહારાજ. ત્યાં પ્રણામ મહારો કહેજો જઇ જ્યાં રાનશેન ભુપાળ; અમે ભગ્યશું વખાણીએ, કુંવરી પરણી તમ બાળ. ૧૦

ચોપાઈ

કસ્તુરાવતી બોલી વચંન, સાંભળીએ માહારા સ્વામીન; એક માણધર નામે સુતાર, હમારા બાપે રાખ્યો ઘર મોઝાર, તેની પાસે છે વીમાંન, શું કરૂં તેનુ વખાણ. તે ઉડી જાએ સાતસે જોજન, તે ગુણ જોઇ રાખ્યો રાજંન. ત્યારે રાજા સાંભળીને મંન, પોતીકા વજીરને કહ્યાં વચન; આ માંણધરની કહે છે વાત, રખે હોય દેવધરનો ભ્રાત. એક વિમાન છે આપણી પાસ, ચારસે જોજનનો અભ્યાસ. પછે માણધરને બોલાવો પાસ, વાત પોતાની કરી પ્રકાશ. સાતસેંહ જોજનનુ વીમાન છે એહ, તમો ક્યાંથી લાવ્યા તેહ; ત્યારે તેણે કહ્યું સહુ વરતાંત, ભાગી બહુ જણની ભ્રાત, માંણધર કહે સાંભળ વાત, એ વીમાન ઘડયુ મે હાથ. એક દેવધર નામે બીજો ભાઇ, તની કહું તે શી વડાઇ, ચારસે જોજનનુ છે જેહ. દેવધર પાસે છે વળી તેહ. સાતસે જોજનનુ મારી પાસ, અમો આવી રહ્યા રાજાને અવાસ.

ભાઇ અમારો દેવધર છે જેહ. તે વીના દુ:ખીયા છઇએ દેહ, વી જોગ પડયો છે તેહેની સાથ, એવી માંગુધરે કીધી છે વાત.

દોહરા.

રાજા કહે માગુધર સુણો, શીદ વેઠો છો આવડુ દુખ; અમો મેળવુ તમારા ભાઈને, શીવજી કરશે સુખ. અમને ભાઇ મળ્યો હતો તમ તણો, તે વાત સહુ કહી પ્રકારા. ચારસે જોજનનું વીમાન છે, તેછે અમારે પાસ, સાંભળતામાં હરખ્યો ઘણુ, ધન ધનરે રાજાન. આજ બાંધવનો મેળો થયો, પછે સાંચુ કેસવપન. તતખર થયો વળી તે સમે, રાજા કરે વીદાય; રાજાએ ધન બહુ આપીઉં, વળી પુત્રી વળાવી ત્યાંહ. સાતસેહેવાળા પર બેઠાં સહી. નર નારી બે સાથ: વીમાન બે તઇયાર કરયાં તે કહુ વીસ્તારી વાત, માંગુધરને વજીર સહી, તે ચારસે પર અસવાર; આગના માગી રાયની, જવાં થયા તઇયાર, મા કહે દીકરી સાંભળો. કહાવજે કુશળ ખેમ; જેમ જળ વિનાની માંછલી, હું તુજ વીનાની તેમ. એમ કલપાંત કીધુ ઘણુ, મુખે ન વ બેલાય, સીતા પાસુ એમ પ્રીછવે. ગળ ગળીત થઇ જાય. વળાવી પાછાં વળ્યાં, પરધાનને સહુ લોક; રાજ સભામાં સહુ આવીયાં, પરહસે પાછો શોક.

ચોપઈ

હવે એ વાત એટલેથી રહી, બેઠાં વીમાંનપર બેઠાં જઈ; સાતસેહે વાળુ વીમાંન, તે ઉપર બેઠા રાજાન. સાથે બેઠા કસ્તુરાવતી, તે બેની શોભાંનો પારજ નથી; ચારસે વાળુ છે જેહ. તે ઉપર માગુધર બેઠા છે તેહ; સાથે બેઠો વજીરનો તન, એ રીતે ચાલ્યા ચારે જણ. બર દીએ ચાલ્યું જેહલે; શું કઉતક થયુ તેટલે. સો જોજન જ્યારે તે ગયા, બર સમુદ્રે તેતો આવી યા; ત્યારે રાજાએ વીચારયું ખરૂં, મહ રૂ વીમાન તે આગળ કરૂં. એમ વીચારી ખેંચી દાર, કીધુ રાએ અદકુ જોર; વીમાન સડસડાટ ચાલ્યુ જેટલે, માંગુધરે જોયુ તેટલે. એ માહારાથી આગળ જાય, માહારા કીશબથી આગળ થાય; માટે એને આગળ જવા કેમ દઉ; પલક એકમાં પકડી લેઊં. તે પણ કઆંશી મરડી સડી. ચાલ્યુ તેની બરાબર રહી; બરાબર ચાલ્યાં જેટલે માંહો માંહે અથડાયા તેટલે. રાજાનુ વીમાન ભાગી ગયું, એટલામાં શું કઉતક થયું. હાંહાં એમ કરયો પોકાર, વીમાન પડ્યું

હરીઆ મોઝાર. હાંહાં એમ કહ્યાં વચન, વીમાન ગયુ છે દશ
જોજન એ રાજા રાણી જળમાં ગયાં. પેલાં બે જણ મારગ
વહ્યાં. નારી જળમાં પડી જેટલે, એક મછે ગળી તેટલે; તે મછ
ભર જળ માંહે વહ્યો. હવે રાજાનો ઉપાય શો થયો. અથાક જ
ળમાં પડયો છે સહી, વીમાન તો પડયુ છે તહીં; ભાગુ પણ
લાકડુ કહેવાય, તેને વળગી પડયો છે રાય. જીવ્યાની આશા મ
નમાં નથી, પણ ધીરજ રાખી સરવથી; રૂદેમાં સમરયા શ્રી
ભગવાન, તુહી તુહી એમ ધરે છે ધ્યાન, તું મને ઉગારે સ્વાં
મ, સમુદ્રમાં પથરા તારયા રામ; તું જગને સ્થાનક સ્થળ કરે
ને સ્થળને સ્થાનક જળ ધરે. એમ શાત દીવસને સાતે રાત; દુ
ખ વેઠયું રાજાની જાત; આઠમો દીવસ થયો જેટલે, બેટ એક
આવ્યો તેટલે. લાકડુ તણાઇને આવ્યુ ત્યાંહ. જ્યાં બેટ એક
છે ત્યાંહ; બેટ ઉપર નહી કે જન એકલો જઇ ઉભો રાજન, ચા
રે પાસે જળ દેખાય, ઉપર તો વાદળ જણાય. હાં કસ્તુરાવતી
માહારી ગઇ, ને મારી આ ગતી સી થઇ. કયાંહાં ગયા મારા
પ્રધાન. જે ગુણ સાગર છે ગુણવાન. હવે હું કયાં રહુને કયાં
જઉં. આ બેટ ઉપર તે શુ ખઉં. જુવાલનું પાણી આવશે
જેટલે. બેટ ઉપર ફરી વળશે તેટલે; કોણ હવે મુને રાખણ
હાર. એમ ચંતા કરે રાજ કુમાર. એમ બાપડો થઇને સઘળે ફ
રે, કસ્તુરાવતીનુ ધ્યાનજ ધરે. માહારી નારી તે કયાંહાં ગઇ, આ
હાથેરતન રાંક હવે છાજ્યું નહી. હાય મેં જુઠો કીધો વીચાર, પ
રપંચે પરણ્યો હું નાર; મે જાણ્યુ મારી થઇ નાર, હવે એ
નારી કયાં જાનાર, મે પેલા ભવની વાતજ કહી. ત્યારે મુને
પરણી સહી. પેલા તપશીએ મેહણુ દીધુ જેમ, કસ્તુરાવતીને પ
રણ્યો તેમ. તે હું પરણ્યો પરપંચે કરી, ગઇ જોતામાં હરૂપ
સુંદરી. મે જાણ્યું તપશાને લાગુ પાય, દેખાડુ કસ્તુરાવતી ક
ન્યાય. મારૂ ધારયું તે કયાં ગયુ, ઇશ્વરનુ ધાર્યું તે આગળ થયુ
એમ કરીને કરે રૂદન, કોણ સાંભળે તેનુ વચન. ૨૩

છપ્પા

કરમવશ કીરતાર, કરમ કીરતારજ આવે; કરમ ડાપણ
આણી. ...

ખ દુઃખ એ કરમ, શામળભટ સાચુ કહે, કરમથી પ્રથ્વીપરશ
જ. કરમથી ભીખજ માગે કરમથી વાહન બેશ નાર, કરમથી
દોડે ઘોડાંની આગે; કરમે ડાહ્યા જન, કરમે સહુ ઘેલો કહે;
કરમે સહુનો પાલણહાર, સહુ આધીન રેહે છે; કરમ કરે તે
કોઇ નવ કરે, સુખ દુઃખ હાણ વરધ સહી, કરમે કસ્તુરાવતી
મળી સહી, વળી કરી આવ્યા અહીં. ૨

દોહરા

એમ કલ્પાંત કુંવરજ કરે, પછે વીચાર્યું મનશુ જ્ઞાન; ના
ગે મુજને કહ્યું હતું, પછે તેનુ ધરીયુ ધ્યાન. ઇષ્ટદેવ તુ માહ
રો; હું તારો છું બાળ; કષ્ટ પડ્યું મુને અતી ઘણું, આવી ક
રો સંભાળ. તમે મુજને કહ્યું હતું, સંભારો એ વચન. કષ્ટ પ
ડે મુજને સંભારજે, તે આવી કરો સહાય. એમ અરતુતી કો
ધી ઘણી પ્રસન થયો તે નાગ. એક દોરો મંત્રી હેઠે નાંખ્યો
સહી. ફળીયુ કુંવરનુ ભાગ્ય. દોરો લીધો તે કુવરે, મનમાં વી
ચારી વાત; આ દોરો કયાંથી આવીઓ, યાંહાં નથી માનવની
જાત, તે દોરો લીધો હાથમાં, બેઠાં બેઠાં કીધી રમત, પગ અ
ગુઠે બાંધ્યો સહી; એટલે થઇ ગયો પોપટ. તેવો ઉડ્યો ગગન
માં, ચીત ધરી ઉલાશ; હવે મોત થકા તો ઉગર્યા, એમ કહી
ચાલ્યો આકાશ. હવે એ વાત રહી એટલે, કહુ નારીની નેટ;
તે સમુદ્ર માંહે પડી, તે ગઇ છે મછને પેટ; તે મછ ત્યાંથી ચા
લીઓ, એક ત્રંબાવતી નગરી મોઝાર. ત્યાંહાં ઢીમરે જાળ નાં
ખી સહી, આવ્યું તે ફાંદા માંહે. તે નગર પોતીકે લાવીઓ,
તેનુ વધ કર્યું છે તાંહે; માંહેથી સ્ત્રી નીકળી, અધસસતી તે
જાણ. શ્વાસો શ્વસ કાંઇ છે નહી, ઘડી બે ઘડીએ જાશે પ્રાણ;
એવી અવસ્થા જોઇ નારીની ઢીમર લાવ્યો રાજભોવંન. શેઠ
ક મોકલ્યો પોતા તણો, મોકલી ત્યાં સુખપાલ; તેડાવી પો
તા કને, જોયા તેના હવાલ. રૂમાં ભારી શેક કરાવીઓ, ત્રણ
દીવસ એમ સાર; જીવ શાંતી પામ્યો સહી, ત્યારે કાંઇ ચેતના
થઇ નાર, તારે ઉઠવા બેસવા માંડીયું ત્યારે રાજા હરખ્યો મ
ર. એમ કરતાં પ્રભુ કીરપા કરે, તો સારી થાય અસ્ત્રી જન. ઓ
સડ વેસડ કરે અતી ઘણાં, એમ કરતાં નાસ થયા છે ચાર; ત્યારે
બોલે ચાલે સહી, સાજી થઇ તે નાર. માત તાત કોણ તમ તણા
કોણ તમારો છે ભરથાર; કોણ દેશમાં રહો તમે, તે સાચી ક

હોને વાત. જો જુઠી વાત બોલો તમો, તો ઈશ્વરની આંણ; તારે નારી કહે નરપત સુણો, માહારા કરમની કાંણ. અથ ઈતી માંડી કહયું, જુઠી નહી બોલુ વાણ; કપુર શાભાવતી દેશ માહારડો, ત્યાંહાંનો કપુરસેન રાજન. કપુરાવતી રાણી સહી, તેહ તણી હું તન; કસ્તુરાવતી નામ છે માહરૂં, લડેકવાઈ અપાર. માત તાતને વહાલી ઘણી, મુને બહુ લડાવે લોક; સવાશેર કસ્તુરી ચોળી કરી, નીતે હું તો નાહુ. મારા બાપ પરણાવવા કહે, પણ મનમાં હું નવ ચાહું, પુરવનુ જ્ઞાન મુજને હતું, તે મળ્યો ભરથાર. તે ચીત્રસેન રાજા તણો, બરાશ નામે કુમાર; તે પરણ્યો મુને પ્રીતથી, સાસરે જતાં હતાં સાર. વીમાન હતુ તે ભાગી પડયું, ભર દરીઆ મોઝાર; તે કંથને હુ કામની, પડીયાં અગણીત નીર. સ્વામી માહારો દુખીયો થયો, જે હતો બાવનવીર; મુને ભાંન માહારૂં નથી. જે કયાંથી આવી આ ઠામ. કોણ દેશ કોણ રાજા તમો શું છે તમારૂં નામ.

ચોપાઈ.

તારે રાજા તે વીશમે થયો વળતો બોલ્યો કુંવરીને કહો; અરે બેન તું લડકવાઈ, કપુરસેન હતો મારો ભાઈ. તે તો મારા કાકાનો છોકરો સાર, પ્રીત્રાઈ છે પણ મીત્રાચાર; તેની પુત્રી કસ્તુરાવતી, અરે બેન તારી આ શી ગતી. અમ ઉપર બહુ રાખે હેત. સાંપે તનમન ધન સમેત; તારૂં મુખ જોવા પામે નહી લોક. તેની ગતી આમે કેમ હોય. રાણી બાઈ આવી તે ઠામ, સુલોચના છે તેનું નામ; તેણે સાંભળ્યું એ વરતાંત, અતીશે માંડયું છે કલપાંત. રાજા પણ કરે રૂદન, તે મન ધરે જુગજાંન; ત્યાંહાં નહી રાણીને બાળ, તેના શા થયા હવાલ. કસ્તુરાવતી કરે રૂદન, હાય કયાંહાં ગયો મારો સ્વામીન; અમારા હઈડાનો હાર, પ્રીત અતીશે અપરમપાર. માહારે તેની સાથે છે કામ; કયાંહાં ગયો એ માહારો સ્વામ; તોડે કેશને હઈડું હણે, બરાસ બરાસ મુખેથી ભણે. સહુએ મળીને પ્રીછવે નાર, કાલે મળશે તારો ભરથાર; પરમેશ્વરે બચાવી તુને, આવી મળી કુટંબ સહુને. તે પરમેશ્વરે કરી હશે સાહાય, કાલે આવી મળશે આંહ: એમ વીનવે નગરનાં લોક, પણ શોચે નવ ટળે શોક. પછે વીચારૂ કસ્તુરાવતી, ધીરજ માહરી રેહેતી નથી; હવે સંભારૂ સીતાપતી રામ, તે મેળવશે માહારો સ્વામ. પછે

નારીએ શું કીધું સહી રૂદન તજીને છાની રહો; રાજા પ્રતે કહું તે કાંમ, માહારૂ એક કરોને કામ.

છપો

પુત્રી કહે સુણ તાત, વાત એક માનો માહરી; સ્વામીને જો ગે જોગ, ભોગ શા કામનો ભારી, શણગાર સજુ નહી અંગ, સંગ નહી સાહેલી; આ મેડી મેહેલ અવાસ, રાહુ જાએ એ લી; ખાંત પાંન ધન માંન, તે ઉપર નવ ધાવું; સવાપાશેર જવનો લોટ, ત્રીજે દહાડે ખાવું કાધો રંગ નેરાગ, અંજન મંજન કરવું નહી; માહારો સ્વામી મલસે જાહરે, ત્યાં લગી કરવુ સહી; એક સપેત વસ્ત્ર ધરશું અંગ, સંગ રાખુ જપ માળા; ધરૂં સમુદ્રનું ધ્યાન, સુખ કોણ આપે ટાળ; હું તજુ મુખ તંબોળ, બાળ માનો આ સાચે; મને સ્વામીનો પડ્યો વિજોગ, કરમનો અક્ષર કાચો. શ્રી રામજી કરૂણા કરે, હું કહુ તેમ કરવું સહી; જ્યાં શુધી સ્વામી મળે, ત્યાં સુધી પાણી આહી; એક નવું કરી આપો વાહાણ, સત સાહેલી દો સાથે; રહું દરીઆની માંહે, અવશ્ય સ્વાંમીજીને હાથે; ત્યાંહાં ધરૂં સમુદ્રનું ધ્યાન, જ્ઞાનમાં રાખુ એવું; તુહી તુહી કરે સાહાએ, મુખ વાણી એવી ભાખું. એવું કહીને નાર, રહી ગઇ છે છાની; સાંભળી રાજાએ વાંણ, વાત કુવરીની માની; એક વાહાણ નવું કરાવી આપીઊં, સત સાહેલી સાથે; સમુદ્ર વચ્ચે સુંદરી, કસ્તુરાવતીને કષ્ટજ અતી.

ચોપાઈ.

હવે એ વાત એટલેથી રહી, પ્રણધર ગુણ સભાવની રીગત થઇ; તેનું વીમાન આગળ કહાડ્યું જેટલે, વીચાર મનમાં કરયો તેટલે. હવે રાજી પછવાડે રહ્યા આપાણ બેહુ જણ આગળ થયા; વીમાન ભાગી પડ્યું દરીયા માંય, તે બે જણ વાત નવ જાણે કાંય. એમ ચારસેહે જોજન ગયા જેટલે, વીમાન અટક્યું તેટલે; તે મનમાં પામ્યા હુલાસ, આવ્યા આશાવરી નગરીને વાસ. બે જણ આવ્યા નગર મોજાર, જ્યાં દેવધર રાજ કરે સુત્રાર; રાજ મેહેલમાં ગયા જેટલે, દેવધર ભાઇ દીઠા તેટલે. માજ [illegible] [illegible] તન [illegible]

[illegible]

ઈએ બેઠા પાસ; ગુણ સભાવ પણ બેઠો સહી; એક એકનીવી ગત સહુ કહી, દેવધર પુછે ફરી પ્રણામ કોહોજી કાંહાં ગયા છે રાજંન: તેણે નેત્ર ભરીયાં નીર, વછેર સુતને નવ રહી ધીર. ત્યારે પ્રાણધર બોલ્યો વચંન, પછવાડે રહ્યા છે રાજંન; સાતસેં જોજનનું વીમાન છે જેહ. તે ઉપર બેઠા છે તેહ. રાજા પરણ્યા છે કસ્તુરાવતી, એની જોડ પ્રથ્વીમાં નથી; તે પછવાડે આવે રાજંન, અમો આગળ આવ્યા બેહુ જણ.

દોહરા.

એમ વાત કહી સહી, થઓ બહુ રળીયાત; રાય સમુદ્ર માંહે પડયો. તે નથી જાણતું કોઈ વાત. દેવધરે તઈયારી કરી, શાક પાક સાવધાન; ભોજંન કરીએ આપણે, જો આવી ચડે રાજંન. વટ જુએ બહુ રાયની થયો ઘણો ઉચાટ; આ આવ્યા એ આવશે, એમ જુવે ચોદશે વાટ. પછે વછેર સુતને ધીરજ નવ રહી, થઓ અશ્વે અસવાર; દેવધર પ્રાણધર તે સાથે થઆ. આવ્યા નગરની બાહેર. તે સમુદ્ર કાંહે આવીયા. જુએ ઊંચી કરીને દ્રષ્ટ; નીહાળી નીહાળી જુએ ઘણું. મનમાં પામે બહુ કષ્ટ. એમ સાંજ પડી ગઈ બાહેરે, ત્યારે થયા નીરાશ; દેવધરને વછેર સહી, પાછા આવ્યા અવાસ. ભોજંન કીધું મન ભંગથી, કેમ આવ્યા નહી રાય; એમ ત્રણ જણા વાતો કરે. આકુળ વ્યાકુળ થાય. દુઃખે રાત એમ વહી ગઈ. ને થઓ ઉગ્યો પરભાત; ચંતાતુર છે અતી ઘણાં, સુજે નહી કંઇ પેર; રાજકુંવરને મુકી કરી, હવે જાવું શુ ઘેર. એમ વિચારયું વછેર સુને, તજે સકળ સંભોગ; ફકીર થઈને નીકળ્યો. આપે લીધો જોગ. દેવધર પ્રાણ ધરવારે સહી, પણ માંને નહી તેનું મન રાજકુંવરને કારણે, ફકીર થઇ નીકળ્યો વંન. દેશ દેશ તેને સોધતો ફરતો ફરતા વંન ખાવુ પીવું નીંદ્રા તજી, જો જડે રાજાનો તંન.

ચોપાઈ.

એ વાત એટલેથી રહી, રાજ કુંવરની શી ગત થઈ; તે પોપટ ઉડયો આકાશ. મનમાં પામ્યો છે હુલાસ. દીવસ ઘણા ગયા છે વહી. ઉડતો ઉડતો આવ્યો તહી; મધ્ય દરીઆ વચ્ચે છે વાંહાણ. ત્યાહાં પોપટ આવ્યો નીરવાંણ. દીવશ ઘણા ગયા છે વહી, ઉડતો ઉડતો આવ્યો તહીં; તે મુખે જપે શ્રીરામ, વળી..

લે એ કસ્તુરાવતીનું નામ. ધજા બાંધો કુંવરીએ સહી, તે ઉપર બેઠો છે જઈ; મધુરે સ્વરે બોલે વાણ્ય, વીંધાયા તે નારીના પ્રાણ. મુકી સમુદ્રનું ધરતી ધ્યાન, શાનાએ તો મડાં દાન; વળી ક્ષણમાં છાનો રેહે. વળી ક્ષણમાં શ્રી રામજી કહે. વળી કેહે કસ્તુરાવતી, મને તે વીના રેહેવાતું નથી; કસ્તુરાવતી બોલે વચન. આ શું બોલે છે પખી જન. સખી પ્રતે કેહે વચન, એ પંખી છે ચતુર સુજાન; તમો ધીરે ધીરે ઉપર ચડો, પાસે જઈને છાંના રેહો. રખે પંખી એ ઉડી જાય, જો આવશે એના બાણમાંય; લઘુ લાઘવી કરવી સહી, જેમ તેમ પંખીને લાવો અહીં, દાશી કેહેરે સાંભળ બાઈ, એ વાતની ચંતા કરવી નહીં; એમ કહીને ઉપર ચઢી, જઈ પોપટને પાસે અડી. ચતુરાઈ ચલાવી ઘણું ઝટ પોપટને લીધો પકડી, લઘુ લાઘવી કીધી તાંહે, પાસે જઈને ઝાલ્યો પાય. પંખી કેહે શા માટે લેએ, દુઃખીઆને કયાં દુઃખજ દેએ, હેઠી ઉતરી તતક્ષણ તહીં. આવી રાણી પાસ ઉભી રહી. પોપટ તેણે મુકયો પાસ, કસ્તુરાવતીની પોતી આશ; કસ્તુરાવતી કેહે પોપટજી સુણો, સાચા વાત અમ આગળ ભણો. પોપટે ઓળખી તે નાર, ત્યારે નેત્રેથી વરી આંસુધાર; ટગમગ જોયાં કરે છે તહીં, ત્યારે નારીએ વાંણી કરી. પોપટ ભણો છો કોનું નામ, ક્ષણુંમાં લ્યોછો શ્રી રામનું નામ; નીસાસા મુકો શા માટ, તમારે આવો શો ઉચાટ. તમો પંખીને એવડું શું જ્ઞાન, કયાંહાં તમારૂં લાગ્યું છે ધ્યાન.

દોહરા.

પોપટ કેહે પંખી અમો, પણ અમારી એવી રીત; કસ્તુરાવતી કુંવરી જે શેયની, અમારે તે સાથે પ્રીત. એમ કહી ચરણ આગળ ધરયો, અરે પ્રેમદા દોરડો આ છોડ; વાત કહું મન ઠાલવી, તો પોહોચે મનના કોડ. ત્યારે દોરડો છોડયો નારીએ તતક્ષણ પેહોતી આશ; એ સુરવીર થઈને રહ્યો, જુએતા રાણે બરાસ. જખરાઈ ગઈ તે કાંઈણી, લાગી તેને પાએ; આ સત્યું કે સુપનું સહી, એમ થોડી થોડી થાય. તમ વીના હું ટળવળું, છેક થઈ નીરાશ, ભલે અવ્યા મારા કંથજી, આજ પોહોતા મારી આશ. જળવીના જેમ માછલી, તલપ તલપ જીવ જાય. તેમ હું તમ વીજોગથી, મારી કાયા અકળાય. આજ સમુદ્ર દેવે માહેતા કરી, મળ્યા આવીને કંથ; તમ વીજોગથી વહાણમાં, આ

વીને રહી, જોઆં કરૂ રોજ પથ. કંથ કહે છે કામની, મારા એહ હવાલ પંખી રૂપે વનમાં ભમુ, આણુત મારો કાળ. જો તુ મળત નહી માનની, તો નીશ્ચે તજતે દેહ. પણ પરમેશ્વરે મેળવ્યાં. ભાગ્યો મંન સંદેહ નારી કહે કહો કેમ થયું, કેમ પામ્યા સમુદ્ર પાર; પંખી રૂપ તમે કેમ થઆ, કેમ આવી પોહોતા આ ઠાર. ત્યારે ભરાસ રાય એમ બોલાઆ, સાંભળ નારી વાત. વીમાંન ભાગ્યુ જળમાં પડયા, ત્યારે બેજણ હતાં સાથ. તુ તો બુડી જળ વિષે, હું જઇ પોહોત્યો તે ઠાર; વીમાનનુ લાકડું હાથમાં રહ્યું, તેથી ઉતરો જઇ બેટ. મેએ સ્તુની કીધી નગની. તે મુજ દંષ્ટ કેહેવાય. હવે અંત્રીક્ષથી આ દોરડો, આવી પડયો જળ માંહે. મે જઇ લીધો હાથમાં, કીધી રોજ રમત. મે પગ અંગુઠે બાંધીઓ, તે હુ થયો પોપટ. ત્યાંથી ઉડયો આકાશમાં ફરયો ઘણાંએક ગામ; ત્યાંથી ફરતો ફરતો આવીયો, આ વહુંણજ કેરે ઠામ. મન માન્યુ આજે માનની, મળી નારતું તરત. નહી મળત જો તું મુજને તો હું પામતો મરત. એહ હકીકત માહરી, હવે તાહારી કહે મુજને વાત, સમુદ્ર મધે તુ પડી, ત્યાં કેમ બચીતું ઘટ; ત્યારે નારી કહે સુણ નાવલા મારા મનની વાત. જળ મધે હું પડી સહી, એટલે ગળી ગયો એક મછ, મછજ ત્યાંથી આવીયો, આ જોરાવતી છે ગામ. મારો પીત્રાંઇ કાકો રાજ કરે, જેનુ ચીત્રરમા નામ. મછ આવ્યો આ ગામમાં, ઢીમરે નાંખી જાળ; મછમાંથી નીકળી જીવતી. લાવ્યો સભામાં તતકાળ. શોક દીધો મને અતી ઘણો, ત્યારે સુખી થઇ સરીર. ત્યારે વ્રતાંત મુજને પુછીયુ, પછે નયણે ભરીયાં નીર. પુત્રી કરી, રાખી મુને, ઢીમરને કીધો નાહાલ. તમ વીજોગે હું અહી રહી, એ કહયો મારો હેવાલ. એમ કહી ચગણે નની, લીધુ અલીંઘન; મન માન્યું માનુની, આજ દીવસ છે ધંન ધન. આજ વીજોગ ભાગ્યો સહી, મળ્યા મુજ ભરથાર; અશા પુરણ મારી થઇ, ધંન ધંન તું કીરતાર, હવે ચાલો સ્વામી પધારીએ, આપણા ગામ મોઝાર, હવે મેહેલમાં માહાલીએ હવે કાંએ લગાડો વાર. વાત સાંભળીને હરખાઓ ભેટયો ભામનીની સાથ; ચરણે અલીંઘન છુટે નહી, ભીડી બે બાથે બાથ. ૨૬

ચોપાઈ.

ભામનીને ભેટયો જઇ, કામની કહે હવે મુકુ નહી; કહે

રાસ સાંભળેરે નાર, આપણ જઈએ શેહેર મોઝાર. સમુદ્ર મધ્યે રહીએ સહી, જાર વેહેવાર કરવો ઘટે નહી; એવું કહીને મુક ્યી બાથ, દાશીને બોલાવી કી વાત. તમે જાઓ રાજાની પાસ, આ વાત સર્વે કરો પ્રકાશ; કહીએ સમુદ્ર દેવે કરી છે સહાય, આવી પોહોચ્યા છે બાગસરાય. એમ કેહેતાં દાશી તતબર થઇ, જઇ રાજાને વાતજ કહી, સાંભળીએ ચીત્રવરમા માહારાજ, સમુદ્ર દેવે કીધું આપણું કાજ. પોપટ રૂપે પંખી સાર, આવી બેઠો વરાણ મોજાર; કસ્તુરાવતીનું માંન્યું મન, એતો નિકળ્યો ચીત્રસેનનો તન. સાંભળતાં રાય વીસ્મે થયો, પ્રધાન મત્યે બોલજ કહ્યો, સૈન્યા સકળ તઇયારજ કરો. રાજા કહે વળી હરખે ભર્યો. પુત્રીનો આવ્યો ભરથાર તેડી લાવો નગેર મોજાર; એમ કહીને તઇયારી થાય. તેડવા આવ્યા ચીત્રવરમાય. વાજતે ગાજતે આવ્યા તરીં, મોતીડે વધાવ્યા લઇ; સભામાં બેઠા રાજન, પાસે બેઠો ચીત્રશેનનો તન. એક એકનાં કહ્યાં વ્રતાંત, ભાગી સઉના મનની ભાંત; રાજ સભામાં આવે રાય, સાંજે ઉઠી મેહેલમાં જાય. નવો મેહેલ આપ્યો રાજન, મેહેલમાં રહ્યાં નરનારી જન; ખાય પીએ ખુશી કરે, એક એકને પ્રીત જેવી ચંદ્ર ચકોર, પ્રીત જેવી બપઇયા મોર. પ્રીતે જેવી જલ માંછલી સાથ, પ્રીતે જેવી ચંદ્રમાને રાત. એક ઘડી અળગાં નહી કોય, બેહુની પ્રીત સમોવડ હોય; કામની કંથ કરે કલોલ, એક એકના પડતા ઝીલે બોલ. એક એકને કંઇએ નહી દાવ, ઘણી પ્રીતને રાખે અદકો ભાવ. રાજાનું મુખ જોઇને દાતણ કરે, રાજા ઉપર હેત અદકું કરે. ખાય પીએને રંગે રમે, એક એકનું મુખડું ગમે. એક દીવસ પછે રાજાએ પોશાક પેહેરીને તતબર થાય, સભામાં જવા તઇયાર, મંગાવ્યો અશ્વ તેને ઠાર.

દોહરા.

ત્યારે કસ્તુરાવતી કહે કંથજી, સાંભળો મારી વાત; આજ બહાર વેહેવાર કરવો સહી, છેડો ઝાલ્યો હાથ. આજ સભામાં જશો, નહી. આપણ કરીએ રંગ વીલાસ; ખાન પાન કરીએ અતી ઘણાં, પુરણ કરો મુજ આશ. તારે કંથ કહેરે કામની, દીવશે નવ કરીએ ભોગ; અમો સભામાંથી આવ્યા પછી, મેળવશું સંભોગ. નારી કેહે નહી માનીએ, આજ જવા નહી દેઊં; વળી વીઘન કાંઇ* ઉપજે, માટે લાહાવો લેઊં. એમ કહી વળગી

પડી, તારે વીચારયું રાજન; હું કહ્યું કરૂં કામની તણું, હોશે પુ મન. લુગડાં ઉતરાં રાયજી, કીધો સુભ સંભોગ મન મનાવ્યું માનુની તણું, ભાવતો કીધો ભોગ; રંગ રાગ કીધા ઘણા હેવે પડી છે રાત; ત્યારે નારી કહે રાય સાંભળો, શેહેજ સમાગમ વાત. તમો રીશ ન કરશો રાયજી, તો કહું એક વાત વીચાર; હું તો સેહેજ ભાવે કહું, પણ ક્રોધ ન કરશો લગાર. ત્યારે બરાસરાય એમ બોલીઓ; એશું બોલી વાત, તુજ આધીન હું થઇ રહ્યો, તુને સોંપુ તંન મંન જાત. માટે કેહેવું હોય તે કેહે મુને, શાને ચીંતા કરો છો મન; કોટી ગુનો બખશું તુને. મનાવું તારૂં મન. ત્યારે કસ્તુરાવતી કહે સાંભળો મારા મનનો વીચાર; નારી માંહે શોભા ઘણી, ચતુરા ચતુર સુજાણ. અતે બુધ તેની પાનીએ, શું ઉપનું ત્યાં અગનાન;

છપ્પો.

રામામાં સુભ રૂપ, રામા સુભ પોતે; બાળામાં બહુ ગુણ બુદ્ધ, નીગમે બહુ ચટપટી. જાણ અજાણ સહુ જાણીએ, સામળ કેહે બહુ ગુણ સહી.

ચોપાઈ.

માટે નારીનું મુરખ નાંમ, જો જો હવે શું કીધું કામ; એશું બોલી સ્વામીની સાથ, તે તમને સંભળાવું વાત, નારી તે મોટી સરવથી, પુરૂષમાં કાંઇ માલમ નથી. નારી મન ચાહે તે કરે, પુરૂષથી એકે અરથનવ સરે; મેં આજ કીધું મંન નોરધાર, જવા નવ દીધા સભા મોઝાર. જો નારી જવા મન કરે, તો સૌ તાળામાંથી પરવરે, માટે નારી છે ચતુર સુજાણ, પુરૂષ જાણું છું અગનાન. તમો છો રાજાના તંન, તમો જેવું નથી કો અંન્ય; તમો ફકીર થયા માહારાજ, તે પણ નારી કેરે કાજ. માબાપને મુકયાં પરહરી ને હંશા હંશા મુખે કરી; બહુ દુઃખ વેઠયું જાહરે, હમો તમોને મળ્યા તાહરે. નારી આગળ નર કોણમાત્ર, તમોસાચી માનજો વાત;હંશ આગળકાગડો જેમ, ઘોડા આગળ ગરધ્ધવ તેમ. ગંગા આગળ જેમ ખાડીઓ, અશોક આગળ જેમ વાડીઓ; કંચન આગળ કથીર જેમ, નારી આગળ પુરૂશ તેમ. એ સાચી કે જુઠી વાત, સાચું કોહોને મારા નાથ; સાંભળતાં કસ્તુરાવતાંનાં વચન, દીગ મુઢ થયા પો

તે રાજંન. તું તો એવું બોલી નાર, તું શું મનમાં નથી કરતી વીચાર; નર વીના તે નારી કશી, કેમ બુદ્ધી આજ એવી વશી. કાંઇ એમાં થાશે વીઘંન, ફરી ન બોલીશ એવું વંચન; નર થકી નારી મુકે માન, નારી હળવી પીંપળ પાન. ત્યારે નારી બોલી ફરી, એ વાત તો તમે ખોટી કરી; નારીના વડે નર હોય બાકી નરને માને નહીં હોય. નારી આગળ નરનું શું જોર, જાણે કેદમાં રાખ્યો ચોર; નારીથી નર નીચ હોય પણ નરથી નારી નહીં કોય, દેવ દાનવ કે માનવી સહી, પણ નારી આગળ માનજ નહીં.

છપ્પો.

કેરાણ ભ્રાણ બલી રાજંન, કારવ પાંડવ જે સુર; માનધાતા જે મહીપતી; તે પરતાપે પુ; ઇંદ્ર ચંદ્ર હરીચંદ્ર જે સતવાદી રાજા ધ્રુવ અમરીખ પ્રલાદ, જેહ ભગતમાં જાજા; સુરવીર ઘણા કહ્યા, પણ નારી આગળ તે શી મણા; સુરા થઇ ધરે સમશેર રણમાં જુધજ કરતા. ૧ ચુકવે ન્યાય અન્યાય, પ્રથવીનો ભાર શીર લેતા, વળી ચઉદ વિદ્યા ગુણ જાણ, બહુ ડાહાપણ ચતુરાઇ; કામણ દુમણને વશીકરણ, વીખવાતે રેહે વડાઇ, વિસ્વ વખાણ તેના કરે, સાત સમુદ્ર તરે સહી, પીસાબ વાટે નીસર્યા માટે નારી મોટી સરવે કહી. ૨

ચોપાઈ.

એવી વાત કહી જાહરે, રાજાને દુઃખ લાગ્યું તાહરે; હમણાં હાંશીમાં થાશે હાણ, એમ રાએ જાણ્યું નીરવાણ. નરનારીની ઉતપત જેહ, નર થકી થાય છે તે. નર વીના નારી શું કરે, નારી તે નરને આશરે. એ ઇસ્વરની સરવે ગતી, એમાં તુંને હું જાણતાં નથી, એમાં ખાલી શું તાણે ભાર, એ કરતા હરતા સહુ કીરતાર. નર કરે તે નારીથી નહી થાય, નર આગળ નારી કોણ કેહેવાય; ત્યારે બોલી કસ્તુરાવતી, નારી આગળ નરનું ચાલતું નથી. તે ઉપર કહું એક દ્રષ્ટાંત, ભાગુ તમારા મનની ભ્રાંત; નારી પણ પ્રક્રમ છે જેહ, તમ આગળ સંભળાવું તેહ. ૫

દોહરા.

કારકોન એક નગ્ર છે, તેનો દીલીપત રાજન, સતવાદી રૂડો છું, વસે અઢારે વરણ. ત્યાં વીસોશ્રીમાળી વાણીયો, તેજ

નગરનો શેઠ; લખમી અલખ છે તેહને, પાંચ પુત્ર છે પેટ. દાને માંને ડાહાપણે, શકુ વાતે સમરથ; આજ્ઞા માને સરવકો એ આગળ સહુ વ્યર્થ. વીરચંદ નામજ તે તણું, માનબા તેની નાર. સોમદત્ત વીરદત્ત રીખવને, સોંપ્યો સઘળો ભાર. કનકાવતી નામે કામની, તે સોમદત્તની નાર; રૂડી શોભાનો તે ઘરનો રાખે ભાર, તે સુમીત રાખે ઘણી, સોમદત્તને વ્હાલી માણ; નરને નારી તે માને નહી, ખોટી બતાવે વાણ, જુઠો મત બહુ દાખવે, કરે હાવને ભાવ; તમથી વહાલું કોઇ નહી, એવો એનો બનાવ. મનમાં ગણે નહી કંથને, મોહોડે કરે વખાણ; તમ પાખે ચાલે નહી, તું મારો જીવણ પ્રાણ, સોમદત્ત સાચું લહે. જાણે સતી મુજ નાર, હેત બહુ મુજ ઉપર ધરે, છે અપરમ પાર. પાણી કેમ પીવાએ તમ વિના, આરોગે એક મન; નીંદ્રા કેમ આવે નાવલા, તુજપર એવું મન. નારી મોહોડે જે કરે, કાલાવાલા કરોડ; તેને જેહ ઓલખી, નારી હૈરી જોડ. કંથને સ્નેહ દેખાડે ઘણું, કરે જારનું કામ; જાર સાથે જારી કરે, જાણતો નથી તે સ્વામ. ઘણા એક દીવસ વહી ગયા, નારી વિચારે આપ; જારને મળાતું નથી, ઘરમાં હૈ થતું પાપ. ઉપાય કરું લાકડાથી, કંથને કાઢું બાહાર; પછી છતાં ચીંતા નથી, સુખે તેડું મુજ જાર. એક કલપના પોતે કરી. રાતે આવ્યો સ્વામ; ખાન પાન જુગતી કરી, નારી બોલી કરી પરીણામ. અરે ચરીત્ર કીધું ઘણું, નેત્રે ઢળીયા નીર; ધ્રુસકા ભરી કહે કંથને, સાંભળો ઠતા ધીર, કાલે માંહોમાંહે વાતો કરી, આ પાડોશણની સાથ; મોહોટો કુંવર મુરખ છે કાંઇ સમજતો નથી વાત. એના બાપે ધન રળ્યું ઘણું, તમે તો બેઠા ખાય; બીજો કુંવર છે નાવડો, તેને કેમ કહેવાએ. એના બાપ એવડા હતા, જતા સફર ભરી વાહાણ; તેથી ધન મેળવ્યું ઘણું આ તો પેટે પડીયો પાહાણ; એથી તો વાંઝીયા ભલા, એવા ન જાઇએ તન, મુરખ પડયો મુજ પેટમાં. ખાય રળ્યું બાપનું ધન, મેં છાના માંનાં સાંભળ્યું, રેહેવાયું નહી ભરથાર; તે તમને કહયું સહી, એવા તમ માત તાતના વિચાર; ત્યારે સોમદત્ત કહે નારી સુણો સાચી કહી એ વાત; હવે હું પરદેશે પરવરૂં, ધન લાવું અસંખ્યાત; મેહેણું ટળું માબાપનું, સફરે જાવું સતાર; સફરે જઇ આવ્યા પછે, સુખ ભોગવશું નાર. ત્યારે નારી કહે

સુણ નાવલા, મેં ખોટું કીધું કામ; માગ પરપંચ મુજને ન
ડ્યા, તમો જવા કરોછો ગામ. મેં એ વાત શાંને કરી, તમ આ
ગળ ભરથાર ન કહ્યું હોતતો જાત નહી, સાને નીકળત ઘ
રની બાહાર; હવે તમ વીના કેમ ચાલશે, ઘડીએક વરસ સો
થાય, તમ વિજોગે ફાટી પડું, એકલાં કેમ રેહેવાય. એમ કહી
ને કળકળે, રૂદન કરે બહુ નાર, થનાર હસે તે થાશે સહી, જ
વા નહી દઉં ભરથાર. કથ કહેરે કામની, શાને દુખ પામે મન
ની થોડા દિવશમાં આવીશ, રળીને ઝાઝું ધન. એકવાર જવા
દો મુને, ફરી નહી કહુ બીજી વાર; મારા સમજો કામની, ને
ત્રે ભરો જળ ધાર. નારી કહે સુણો કંથજી, તમ વીના ઓશી
યાળી થાઉં; તમ વીજોગે હું સહુ તજું, પાન ફળ નહી ખાઉં,
હાજર રેહેવું શાસરે, પલંગ તજું ભરથાર; ખટરસ ભોજન ન
નહી કરૂં, શણગાર ધરૂં નહી લગાર. વેહેલા વળજો નાવલા,
જોઉ છું તમારીવાટ; જ્યારે તમને દેખશું, ત્યારે ટળશે ઉચાટ. ૩૨

ચોપાઈ.

મનમાં નારી ચીંતવે આપ, ક્યારે ગરમાંથી જાએ પાપ; પણ
મોહોડે કાલા વાંલા કરે, તે તો સ્વામી સાચું ધરે. ૧ એમ ક
હી સુતાં નર નાર, એટલે થયું ત્યાં સવાર, શ્રીમદત ત્યાંથી ઉ
ઠ્યો સહી, સ્નાનદાતણ કીધું તહી. ભોજન કરવા બેઠાં માતને
તાત, સાથે બેઠા પાંચે ભ્રાત; ત્યારે શ્રીમદત કહે પીતાજી સુણો,
એક વચન કહુ તેની હા ભણો. વાહાણમાં માલ ભરૂ અપાર,
પરદેશે જઈ કરૂ વેપાર; તે માટે અમને આજ્ઞા દીજીએ, સુ
ભ મુહુરત જોઇ પંથ લીજીએ. તારે બોલ્યાં માતને તાત, અરે
પુત્ર તું સાંભળ વાત; શા માટે પરદેશ જાઓ, એવડું દુઃખ તે
શાને ચાહો. આપણે દ્રવ્ય છે અપરમ પાર, આંખ આગળથી
જાઓ બાહાર; મારી વરધ અવસ્થા થઇ, બાહાર જાવું ઘટે ન
હીં. બીજા તો છે નાના કુમાર, તમારે માથે છે સઉ ભાર; એ
ને સમજણ થાય જાહરે, તમો વીદેશ જજો તાહરે. તારે પુત્ર
કહે જઇશું અમો, શાને ના કોહો છો તમો, થોડા દીવસમાં આ
વશું, જસ અતિ સાંભળો લાવશું. માથે માબાપ બેઠાં છે સાર,
ત્યાં સુધી જવાશે બહાર; પછે ચીંતા અદકી થાય, ત્યારે અમ
થી ક્યાંથી જવાય. માટે અમને આજ્ઞા દીજીએ, હવે અમે પં
થ લીજીએ; તારે માબાપે વીચાર્યું મન, હવે કહ્યું માનવાનો

નહીં તન. માત પીતા કહે વેહેલા આવજો, કુશળ વાત પેહેલી કહાવજો; પછે પંડિતે મહુરત જોયું સાર, આજથી ચોથે દાહા ડે નીરધાર. વાહાણની સજાઇ કરી, જાણસ માલ તેમાં બહુ ભરી; ઘર ગુમાસ્તા થયા તઇયાર, ચાકર નફર અપરંપાર. હવે સવારે નીસરવું સહી, પીતા પ્રત્યે વાણી કહી; ત્યારે શોમદતે વાણી કહીં, રાતે કુટંબ મળ્યું બહુ તહીં, ભાઇ ભો જાઇ પણ બેઠાં પાસ, શોમદત કેહે આણી હુલાસ; જેને જે જોઇતું હોય સાર, તમો તે લખવો નીરધાર, શું જોઇએ તે કેહોને તમો, નીશ્ચય કરીને લાવું અમો; ત્યારે બોલી તેની માત, શાંભળ પુત્ર માહરી વાત. એક નઉતમ સારૂ લાવજો ચી ર, જેમાં સાત રંગનું હોય હીર; તારે બેહેન કેહે સાંભળજો ભા ઇ, જે કાંઇ હોય લાવજો નવાઇ. ભાઇ કેહે તમને ગમતું જેહ, નવલ વસ્તુ કાંઇ લાવજો તેહ; જેને જેવું ગમતું મન, તેણે તેવું કહયું વચન. સરવેનાં લખી રાખ્યાં નામ, જેને જેવું હ તું કામ, તે કાગળ રાખ્યો પોતા કને, પછે ગુમાસ્તા પ્રત્યે વા ણી ભણે. જાહારે આપણે આવ્યાનું થાય, તે વખતે સંભાર જો ત્યાંય; એટલે રાત પડી જાહારે પોતે મેહેલે આવ્યો તાહારે; પછે બોલ્યો નારીની સાથ, સાંભળ અસ્ત્રી મારી વાત; તહારે જોઇતું હોય જેહ, માહારી પાસે મંગાવો તેહ. તારે નારી બો લી વાણ, એ જુઠી વાત શાને કરો જાણ; સાંભળો સ્વામી ચતુ ર સુજાણ, અમને તો લેખામાં નહીં આણ. સરવને આણી આપશો સહી, મંગાવું તે તમો લાવો નહીં: ત્યારે શોમદત કેહે સાંભળો વાણ, તુજને તો સોંપ્યા છે માણ. સરવનું પુછી લાવશો સહી, તમારૂં પ્રથમ લાવશું અહીં; ત્યારે નારી કેહે સાં ભળો ભરથાર, એક માહારા મનનો વીચાર. માહારા મનમાં છે બહુ ભાવ, માહારે એક જાણરાનો છે અટકાવ. ગુમાસ્તા પાસે મંગાવશો નહીં, તમો જાતે લેઇ આવશો સહી. કોઇ ન જા ણે તેનું નામ, માહરે છાનું છે તેનું કામ; ત્યારે કંથ કેહે શું કહો તમો, છાનું માનું લાવી આપશું અમો. ત્યારે કેહે સાં ભળો ભરથાર, મારે સ્ત્રી ચરીત્ર જોઇએ આ ડાર. જો લાવો તો લાવજો એહ, ત્યારે હું જાણીશ પુરો સ્નેહ. પણ હું એટલું જાણું છું સ્વામી જે મારૂં થવાનું નથી કામ; બજાનું લેઇ આ વશો સહી, મારી વસ્તુ લાવવાના નહી. ઘેલી નારી તે બોલું

કહયું. તારી વસ્તુ લાવ્યા વીના કેમ રહું, કાગળમાં લખી લીધું તેહ, નારીએ મંગાવ્યું જેહ. ૨૮

દોહરા.

વાત કરતાં રાત એમ વહી ગઇ, થયું તે સહવાર; શોમદતે ઉઠી કરી, અશનાંન કર્યુ તે ઠાર. ભોજન કીધાં ભાવતાં જવા થયા તઇયાર, માબાપની આજ્ઞા લેઇ કરી, સહુને કરયો જુહાર. શુભ શુકન વંદી કરી, ચડયા પોતે ત્યાંવાહાંણ; સહુ વળાવી પાછા વળ્યા, ઘર ભણી નીરવીણ; સ્રી કહે બળા ગઇ, પરદેશ ગઓ ભરથાર; કલોલ કરીશું કરારમાં, હું ને મારો જાર. હવે વાહાણ ચાલ્યાંછે જોરથી, ભરદરીઆ મોઝાર; સાતમાસ એમ વહી ગયા, એક નગ્ર આવ્યું તે ઠાર. વાહાણ જઇ ત્યાં નાંગરયાં હરખ પામ્યા મનમાંય; માલ ઉતારચો તે શેહેરમાં, વેચવાનો છે સરવ; સોદા કરાવે દલાલ મળી, લો મનમાંના દ્રવ. તે ગામમાં એક વાણીઓ, ભુલાશા પારેખ નાંમ; તે ભારે માણસ અતી ઘણો, સહુ આગ્ના પાળે તે ઠામ. તે ગામમાં ડાહ્યો ઘણો, સહુ પુછી કરેછે વાત: સોમદતે મીત્રાઈ કરી, તે વાણીયા કેરી સાથ. ત્યાં ખાવું પીવું એકઠું શતું તેને ઘેર; પછે વાત રાતેકરે કેવી થઇ ત્યાં પેર. ત્યાં માસ ચાર એમ વહી ગયા, ત્યારે વેચ્યો માલ; નવો ભરચો તે વાહાણમાં, પછી વીચારયું તતકાળ દાણ મેહુલ ચુકાવી આપીયું, કીધા સહુના હીસાબ; જવાને તતપર થયા, ત્યારે વીચારયું મન આપ. પેલો કાગળ પેટી માં હતો, તે વેળા કાહાડો બાહાર; તે ગુમાસ્તાને આપીયો, તમો જુઓ બજાર. વાચી વસ્તુ સઘળી લીએ, આપો મુલ મોંઘા માગ્યાં દામ; સઘળી વસ્તુ લાવો અહીં, એટલું કરી આવો કાંમ. કહીતી પેલી અસ્રીએ, તે કોઇને નવ કહી વાત; તે કાગળ આપ્યો નહીં. વસ્તુ લાવશું આપણે હાથ ગુમાસ્તો ગયો બજારમાં લાવ્યા સઘળી વસ્ત, સહુ તે આવ્યો વાહાણમાં, સોંપી સોમદતને હસ્ત. પછે હરખ પામ્યો મન વીષે, પોતે ચાલ્યો બજાર; અસ્રી ચરીત્ર પુછયુ જઇ, પણ કાંઇ નવ મળ્યું લગાર. જે સાંભળે તે વીશમે પડે, સહુ મનમાં જાણે એમ; આ મુરખ કોઇ દીસે ખરો, મોટાને કહીએ કેમ. ગામ મધે ફરી વળ્યો. પણ કોઇએ કહી નહીં હાય; અરે દઇવ હવે શું હવે શું કરૂં અસ્રી ચરીત્ર મળશે કયાંય. એમ ચાર દીવસ ફરયો સહી, મુકી મનની

અશ; પછે મન વીચારી આવીયો, ભુલા પારેખની પાશ. શેઠે માન દીધું ઘણું, જાણી મોટાનો તંન, હાવ ભાવ કીધો ઘણો, સંતોખ્યાં બેઉનાં મંન.

ચોપાઈ.

શેઠ કહે ભલે આવીઆ, આજ હમારે મન ભાવીઆ કાંઇ એક કાજ અમ સરખું કહો, સુખે ઘર તમારૂં રહો. શોમદત્ત બોલો વાણ, કાલે ઉપડવાનાં વાંહાણ; માટે બોલ્યું કરજો મારૂં, તમ ઘર સુખ પામ્યા બહુ આપ. શેઠ કહે માયા તમારી ઘણી, કેમ આજ્ઞા આપુ જાવા તણી; થોડા દાહાડા તો રહો સહી જવાની ઉતાવળ કેમ થઇ ત્યારે કુંવર બોલ્યો છે વાણ, માલ ભરચાં છે સહુ વાહાણ; બીજા બંદરે ફરવું સહી જોઇતી વસ્તુ મળતી નથી. ત્યારે શેઠ કહે શું તેનું નામ, જે જોઇએ તે મળશે આ ગામ; બીજા મુલકમાં જે નવ નીકળે, તે વસ્તુ અહીંયાંથી મળે તમારે જે જોઇએ તે કહો, તે અમારી પાસે માગી લો; તે પેદા કરીઆપું સહી, તેવી વાણી શેઠે કહી- ત્યારે બોલ્યો વીરચંદનો તન, સાંભળો શેઠ માહારૂં વચન; અસ્ત્રી ચરીત્ર જોઇએ છે સાર. તે ગામમાં નથી મળતું લગાર. અમો ફરીને થાકયા સહી, કોઇએ હા કેહેવાઇ નહી; તે શેઠ સાંભળી વીસ્મે થયો, પછે બોલ કુંવરને કહ્યો, પ્રથમ મન કરચો વીચાર, રખે મસ્કરી હોય લગાર; વળતી સેઠ એમ બોલ્યા વાણ, સાંભળો સોમદત્ત ચતુર સુજાણ. તે વસ્તુનો શો અટકાવ અસ્ત્રી ચરીત્ર ઉપર કોને ભાવ; ત્યારે સોમદત્ત બોલ્યો વાણ. અસ્ત્રી મારી ચતુર સુજાણ. સતી સાચવી પુરણ પ્રીત, તે રામાની એવી રીત; મેં કહ્યું તારે જોઇએ તે સંગાવ, જે ઉપર તારો હોય ભાવ. અમે વિદેશ નિકળ્યા જયાહરે, કામની કહ્યું તાહરે; કહ્યું સ્વામી વેહેલા આવજો, મારે કાજે અસ્ત્રીચરીત્ર લાવજો; આ ગામમાં ફરી ફરી થાકયા સહી, આ ગામમાં તે મળતું નહી. હવે અમે જાશું બીજે ગામ, સોંત્રી કાઢું અસ્ત્રીચરીત્રનુ નામ જો જડશે તો જવાસે ઘેર, નહીતો ખાઇને રહીશું ઝેર; તારે શેઠ સમજો મન મોઝાર, પૂરૂષ મુરખ છે ગુમાર. હું મોટો જાણતોતો સરવથી, પણ મુરખ એથી બીજો કોઇ નથી; પછે શેઠ ત્યાં બોલ્યો વાણ, સાંભળો સોમદત્ત ચતુરસુજાણ. એ વસ્તુ અમારી પાસ, અમો તમારી પુરૂં આશ; એ પ્રથવીમાં

શોધી નહી જડે, તે મારે ઘેરથી નીકળે. અમો બીજાને કહી એ નાય, પણ તમોને ના કેમ કેહેવાય; પણ એ વસ્તુ તો ભારે સહી, ઉતાવળે હાથ આવે નહી. માટે કહુ તે કરોની પે ર, વાહાણ ગુમાસ્તા મોકલો ઘેર; તમો અમારે રહો ધામ, થો ડા દાહાડામાં કરશું કામ. ત્યારે વિચારી તેણે વાણ આવ્યા પાછા જ્યાં છે વાહાણ; ગુમાસ્તા પ્રતે બોલ્યા એમ, કહો હવે કરીશું કેમ. તમો વાહાણ હંકારી જાઓ, હવે તમો શીદ ખો ટી થાઓ; અમો ગુપ્ત જાત્રા માની છે સહી, અમો અહીંયાંથી જઇશું સહી, સહુ હીસાબ સોંપજો બાપને હાથ, માંડીને કેહેજો સઉ વાત; આજ કાલમાં પોતે આવશે, તેથી તેને ચીંતા નહી થસે, એમ કહીને વાહાણ વળાવ્યાં સાર, પોતે આવ્યા સેઠને દ્વાર; સેઠ કહે સુખે રહો આ ઠામ, અસ્ત્રીચરીત્ર લઇને જાજો ગામ. એમ કહીને ઠેકાણે થયા, સોમદત્ત સેઠને ઘેર રહ્યા; વા હાણ ત્યાંથી પોત્યાં ઘેર, તેને માંડી કહી સરવે પેર, ૨૩

દોહરો.

આઠ માસ એમ વહી ગયા, ભુલા પારેખને ધામ; ત્યારે સોમદત્ત એમ વાણી વદે, શેઠને કરયો પ્રણામ. શેઠ તમો આ પ્યું પેદા કરી અસ્ત્રી ચરીત્ર; ઘેર નારી વાટ જોશે ઘણી, ત્યા થઇ જાશે વીપરીત. ત્યારે શેઠ કહે સાંસતા રહો, કરૂં તમારૂં કાજ; એક ગુણકા ગુણની આગળી, જેનું ગુણવાહાલી છે નામ બોલાવી તેને તે સમે, જેમાં બહુ ચતુરાઇ કામ; તે પરપંચ ભેદ જાણે ઘણું, તેણે આવી કરયો પ્રણામ. શો હુકમ છે શેઠ જી, તમ વચનની બાંધી રહું; અજર કરૂં તમ વાતથી કહો તો મુસ્તક દઉં. ત્યારે શેઠ કહે ગુણકા સુણો, તમો છો ચતુર સુજાણ, કામ તમારૂં છે સહી, તે કહું તમને વાણ. શેઠ આ વ્યા છે ગામ તણા. જાણો અમારો સરદાર; અસ્ત્રી ચરીત્ર એ ને આપવું, માટે તેડી જાઓ એને દ્વાર, ત્યારે સલામ કરી ગુણકા કહે, એ અમારૂં કામ; સમજી મન ગુણકા સહી, એ નું તે મુરખ નામ. પછે સાથે લીધા શેઠને, આવી પોતીકે ધા મ; કોણ દેશમાં રહો તમો, શું છે તમારૂં નામ. ત્યારે સોમ દત્ત કહે સાંભળો, અરે ગુણકા ગુણવાન; અમો વાહાણવટીના પુત્ર છઉં, સોમદત્ત છે મારૂં નામ. અસ્ત્રી અમારી ઘેર છે, તે ણે મંગાવ્યુ છે એક; અસ્ત્રી ચરીત્ર લેઇને આવજો, તમને

કહું છું તેહ. સમજી તેનું શાણપણ, ડાહાપણે ઉઠી વાટ; અરે ચીંતા શેઠ કરશો નહી, ટાળુ તારો ઉચાટ. અસ્ત્રી ચરીત્ર મુજ કને છે સહી, તે આપીશ તમને સાર; ધીરજ થકી મળસે સહી ઉતાવળ નહી થાય લગાર. તે શેઠ ગુણકાને ઘેર રહ્યા, વપુએ વીચારી વાત; શેઠ ચરચા જુએ ઘર તણી, એમ વહી ગયા માસ સાત. ત્યારે સોમદત કહે ગુણકા સુણો, અમને આપો અસ્ત્રી ચરીત્ર; માસ સાત તો વહી ગયા, એતે ક્યાંની રીત; ત્યારે ગુણકા કહુ તે કરે, થાઓ નારીને રૂપ; તોઅસ્ત્રી ચરીત્ર દાખવું, થાજો ભારેખમ ભુપ. સોળ શણગાર અંગે ધરો, પેહેરો નવરંગ ચીર, તેને પુરૂષ કોઇ ઓળખે નહી, જાણે શુદ્ધ નારીનું શરીર. વરસ સોળમાં સુંદરી, ભરજોબન સુંદર વેશ; દ્રસ્ટે દેખતાં ધીરજ રહે નહી, ત્યાં થાય કામ વેશ. તે ગુણકાએ કર ઝાલીઓ, લઇ ગઇ પોતીકે સાથ; તેને ગુણકાએ પોછવી, સમજાવી સહુ વાત. જે કેહેતે હા કેહેવી સહી, ચરચા જોરો રાત દીન; તમને સ્ત્રી ચરીત્ર મળશે સહી માનજો સત્ય વચન. ૨૦

ચોપાઈ.

એમ સમજાવી એર ગુણ વાત, તેડી ગઇ પોતીકી સાથ; શીવદત શેઠ છે વેહેવારીઓ, નગર બાંત્રામાં જુગ જાણીઓ. ઘણી લક્ષમી ઘણાં ઘર સુન, પ્રતાપચંદ તેનો એક પુત્ર; તે લાડકવાયો એકનો એક, વપુએ સુંદર,વડો વીવેક. તે વાહાણ ભરી વીદેશ ગયો, તેને બાર સંવત્સર એતામાં થઓ; તે તણી ઘરમાં છે નાર, સુંદર રૂપને ગુણ ભંડાર. માનુની તે સરવેમાં ડાહી, લક્ષણ વંતીને લાડકવાઇ; સસરો પુછી કરે સહુ વાત, કારભાર સહુ વહુને હાથ. રતન માલછે તેનું નામ, ગુણ જાણે છે બાધું ગામ; તે શ્રીમંતછે મોટો સાહાય, ગામ બધાનો ચુકવે ન્યાય. ગુણકાએ મન વીચારી પેર, તેડી ગઇ તે શાહાને ઘેર; ગુણકાએ ઝાલ્યો તેનો હાથ, તેડી લાવી જ્યાંછે સહુ સાથ. ગુણકાએ જઇ કરયો પ્રણામ, જ્યાં બેઠો શીવદત તે ઠામ માહારાજ એક છે માહારે કામ, આવી જાણી શાહુકારનું નામ. આ સાહુકારની કો છે નાર, સસરો તેડી લાવ્યો આ ઠાર; મુને કહ્યુ આને રાખો તમો, એના વરને તેડી લાવું અમો. મારો પુત્ર ગયો પરગામ, તેને તેડી લાવું આ ઠામ; તે પુત્રની વહુ આ થાય, એમો ગણાવા આણું કરવાય. સાથે એને તેડીને જાઉ, માટે તમો

ર ભુંડીને જાઉં; અમો પુત્રને તેડી લાવું જાહરે, એ વહુંને તેડી જશું ત્યાહરે. તેનો સસરો ચુકી ગયો, માહારા મનમાં અંદેશો થયો; એનો રાખ્યું અન કેહેવાય, મારાથી તે કેમ રખાય. હમો છીએ ગુણકાની જાત, આગ શંકેજમાં આવે નાથ; નહીંયતો અમને કહે, ગુણકાનો ઘરમાં કેમ રહે. તમો શાહુકાર છો સરવ થી, તમારી આગરૂમાં બાકી નથી; માટે અહીં રાખો તમારે ધામ, એટલું અમારે કરવું કામ. એનો ધણી સસરો આવશે જા હરે, તમ પાસેથી લેશું તાહરે; એ વાતના લખ્યાં ત્યાં કીધ, પ ચ મળી પરમાણજ કીધ. શાહુકારથી ના કેમ કેહેવાય, સુખેથી મુકી જાઓ આંહ; અમારા પુત્રની વહુ છે જેહ, તેનાં પાસે રે હેશે એહ. એવું કહીને રાખી પાસ. ગુણકા આવી પોતીકે આ વાસ; તે સસરાએ બોલાવી વહુ, વાત માંડીને કહીછે સહુ. ત્યા રે વહુએ ઝાલ્યો તેનો હાથ, તેડી લાવી પોતાની સાથ; આ વો બેશો સુખે રહો, કામ હેય તે અમ સરખુ કહો. હવે રતન માલ જે છે નાર, ચતુર છે તે અપરમપાર; નખ શીખ તેને જોઇ સહી, પછે મન વીચાર્યું તહીં [illegible] જાતાં અપરમપાર એ પુરૂષ છે નથી એ નાર; પરીક્ષા પુરી કરી સહી, નીશચે પુરૂષ એ નારી નહીં; રખે કપટ પણું કરવા એ કામ, રમવા ને આવ્યો માહરે ઠામ. ૧૯૭

રતનમાલ વળતું વદે, સાંભળ નારી વાણ; સાચું બોલશો તો જીવશો, જુઠે જશો પ્રાણ. નારી નથી તું નર છે, મેં નીર્ખ્યા એંધાણ; કપટ કરી કેમ આવવું પડયું, સાચી કેહોને વાણ. કટાર કાઢયો એક ચળકતો, ક્રોધ કરીને રીસ, સા ચુ બોલ તું કોણ છે, નહીતર છેદુ શીષ. તે બીન્યો બાપડો વાણીયો, થર થર ધ્રુજે દેહ; આંખ ઊંચી અઢી ગઇ, પછી બી તો કહે. જો ગમે તો માર તું, દયા આવે તો ઉગાર; હું કપ ટથી આવ્યો નથી, તે સાચુ કહું વીસ્તાર. હું વહાણવટાનો પુ ત્ર છું, આવ્યો ભરીને વહાણ; તું સરખી નાર છે માહરે, તે ણે કહીતી મુજને વાણ. મારે કાજે શુ લાવશો, પરદેશ જાઓ ભરથાર; મેં હ્યું જે ગમે તે કહો, લાવતાં ન લગાડું વાર. ક હ્યું અહીં ચરીત્ર લઇ આવજો, વચન આપ્યું હાથ; ત્યાંથી આ વ્યા પરદેશમાં, તે સાચી માન તું વાત. મે માલ બધો વેચ્યોસ હી, પછી નવો ભરયો મે માલ; અહીં ચરિત્ર જોવુ આ મા

મમાં, પણ કોઇએ ન કહી ભાગ. પછી મુક્તા પારેખ આ ગામ
માં, તેનો રૂડો વેહેવાર; તેણે કહ્યું તમે રહો સહી, અસ્ત્રીચરી
ત્ર આપું નીરધાર. એમ સાંભળી હું હરખીઓ, વળાવા દીવસ
મે વહાણ; આઠ મહીના એમ વહી ગયા, ત્યારે મુક્તા પારેખ
ને કહી વાણ. શેઠજી દહાડા ઘણા થયા, કયારે કરશો અ
મારૂં કામ; ત્યારે ગુણકા બોલી તે સમે, જેનું ગુણપતાકા છે
નામ. તેને શેઠે વાત સરવે કહી, ત્યારે ગુણકાએ વીચારી પેર;
કહ્યું અસ્ત્રી ચરીત્ર આપું અમો, તમે આવો મારે ઘેર. ગુણકા
સાથે અમો ગયા, ત્યાં પણ રહ્યા માસજ સાત; કહ્યું અસ્ત્રીચરીત્ર
આપો હવે, ત્યારે ગુણકાએ કહી વાત. મને કહે નારી થાઓ તમે
સો, આવો મારી સાથ; સમજાવ્યો સઉ સાથને. સોંપી તુજ સ
ખાને હાથ. એ હકીકત માહરી, જુઠી વાતે ઇશ્વરની આણ;
હવે તુજ સરણ આવ્યો સહી, ઉગારો કે હણો પ્રાણ. ૧૬
વાત સાંભળીને હરખી નાર રતનમાલે કીધો વીચાર; મુરખ મોટો
ન્યારો એ છે રાંક, નથી એ વાણીઆનો વાંક. શા માટે હવે એ
ને હણું મનમાં તે વીસરવું ઘણું; એની પુરી પાડું હું આશ,
પ્રીત કરી રાખું મુજ પાસ. હવે તન મન ધન એને અરપી
એ, જોબનનો લાવો લીજીએ; વળી અસ્ત્રીચરીત્ર દેખાડું સાર,
ને પરાક્રમ કરૂં પછી અહીં. નારી પછી બોલી ત્યાં વાણ,
શોમચંદજી તેમાં ચતુર સુજાણ; અસ્ત્રી ચરીત્ર આપું હેલામાં,
તેતો છે અમારી પાસ, શાને ખોળો છો ગામ, થાશે અ
મારાથી એ કામ, હવે ખાઓ પીઓને રંગે રમો, ભોજન સુ
જમાં બેશી જમો. એમ કહી સંતોખ્યું મન, હસીને લીધું આ
લીંગન. રાતે ભોગ ભોગવે અપાર, દીવસે થઇને રહેછે નાર; એ
મ ઘણા દીવશ ગયાછે વહી, તે વાતતો કેઇ જાણે નહી; વર
સ એક થયું જાણે, શું કઉતક થયું તાહરે. વીદેસે ગઓ હતો તેનો ભર
થાર, તે સફર કરી આવ્યો તે ઠાર; લાવ્યો અસેખ અદકું ધન પ્રતાપચંદ
શેઠ તણો તન. વધામણી આવી જેટલે, શીવપ્રસાદ શેઠ હરખ્યા
તેટલે; હરખીને આવી તેની માત મોતીથાળ ભરી લઇ હાથ.
તેર વરસે ગયો આવ્યો તન, માબાપનું ઘણું હરખ્યું મન, વધાવી
લીધો કુમાર, તેડીને આવ્યા ઘર મોઝાર. સજન કુટંબ સરવે
સહી. મળવા તે આવ્યાછે તહીં; માહાજન નગરના લોક,
મળ્યા ભેટ્યા સહુ ટાળી શોક. કરણે કુંડળ જળકે જોતાં કટી સ

શીના જેવી ઉપોત, વાહાણ સાત અમોતો લઈ, ચાળીસ વાંહાં ણ કમાંઓ તહીં તે વાંહાંણ હજુ કાંઠે નાગરાં, તેમાં માલ અ પરમીત ભરયા; પીતા પુત્ર બેઠાછે પાસ, કરવા માંડી વાત પ્રકા શ. કેહે પુત્ર તાહારૂં વ્રતાંત આજ તેર વરસની ભાંગો ભ્રાંત; તે સાંભળવાનુછે અમો શો ગરથ કમાઆ તમો. કાસુકોણ સાથે આગત કરી, ચાળીસ વાંહાંણ કેમ લ.વ્યાભરી; શોશો માલ તે માં ભરયો, આજ તેર વરસની વાતો કરો. પુત્ર કેહે સાંભળીએ તાત આજ હમો નહીં કરીએ વાત; આજતો અમને આગના દીજીએ, વીતીવાત કાલે કીજીએ. આડતીઆનો જે હીસાબ. તેતો સહુ વાંહાણે કીતાબ; તે માલ સરવે નાખ્યોછે સહી, કાલે તમને દેખડાવીશું અહીં. આજ રજા આપોતો મેહેલમાં જાઉ, ઘડી ચાર સુતો સુખીઓ થાઉ; એવે પડીછે ત્યાં રાત, આગના આ પી પુત્રને તાત. સહુ સહુને ઠેકાણે થઆ, પ્રતાપચંદ તે મા હેલે ગઆ;

દોહરા.

તારે નારીએ વિચારીયું, જે આવ્યો મુજ ભરથાર; પેલો પુરૂષ ઘરમાં હતો તે સાથે કરયો વિચાર. તમો ગુપ્ત ઓરડામાં બે શી રહો. જેમ ન આવે જાસ; માંહે અજી ચરીત્ર દાખવું ત મે જોયાં કરો આંય. એટલે કંથ ત્યાં આવીયો, નારી લાગી પા ય, આજ તેર વરસે સ્વામી મળ્યા, મારે હઇડે હરખ ન માય ધન દીવશ મારો આજનો, જે ઘેર આવ્યા ભરથાર; તમો અ અમારે કાજે શું લાવીયા, તે આપો કર મોઝાર. ત્યારે કંથ કહેરે કાંમની તું વાહાલી મુજને પ્રાણ, એક તારે વાસ્તે લાવ્યો સહી બાકી તો છે વાહાણ. નવી નવી વસ્તુ લાવ્યો બહુ, જે નવ આવ્યું હોય દીઠા માંહે; તે સહુ પડી છે હજી વાહાણમાં કાલે લાવશું ઘર માંહે. ચીર લાવ્યો એક ચમકતા, હીરા રત્ન જડાવ; બહુ મુલ મોઘું ઘણું, ઝાઝુ મોતીડે જડાવ. સવાલાખ રૂ પીઆ આપીયા તે તમારે કાજ; તે લઇ મુખ આગળ ધરયું, હયો પ્રેમદા તગે આજ. તે જોઇ હરખી પ્રેમદા, લીધું પોતીકે હા થ, ખાનપાન કીધાં ઘણાં, પછી કીધી વીતકની વાત. ભોગ કીધા ત્યાંહાં ભાવતા, સુતાં સુખે સેજ; જાણે સુરજ પ્રગટ થયો એવું તપે કુંવરનું તેજ. નીંદ્રા વશ થયો જાહરે, સોડમાં સુતી ના ર; હાથ ગળેથી કાઢીયો, ઉઠી નારી તેવાર. ભર નીંદ્રાવશ કંથછે,

વિચાર્યું નારીએ તે ઠામ; મુરખ જાત એ માનુની, પછે ત્યાં શું કીધું કામ. ૧૨.

છપો.

મુરખમાં મુરખ તે નાર, અહંકાર અતિશે આણે; મુરખમાં મુરખ તે નાર, મમત પોતીકો તાણે. મુરખમાં મુરખ તે નાર, દયા ન આવે તેને કદી; મુરખમાં મુરખ તે નાર, વાત નર મુકે લીધી; સુરો પુરો રાજવી, રંગ રૂપ તેને કશો; તે વીનતાને મન કશો, વાહાલો એને મનવશો. ૧

ચોપાઈ.

તે નારીએતા અતી મુરખપણું, પછી શું કામ કર્યું તે નારીએ ઘણું; ભરનિદ્રામાં દીઠો ભરથાર, કાઢયો કામનીએ કટાર. ઢીંચણ મુકયા છાતી ઉપરે કટાર લઇ મુકયો છે ગળે; મોંઢે પરપોટા આવ્યા સહી, જીવ ગયો તેનો તતક્ષણ તહીં. પેલો સોમદત્ત જુવેછે દ્રષ્ટ, ઘણું એક તે પામ્યો કષ્ટ; થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો દેહ, ફટફટ નારી શું કીધું એહ. ચાદરમાં બાંધી ગાંસડી, માંથે મુકી બાહાર નીસરી; જઇ નાંખ્યો તેને દરીયા માંહ, પાછી આવી ઘરમાં ત્યાંહ. પછી બોલી સોમદત્ત મત્યેવાણ, એ અસ્ત્રીચરિત્ર જોયું નીરવાણ; ત્યારે સોમદત્ત કહે સાંભળ નાર મીથ્યા મારયો તેં તારો ભરથાર. એમાં તે અસ્ત્રીચરીત્ર શું કેહેવાય, તને મારતાં કેમ નહી આવી દયાય; હજી બાપને મલ્યો નહીં, સુખ દુઃખની વાતો કીધી નહી. ત્યારે નારી કહે સાંભળો જો જાર, તારા ઘરમાં એવી છે નાર; અસ્ત્રીચરીત્ર મગાવ્યું સહી, એવાં પ્રાક્રમ કરે નહીં. ત્યારે શોમદત્ત કહે કહું શું કથી, મારા ઘરમાં એવી નારી નથી: સતી સાધવી છેરે નાર, એવું કામ ન કરે લગાર. રતનમાલ કહે આવીશું તમ ઘેર, સઘળી બતાવશું તમને પેર; તને અસ્ત્રીચરીત્ર આપવાનો સાર, મેં મારયો મારો ભરથાર. હવે તમો કરો એક કામ, પાછા જાઓ ગુણકાને ધામ; વાત સર્વે માંડીને કહો. થોડા દહાડા ગુણકા ઘેર રહો. તે ગુણકાને લઇને સાર, પાછા પુરૂષ થઇ આવજો આધાર; એવા બોલ નારીએ કહયા, સોમદત્ત ગુણકાને ઘેર ગયો. વાત સરવે માંડીને કહી, એ વાત એટલેથી રહી; એટલે ત્યાં ઉગ્યો સવાર, ઉઠયાં સઉ સુતાં નરને નાર. શીવદત્ત શેઠ ઉઠયા ત્યાં સહી, મોટા વિચાર કરેછે તહીં; રતનમાલ પણ ઉઠી નાર,

ઘરમાં કામ કાજ કરે છે સાર. દીવસ પહોર ચઢયો છે સહી, શીવદત સેઠ બોલ્યો તહીં; આજ ભાઇ કેમ ઉઠયા નથી. દીવસ ચઢી ગયો સરવથી. એક ચાકર બોલાવ્યો તે ઠાર. જાઓ કુંવરને ઉઠાડો સાર; કહીએ દીવસ ચઢયો છે ખરો, બહાર આવીને દાતણ કરો. આ રતનમાલ બહુ સુંદર નાર, તેણે રસોઇ કરી છે તઇયાર. આપણ બે ભોજન કીજીએ, આજ તેર વરસે લાવો લીજીએ. ચાકરે આવી કીધો સાદ, પણ કોઇએ નહી દીધો જવાબ; સાદ ઘણા એક પાડયા સહી, પછી ઓરડો ઉઘાડયો તહીં. ૧૭.

ઓરડો ઉઘાડયો ત્યાં સહી, નમળે શાહુનો તંન; પછી આવ્યો સેઠ કને, કરજોડીને કેહે વચન. ઓરડામાં તો કોઇ નથી, એમ જોયા ખુણા ચાર; સેજ સુની પડી તહીં, પણ તમ પુત્ર ન મળે લગાર. ત્યારે શેઠે વીચારયું મન વીસે, ઉઠાડો હશે સવાર; પ્રાતસકાળે ઉઠી કરી, ગઓ હશે કાંઇ બહાર. વહુ પાસે સસરો આવીયો, બોલ્યો એમ વચન; કંથ તમારો ક્યાં ગયો, પ્રાતસકાળે ઉઠી પાવન. ત્યારે વહુ કહે સસરા સુણો, શું વંઠયુ આપણું કાજ; શું કરૂં માહારા તાતજી, મને કેહતાં આવે છે લાજ. લક્ષણવંતા એ લક્ષણ લહ્યું, ખોઇ લાખ ટકાની લાજ; તે વાત તમ આગળ શું કહું. તમ પુત્રથી આવ્યાં વાજ. એમ કહી જળ નઇણે ભરયાં. સાંભળો સસરાજી વચન; હવે લાજ તમારી રેહેશે નહીં, એવું કીધું તમારે તંન. હવે ઇજત જશે સહુ લોકમાં, લુટાસે ધન માલ; આબરૂના થસે કાંકરા, એવું કરયું તમારે બાળ. કાલ રાત્રે આવ્યો મેહેલમાં, ત્યારે દીઠી પેલી નાર; તમો મુને સોંપીતી સેઠજી, જેના પરદેશ ગયો ભરથાર. ભરજોબન દીઠો ભામની, તેણે લલચાયું ત્યાં મન; મુને કહયું આ કોણ છે, એને લીધુ આલીંઘન. મેં કહયું નાર છે પારકી, એનો પરદેસ ગયો ભરથાર; તે શાહુકાર જાણી સોંપી ગયો, એ નહી આપણો વેહેવાર. ત્યારે રીસ મુજપર કીધી ઘણી, દીધી અદકી ગાળ; ભોગવું હું એ ભામની, મને એ ઉપર બહુ છે ખ્યાલ. મારૂં કહયું માન્યું નહી, ને કીધો તે શું જાર; મારૂં અમગાનું શું ગજુ. પછી હું નીદ્રા વશ થઇ સાર. પછી સવારે ઉઠી જોયું સહી, તો નથી સેજમાં ભરથાર; બારણાં ઉઘાડયાં ઓરડા તણાં, નહિ પેસી ત્યાં

નાર. શું જાણીયે તે શું થયું. કયાં ગયાં રાંડને સાંઢ; સસરા
જી સાચુ કહુ તુજને, જો ગમેતો મુજને ભાંડ. સસરો સાંભળી
વીસ્મે થયો. સાચી વહુની વાત; સાસુએ પણ સાચુ માનીયુ,
પછી ઘસવા માંડયા હાથ. તે નારી લેઇ જતા રહયો, હવે શાં
થાસે પેર; દીકરાએ દુઃખ દીધુ ઘણું, એ મોટો કીધો કેર. હા
ય હાય હવે શું કરૂ, એમ શીવદત કરે રૂદન, એ વહુનુ કહયું
માન્યુ નહી, એવો મુરખ તન. ડાટ વાળ્યોરે દીકરા, અણઘ
ટતુ કીધુ કામ; સઉ લોકને જવાબ તે શું દઉ, વેપારી આવ્યા
આ ઠામ. હવે કયાં જઉને કયાં રહુ, એમ કહી કુટે છાતીને શી
ષ; રોવા લાગ્યો ડોસલો, પાડીને બહુ ચીસ. જુલમ કરયોરે
રાતમાં, હવે શી થાસે પેર; કાલે કંથ એનો આવસે, વહુ મા
ગવાને ઘેર. હવે ઝેર ખાઇને હું મરૂ, કે જળમાં જઇ ઝંપલા
ઉ; કે ફાંસો ઘાલી મરૂ, કે હાથે વીખ ખાઉ. ૨૨.

છપો

ગઓ બિદરા જંન, કુશળ કોઈ એક દીન આવે; ગઇ આવે
છે નાર, ગયું ધંક પણ આવે; ગઇ આવે વિદ્યય, જોદીન મત્યે
આએ, એક ગયું ન આવે જોબંન, ઓ અવસર હોણુ કાજ
નો; શામળભટ સાચુ કહે, ભેગ લાખેણો ગઓ લાજ નો. ૧

ચોપાઈ

હવે લાજ માહારી જશે. અરે વહુ હવે શી વલે થશે, આ
જદીન સુધી હું તો નરો, આ દીકરાથી હું નવ ઠરયો. ત્યારે
વહુ કહે સસરાને સાર, તમો દુઃખ ન ધરવુ લગાર; તે આવે
ત્યારે કહેજો તેમો, તેને જવાબ દેશુ અમો. તેમો શાને વીખ
ખાઇને મરો, ઉઠો હમણાતો ભોજન કરો; જે થનારૂં હોશેતેથશે,
પરમેશ્વરને ગમશે તે હશે. તમારૂં નવ દેવા દઉનામ, હમો
કરૂં એવું કામ; ત્યારે સસરો કહે વહુ સાબાસ, મારે તારી મોટી
છે આશ, તું કુળમાં પ્રગટી રતન. મુરખ પેટ આવ્યોછે તન; અ
રે વહુ તુને લાગું પાએ, એવું કર જે જે શોભા નવ જાએ. એ
મ કહીને છાના રહ્યા, પછે ઉપાય તેની શા થયા; હીવરા પેડા
થઆ જાહેરે, ગુણકાએ શું કામ કરયું તાહેરે. પેલા સોમદતને
કહી એમ વાત, ચાલો હવે અમારી સાથ; પાછોપુરૂષ થયો તે
ઠામ. જેનું સોમદત એવુ નામ. તે ગુણકાએસાથેલીધોસહી, આ
વી શીવતણું ઘરછે તહી; આવ્યો પેલી નારનો કંથ, જે ગઓ

હેતો વેગળો પંથ માટે એની કન્યા દીજીએ, તમને ઓશીંગણ
શું કીજીએ; સાંભળી શેઠ તેની વાંણ, દેહેમાંથી ગયો છે પ્રાણ.
દીલગીરૂ થઇ ગયો તે વાર, મુખે બોલાતું નથી લગાર; ત્યા
રે ગુણીકા બોલી વચન, કયાં શેઠ ઉતરયું વદન. ફેલ કરી નાગ
ણ જણાવો, વાણીઓ ઉદાશી શાને કરો; એમ પારકી વસ્તુ
કેમ ઓળવાએ, એમ ફેલ કરેથી નહીં રખાએ. આપો નારી
પછે મેલો શોક, નહી તો મેળવશું ગામના લોક; શાહુકાર જા
ણીને આપી નાર, તે માટે તમારો રાખીએ ભાર. જુઠા પડશો
ને આબરૂ જશે, હાણ અશાર્થ જોતામાં થશે;

દોહરા.

ત્યારે શીવદત્ત શેઠ એમ બોલીઆ. શીદ ચઢાવો આળ;
કરાં આંબળા બોલો તમો, મારા જીવને જંજાળ, સાચુ કહું સ
ઉ દેખતાં, જુઠે ઇશ્વરની આણ; તે નાગ તો લેઇ ગયો,
અમારો પુત્ર સેતાન. તરત વીદેશથી આવીયો ઘરમાં રહયે. એ
ક રાત; તે નારી દેખી મન ચળ્યું, તે લેઇ ગયો પ્રભાત. તે
ર વરસે આવીયો, મારો લાડકવાયો તન; જશ કીરતી લાવ્યો
ઘણી, વળી લાવ્યો ઘણું એક ધન. ઘરમાં વહુ છે સાવત્રી વ
ળી રૂપનું ધામ: તેણે શીખામણ દીધી ઘણી, પણ માન્યું
નહિ તે સંતાન કબુદ્ધી થઇ કુંવરને, ઉપનો ખોટો મત; સુ
ખ દુઃખની વાતો કરી નથી, તેને લેઇ ગયો મુરખ જટ. હ
વે ગુન્હેગાર થયો તાહરો જે કહો તે સાંભળી રહું; જેમ મન
માને તમ તણું જે કહો તે તમને દેઉં. હવે સોર બકોર કર
શો નહિ, ન જાણશે કોઇ લોક; કરજોડી હું કરગરૂં, શાંત
પમાડું સોક.

ચોપાઈ.

એવાં શેઠે કહ્યાં વચન, સાંભળી ગુણકાને ચઢી છે અગન;
સેઠ જુઠું બોલો છો તમો, રાવલે રાવ કરૂં છું અમો. મારે ધ
ન માલ કાંઇ જોઇતું નથી, નારી એની આપો સરવથી; સેઠ
કહે સાંભળજો વાણ. જુઠું બોલું તો ઇશ્વરની આણ. બીજી
વાતે મનાવું મન. અસ્ત્રી લેઇ ગયો છે તન; તું કહે તો આપુ
શઉ વાહાણ. તે વાતે સાખી શ્રી ભગવાન. ત્યારે સોમદત્તમાં
ઠ્યું રૂદન, મારી અસ્ત્રી અતી પાવન; ધન માલને હું શું ક
રૂં એ અસ્ત્રી વીના તો નીશ્ચય મરૂં. એમ સોર બકોર થયો

જાહરે, ઘરમાંથી વહુ આવી તાહરે; અરે સસરાજી આ શી રઢ
કેમ માંડી બેઠા છો વઢવાઢ. સસરાએ ત્યારે જોડયા હાથ, વહુ
ને માંડી કહી સહુ વાત; ત્યારે વહુ કહે ઘરમાં આવો તમો
એનું મન મનાવું અમો. ઘરમાં તેડી કહયો વ્રતાંત, બગા ત
દાશીની ભ્રાંત; એ ફજેતી કરસે આ વાર, લોક ભેગવસે આપ
રમ પાર. એની સાથે જઈશું અમો, માટે હું કહું તેમ કરો
તમો; એ કામ આપણું થાતું હોય, જેમ ના જાણે બીજું
કોય. સસરે સાંભળી વહુનાં વચન, સાબાશ છે વહુ તમને ધ
ન, શાબાશ છે તારી જાતને. સાબાશ છે તારાં માત તાતને. મા
રૂ દુઃખ તમથી ન ખમાય, આબરૂ રાખવા તો તું જાય; એવું
કહીને આવ્યા ત્યાંય, સોમદત ગુણકા બેઠાં છે જ્યાય. કહો બા
ઈ હવે કરવું કેમ, તમો બતાવો કરિએ તેમ; કહો તો ઘરનું
સોપું સહુ, કહો તો દિકરાની સોપું વહુ. વહુ છે લક્ષણ ગુણ
ભંડાર. અમારે પણ વહુનો આધાર; રતનમાલ છે તેનું ના
મ, કહોતો આપું કરી પ્રણામ. ત્યારે સોમદત કહે કેમ થાય,
પારકી વસ્તુ કેમ લેવાય; વળી પણ ત્યાં બહુ ધન, ક્યાંથી ગ
મે મુજ મન. ત્યારે ગુણકા બોલી સોમદતની સાથ, માનો શેઠ
કહે છે વાત; હોનાર વસ્તુ એમજ થઈ, બાકી સેઠનો વાંકજ
નહી. સેઠ કહે જો માનો તમો, તો વહુ ઉપર પાંચ વહાણ આ
પુ અમો; સોમદત કહે હવે કરીયે કેમ, તમે કહો છો તો કરીયે
તેમ. બાકી અમારૂ મન તો માને નહી, પણ તમારી વાત રા
ખી સહી; તમો સેઠ શાહુકાર છો સાર, ઝાઝું કહીયે તેમાં ન
હી વેહેવાર. પછે પાંચ વાંહાણને વહુ દીધ, એ વાતતા લખાવી
લીધ; શ્રીવંત કહે અમારૂં બહુ પાપ, અમને ઘણો લાગ્યો સં
તાપ. દીકરો ગયોને વહુ પણ ગઈ, મારી પાસે રહયું નહી કં
ઈ; એ વહુ વડે મારૂં ઘર સોભતું, સુંદર સોભાથી આપતું. તે
માં સહુ ઉંડી વાટ, દીકરાએ વાળ્યો બહુ દાટ; વહુ ગઈ અ
મારી સરતથી, માહારી આબરૂ જવા દીધી નથી. એ વહુ
એ મારી રાખી લાજ, નીકર માહારૂ કરત કોણ કાજ; સાબા
શરે વહુ સુખીયાં થજો, કામ કાજ મુજને કહાવજો. ૨૦

દોહરા.

તાહરે વહુ કહે સસરા સુણો, શાને દુઃખીઆ થાઓ; તમ
અમ સબંધ એટલો, હવે સુખે મેહેલમાં જાઓ. એમ કહી પ

એ પડી, સાસુને લાગી પાએ; બોલ્યું ચાલ્યું મારૂં ગણસોનહી એમ કહીને થયાં વીદાએ. પછી ચતુરા વાંહાંણમાં, સાથે ચડયો સોમદત; હવે કસ્તુરા વતી કહે રાયજી, એવી નારીની છે મત. હવે ત્યાંથી ચાલ્યા બે જાણાં, ભર દરીયા મોઝાર; હવે ત્યાર પછી સું નીપન્યો તેનો કહુ વિસ્તાર. ચાલ્યાં વાહાણ તે જોરમાં, માંહુ બેઠા નરનાર; ત્યારે સોમદત કહે અસ્ત્રી સાંભળો, મારા મનનો વિચાર. મારે ઘેર જવાય નહી, મારી અસ્ત્રીની લાગેછે બીક; કેહે અસ્તીચરીત્ર લાવ્યા નહી, શું કામ કરવું એ ઠીક. વાહાંલાને આગળથી મોકલુ, મારૂં ન લાવ્યા લાગાર; ત્યારે શો ઉતર અમે આપીએ, મારે ઘેર કેમ જવાય. તારી અસ્ત્રી પણ ભોગવે, પર પુરૂષ શું જાર; તમને ખબર તેની નથી. દખડાવીશું ભરથાર. નગર તમારૂં કેટલે, તે સાચી કોહોને વાંણ; નગર સમીપે આવે સહી. ત્યાં નાગરીએ વાંહાંણ. તે હવે સમીપે આવ્યું સહી, યાંથી જોજન ચાળીસ, આગળ સસરાનું ગામછે, તે પણ યાંથી જોજન વીસ, ત્યારે રતનમાલ કેહે કંથજી. જ્યારે આવે સસરાનું ગામ ત્યારે અમને ચેતાવજો વાંહાંણ નાંગરશું તે ઠામ. તે નગરમાં ખબર કહાડજો, કદી પંહેરમાં કોણ નર; જો અસ્ત્રી ચરીત્ર દાખવું, જેમ મન માન ... થાર. એમ કહીને વાંહાંણ હકારીઆં, આવ્યાં જોજન વીસ; શોમદત કહે નારી સુણો, આ સસરાનું ગામછે વીસ. વાંહાંણ નાગરાં તે બંદરે, પછે કરયો મંન વિચાર; પુરૂષ વેશ પોતે ધરયો, રતનમાલ જે નાર. મછવો મુકાવ્યો ત્યાં થકી, બેઠાં નરને નાર; ગુમાસતાઓ સાથે લેઇ, પછે આવ્યાસસરાને દ્વાર, શાગાનાં સાથે એક વાણીઓ. ત્યાં બેઠાં બેહુજણ હાર; પુછું તે વાણીકને, આ છે કોનો આવાસ. કોણ વેપારી એ વાણીઓ, તે વસ કેરો વિખ્યાત; એક દીપચંદ નામે વાણીઓ, શાહુકારમાં રૂડી જાત. વેહેપાર કરે છે વાંહાંણનો, જુગમાંછે બહુ વીખ્યાત; એને પુત્રી એક પરીવારમાં, કનકાવતી જેનું નામ. તેનો પીઉ ગયો પરદેસડે, માટે રેહેછે આણે ઠામ; વાતતો એવી સાંભળી, ચેતી ચતુર સુજાણ. ત્યાં થકી સહુ. આવ્યાં જ્યાં છે વાંહાંણ; રતમાલ કહે કંથને રાતે જઇએ નગર મોઝાર. ચરચા જોઇએ તુજ નારીની. અસ્ત્રી ચરીત્ર પમાડું પાર; પછે ખા

નપાન કીધાં તહી, એવી પડી ત્યાં રાત. મછવો મુકાવ્યો તે અમે, ઉતરચાં બે જણ સાથ, ચરચા જોવા કારણ ચાલ્યાં ના રીને કંથ જોતાં જોતાં સંચરચાં જ્યાં છે મેહેલનો પંથ; મેહેલ જોયો તે નારનો, તછે ગયો તે પાછલે બાહાર; ત્યાં દોરડું બારીએ બાંધીયુ તે દીઠું નરને નાર. ૨૩

ચોપાઈ.

નારી કહે ઉપર ચઢો સ્પષ્ટ, જઇ કરો તમે સઘળે દ્રષ્ટ; ત્યારે શોમદત કહે કેમ જવાય, મારી નાંખે મુજને ઘર માંય; તારે નાર કહે તારૂં નહી કામ, હું જઇને જોઈશું તે ઠામ, એમ કહીને ઉપર ચઢી, જઈ બાહાર પછવાડે અડી. સરવે કાઢયું ત્યાંઆંખડી તળે, જુવેતો જાર વળગ્યો છે ગળે. ભર નીંદ્રામાં સુતાં છે બે, વસ્ત્ર નથી નગ્ન છે દેહ તે જોઇને હેઠળ ઉતરી. સ્વામીને કહ્યું તે ફરી; ત્યાં ભરનિંદ્રામાં સુતી નાર, પાસે સુતો છે તેનો જાર. જાઓ ઉપર તમે ભરથાર, ત્યાં નથી કોઇ મારનાર; જઈ જારનું કાપો શીશ આંતર કરોધમાં આણી રીસ. શોમદત ચઢ્યો તે વાર. સુતાં છે નારીને જાર; ભર નીંદ્રામાં ભેલાણ સહી, કહે વળગી સુતાં છે તહી; સોમદતે જોયું તે ઠાર બીક બીકરે તુજને નાર; રતનમાલે કહ્યું તે સાચું સહી, મેં મુરખે માન્યું નહી, હવે મુસ્તક કાપવા જાઊં જાયરે કદી જાગી ઉઠે તાયરે; તો મુને મારી નાંખે સહી; એમ કહીને પાછો ઉતરચો તહી. તારે નારી કહે છે કેમ આવીયા, મુસ્તક કાપી કેમ ન લાવીયા; ત્યારે સોમદત કહે ધરૂંજે મુજ હાડ, મારાથી નવ થાએ ઘાત, ત્યારે કહે તું પુરો ગુમાર એમ કહીને લીધી તરવાર; પછી પોતે ત્યાં ઉપર ચઢી, આવી જ્યાં સુતાં જારને સુંદરી. ધીમે ધીમે ગઈ તે દીશ, જઇને જારનું કાપ્યું શીશ; ચોટલી તેની હાથમાં લેઇ, મુસ્તક લાવી હેઠળ સઈ, તે શીશ લઇને ચાલ્યાં બેય, દરીયા કાંઠે આવ્યાં તેહ, મછવાવાળાને બોલાવ્યો જાણ, પાછાં જઇને બેઠાં વાંહાણ નારી કહે સાંભળો ભરથાર, આ અસ્ત્રી ચરીત્ર નીરધાર; ઇ શકોતરીયામાં ઘાલ્યું ઉલ્લાસ, તાળું દેઇ કુચી રાખી પાસ. તમો ઘેર જસો જાયરે, નારી પીયરથી આવસે તાયરે; અસ્ત્રીચરીત્ર લાગ્યા ભરથાર. આ મુસ્તક મુકજો [illegible] વાત એટલેથી રહી પોતી નારીની [illegible]

લી રહી જાયરે, તે જાગી ઉઠી તાયરે. તે નારીએ કીધો મન
વિચાર, ઘેર મોકલી દઉ મારો જાર; એમ વિચારી જગાડતા
ગઇ, તો મુસ્તક વિનાની કાયા સઇ. રૂધીર દીઠું અપરંપાર,
નારી દુખ ધરયું અપાર; પછે મન વીચારયું સહી, મારા જા
રને કોઇએ મારયો અહી. પછે મનમાં એક ધરયો વિચાર,
ચોકીવાળાએ મારયો જાર, પછે ચાદરમાં બાંધી ગાસડી; માથે
લેઇ હેઠે ઉતરી. નાંખી આવી તે દરીયામાં જઇ, પાછા આવી
ને ઘરમાં રહી, તે વાત કોઇ નહી જાણે લગાર; એટલે ત્યાં
થયું સવાર. સોગ ધરે છે નારી સહી, એ વાત તો એટલેથી
રહી; નાગરચાં વાહાણ જઇને ખાડીએ, વધામણી મોકલી
બાપને, પેહેલાં વાયુ જોરથી ચાલ્યાં વાહાણ; આવ્યાં કોરે કેરે
સમીપે જાણ; ધાઇ આવ્યાં તે માતને તાત, સાંભળી પુત્ર આ
વ્યાની વાત. નગર લોક પણ આવ્યા સહી; માબાપ પુત્રને મ
ળ્યાં તહી; ત્યાં રતનમાલ નારી છે જેહ, સાસુ સસરાને પગે
લાગે તેહ. વહુ જોઇને હરખ્યાં માતને તાત, ઘેર આવ્યાં તે
સરવે સાથ; ભેઠાં માત પીતાને તન. સહુ સાથે કીધાં ભોજન
વહુ દેખીને હરખે સહુ, રતનમાલ જેવી લાવ્યો વહુ; હવે ક
નકાવતી જે પેલી નાર, તેતો છે પીયર મોઝાર. પુત્ર ઘેર આ
વ્યો જાહરે, તેને તેડું મોકલ્યું તાહરે, તે પાહેરથી આવી
સઇ, સાસુ સસરાને મળી છે તહી. મળી શોક્ય રતનમાલ
જાહરે, અન્યો અન્ય સહુ મળ્યાં તાયરે. વાત વિગતની સરવે
કહી ઠામ ઠરીને બેઠાં તહી. ૨૯

દોહરા.

રાત પડી છે જાહરે, સુતાં નરને નાર; હાસ્ય વિનોદ કરે
વારતા, ભામનીને ભરથાર. ત્યારે કનકાવતી કહે કંથજી, લા
વ્યા અમ્રી ચરીત્ર; તો પ્રીત આપણી રેહે, નહીં તો થાશે
વિપ્રીત. ભાઇ ભોજાઇને આણી આપીયાં, આણી આપ્યું મા
તને તાત; તમો મારી વસ્તુ લાવ્યા નહીં મેં વીચારયું રૂદી
યા સાથ. તમો નારી બીજી પરણીયા માહારો શો અટકાવ
માગી વસ્તુ નહી મળે, ઉતારયો મુજ પરથી ભાવ. તાહરે કં
થ કહે કામની તું વાહાલી મુજનેપ્રાણ; તાહારી વસ્તુ લાવું ન
હી. તો થાય મુજને હાણ. તું છે માહારો જીવડો, તુંછે માહ
રો આધાર; તાહારી વસ્તુ લાવ્યો સહી, ઓ પેલી પેટી મોઝા

ર. એ કુંચી આ કુંચી લો કામની, તમો હાથે ઉઘાડી સેં; અસ્ત્રી ચરીત્ર ખોટું કે ખરૂં, જવાબ મુજને દયો. તે કુંચી લીધી કામની. ને ઉઘાડયું તે વાર; મુસ્તક રૂમાલમાં વીંટીયું, ત્યાં દીઠો પોતીકો જાર. ત્યારે નીહાળકું નારીએ, એ સાચી નીશાની સહી; હવે ખોટું કેમ કહુ, એમાં સંદેહ નહીં

છપ્પો.

હોલાઇ ગઇ તે નાર. અદ્રષ્ટની ચીંતા કીધી; થર થર કપે કાય. મનમાં ધાયું એક બીતી: મુખે નવ બોલાય, મનમાં વીચાર આવે; માહારા જારનું શીશ, એતો કયાંથી લાવે; ટળી સુધને સાન. મન નારીનું ખોયું; હલકી પડી ગઇ છેક, પાણી મોતીનું ખોયું. કમળ કરમાઇ ગયુ સેહેજમાં, એમ થઇ ગયું તે નારને; શામળ કેહે સહુ સાંભળો, જ્યારે દીઠો પોતીકા જારને. ૧

ચોપાઈ.

તે નારી તો ઝાંખી થઇ ત્યારે કંથે વાંણી કહી; કેમ નારી જુવો છો અરૂપરૂ, અસ્રીચરીત્ર ખોટુ કે ખરૂં. ત્યારે નારીએ જોડ્યા હાથ. સ્તુતિ કરવા માંડી સ્વામીની સાથ; ક્ષમા વાં કરો માહેરો, મેં ઘણો અપરાધ કરયો તાહરો. પગે લાગે તે નરને નાર. રીસ ન કરશો માહારા ભરથાર, નારી નીચ થઇ છે કથી, બુદ્ધી નારીમાં કાંઇએ નથી. તમો મારા સ્વામી ચતુર સુજાણ, અવગુણ સાંખે ગુણવાંન; એમ કહી નયણે નીર ભરયાં, ત્યારે ત્યાં બોલ્યો ભરથાર સાંને નારી આવડું દુઃખ ધરો, તમે અપરાધ તે સાને કરો; એવું ઠામો ઠામ મેં જોયું કથી, એમાં વાંક તમારો નથી. સુખે નારી રેહેજો તમો એની રીશ નથી કરતા અમો; તારે નારી પણ પાંમી હુલાસ, સુખે રહી સ્વાંમીની પાસ. પછે મનમાં વીચારયું તે ઠાંમ, એ તે પેલી નારીનું કામ; માહરો સ્વામી મુરખ ઘણું શું સમજે ચરીત્ર ચતુરા તણું. પેલી નારી લાવ્યો ભરથાર તે નારે કરયો હુંશીઆર; દેખાડી દીધું માહેરૂં ચરીત્ર તેથી વાત થઇ વીપરીત. પછી સોકો બે એકઠી મળી, વાત ગોષ્ટ માંહે હળી ભળી; પછે ખાય પીએ ને દીન નીરગમે, કરે વીનોદ બને જણ રમે. એ વાત અહીં પુરી થઇ, કસ્તુરાવતીએ બરાસને કહીએવાં છે નારીનાં ચરીત્ર, તે શું પુરૂષ જાણે રીત.

દોહરા.

કસ્તુરાવતી કેહે રાયજી, માટે નારી ચતુર સુજાંમ; પુરૂષ બીચારો શું કરે, અકલ વનાનો અજાણ. તે સોમદત સજયો નહીં, નવ સમજયો ભુલો સેઠ; પેલી ગુણકા મળી જાહરે, ત્યારે ઠીક પોહોંચાડયો ઠેઠ. ગુણકાએ મેળવી નારને, જેનું રતન માળ છે નામ; તે નારીએ ચરીત્ર કરયું, પાર પાડયું સહુ કામ. જો ગુણકા નાર મળે નહીં, તો શું કરે શોમદત રીત; જો સો પુરૂષ એકઠા મળે; તો ન જડે સ્ત્રી ચરીત્ર.

ચોપાઈ.

એવી વાત કરી જાહરે, રાજાને ગુસ્સો ચઢયો તાહરે; રકત થઇ ગયાં લોચન. ઉતરી ગયું રાજાનુ મન. જુઠી વાત મુજ આગળ ભાણી, પુરૂષને લેખામાં નહીં ગણી; હવે તારે મારે શાનો સંબંધ, તૂટયો તારો મારો બંધ; હવે તું નારીને હું નર નહીં, એવી બરાસ રાજાએ વાણી કહી; તારે નારીએ વીચારયું મન મોઝાર એ રીસાઇ જશે મારો ભરથાર. ઘણું દોહેલું પામી કંથ, તે વળી જતા રેહેશે પંથ; પછે કાલાવાલા માંડયા ઘણા, કસ્તુરાવતીએ બરાશ તણા. સ્વામી એતો સેહેજમાં વાત થઇ. એનો કરોધ તમારે કરવો નહીં અસ્ત્રી અલપ બુદ્ધી અજ્ઞાન, વાત કહીને થઇ અજાણ. મુરખ છે નારીની જાત, ન જાણું વીવેક વીચારની વાત; હવે માહારા સમ જો ધરો દુઃખ, શા માટે ઉતરી ગયું મુખ. હવે આવો આલીંગન લીજીએ, એ વાતનો શોક મુકી દીજીએ, નીસાસા મુકે વારંમ વાર. પણ બરાસ નવ બોલે લગાર. પછી કસ્તુરાવતી પસ્તાઇ ઘણી સ્તુતિ કરે સ્વામી તણી ન ખાધું ન પીધું તહીં રાત પડી ને સુતો જઇ. મુખે નથી બોલતો લગાર, સાંભરયો વજીર તણો કુમાર નારી કાલાવાલા કરે, બરાસ રાજા એ મનમાં ન ધરે. નારી વળગવા જાય જયારે છે છેડી કાઢે ત્યારે. એમ કરતાં મધરાત ગઇ. નારી તો નીંદ્રાવશ થઇ ત્યારે બરાસે વીચારયું મન, અવે તે ઊંઘી અસ્ત્રી જન; દોરડું બારીએ બાંધ્યું સાર, ત્યાંથી નીકળી નાઠો બાર. દરવાજા પાસે આવ્યો સઇ ત્યારે દરવાજો ભીડયો તહીં છાનો માનો પેઠો તે ઠાર, ઉઘડતે દરવાજે નીકળ્યો બાર' વળી લીધો ફકીરનો વેશ, રટણ કરે છે દેશો દેશ; મનમાં એમ કરયો વીચાર, મળી જાય વજીરનો કુમાર. એમ વીચારી ફરતો ફરે, વજીર સુતને ચતમાં ધરે; જો મળે મુજને મીત્ર સાક્ષાત, તો સુખ દુખની કરીએ વાત; એ

મ વીચારીને ચાલ્યો જાય, જુવે વન ડુંગર ને ગફાય; અવે એ વા તતો એટલેથા રહી કસ્તુરાવતીના શી ગત થઇ.

દોહરો.

જ્યારે નારી નિંદ્રાવશ થઇ, રહીજ્યારે પાછલી રાત. સ્વપ્ન લંધુ નારને, તે કહું વીસ્તારી વાત. જાણે સ્વામી રીસાઇ ગયા, બાંધી અંગ અથિયાર; ત્યારે કાલાવાલા કરેછે ઘણાં, તોય માને નહી ભરથાર. સ્વામી કહે હું કંથ નહીં, તું નહી મારી નાર; એમ કહી તરછોડી નારને, નાઠો ત્યાંથી ભરથાર. ત્યારે નારી છેડે વળગી પડી, ન જાશો મારા ભરથાર; રોઇને ઘણું કળકળી, એટલે ઝબકી ઉઠી નાર. એટલે સ્વામી દીઠા નહીં સેજમાં, ત્યારે પડી પેટમાં ફાળ; મુરછાગત થઇ નારી પડી. હવે આણ્યું મારો કાળ. શીશ કુટે ને હઇડુ હણે, ત્રોડે માથાના કેશ; હાય એ હવે શું કરૂં, કંથ મેલી ચાલ્યો પરદેશ. ૬.

ઢાળ ઉદાશી.

કસ્તુરાવતી ઘણું ટળવળે, વલવલે મેહેલ મોંજાર. નીપટ નીરાશ મુજને કરી, એમ નવ ઘટે મુજ ભરથાર. આવી વાત મેં શાને કરી, જેથી સ્વામીને લાગ્યું માઠુરે; એ રીશ ચઢાવી નાશી ગયા, એ દુઃખે પંડ પાડુંરે. એકવાર સમુદ્રમાં પડી, ત્યાંથી પ્રભુએ લીધી ઉગારીરે; વળી ભોગ અધુરા હતા, જે મેં વાત એવી કાઢીરે. ઓ કુમળા મારા કંથજી, જુઓ રાંકડી આ મુરે અલ્પ અપરાધ માટે તજી ગયાછો, મહા કષ્ટ તેથી પામુરે. નવ ઘટે પ્રાણજીવન માહરા, આમ તજીને જાવુરે; જો મુજને કહી ગયા હોતતો, હું પણ પાછળ આવુંરે. મેં જાણ્યું જે હાશ કરૂંછું, હાંશીમાં થઇ હાનીરે; ઓ પાપી મારા પ્રાણીયા, કેમ બેશી રહયો ઘટમાં પ્રાણરે. ઓ કસ્તુરાવતી મારી માવડી, આ કપુરસેન મારા તાતરે; ઓ કસુંબા દેશના રાયજી, બરાસ તે માહારો નાથરે. પેલે ભવ તરછોડેથી, હંશ તણો અવતારરે; આ ભવ તરછોડી ગયાછો, મારા પ્રાણ જીવન આધારરે. ઓ પ્રભુ હું કોનીને કોણ તણી, મારૂં હઇડું કોણરે; તમવીના નીશ્ચે મરૂં, કાઢું કહેતો પ્રાણરે; જો સંતાયા હોયતો છતા પડો, હવે નથી રેહેતી ધીરરે; પ્રાણ જીવન પ્રાણજ જશે, એમ કહીને ભરતી નીરરે. પેલે ભવે કરમ શાં કરયાં, કાંઇ વાવતાં છોડાવ્યાં બા

ળરે. કે કાંઇ વિશ્વાસ ઘાત કરી. ફોડી સરોવર પાળરે પ્રાહ્મણની નીંદયા કરી, કે કરયો કન્યા વિક્રયરે; કે કે કાં ચડાવે આળરે, કે ગાયોને દીધી ગાળરે. એમ કરે વીલાપ કામની, ભામની ચોદેશ ભાળેરે; ઘણી વેહેલી જુએ પેહલી બળીતાને કાં બાળેરે, પછે ભયાતુર થઇ મન વિચારે વાતરે; હુ હવે મળવું નહી થાય નાથજી, માટે કરૂં દેહની ઘાતરે. પછે કેસ તણો ફાંસો ઘાલ્યો, વળી વિચારયું મનરે; એમ જીવ કાહાડે શીધી નથી, માટે ખોળું મુજ ભરતારરે.

ચોપાઈ

પછે વીચારયું મનમાં નાર, રડે જડે નહિં ભરથાર; માટે ધીરજ રાખું મન, ખોળવાનો કરૂં ઉદ્યમ. પાછી રાત્રી જારે થઇ, લીધો પુરૂષનો વેસ જ શહી; સુંદર સોભે તેની કાય, જાણે કોઇ મથ વીનો રાય. જેના તેજથી સુરજ જંખવાય પુરૂષ દેખે તે લજવાય; અશ્વ પાણીપંથો સજ કરો, તે ઉપર પોતે અસવાર જ થયો. નીકળયો ત્યાંથી રાતોરાત, કોઇએ ના ઓળખે એસ્ત્રીની જાત અશ્વ મારી મેલ્યો નહી, અઘોરે વનમાં આવ્યો વહી. કાંઇ નર ગણે લેખા માહે ખેડ ખેડ કરતો જાય; એમ દેશાટન કરતાં બહુ રહ્યા, પછે તેના ઉપાય શા થયા એક રૂપવાળું નામે રાજન તેનો વીરભદ્ર નામે તન તે મૃગીયા રમવાને જાય, તે આવ્યો તે વનને માંહે. તે મારગમાં જાય જેટલે, પેલો પણ મારગમાં મળ્યો તેટલે; તે વીચાર કરે છે મન નખ શીખ નીહાળું તે જો તન તેને વીચાર કરયો સરવથી, એ નારીછે પણ નર નથી, પાસે જઇને ચરચા જોઉં, માહારા મનનો સંદેહ ખોઉં. એમ કહીને પાસે ગયો, જઇને બાલજ કહો; ઘોડો લગભગ લીધો પાસ, મુખ થકી બોલ્યો હુલાસ. કોણ રાજાના છો કુંમાર પ્રાક્રમ દીસે છે અપરંપાર; એકાએક એકલા છો જાત, શાથી સંગાથી નથી કોઇ સાથ. તેણે પણ જુહાર કીધો સહી, પછે મુખથી વાણી કહી; તમો પણ ક્ષત્રીના તન, કેમ એકલા આવ્યા વન. કરપુરાવતી નગરી તે સાર, ત્યાં તણા અમો રેહેનાર; કામસેન છે માહારૂં નામ, આવ્યા મૃગીયા રમવા કામ ભુલા પડ્યાને વનમાં ભમ્યા; દુખ બહુ દેહમાં સમ્યા, ત્યારે બોલ્યા વિરભદ્ર રાજન, ભલો કપુર સેનનો તન. આસમીપે નગરી છે સાર, ત્યાં પધારો રાજકુમાર; થાક ખાઓને સુખીયા

થાઓ, દીવશ એક રહીને જાઓ, તારે કામસેને વિચારો પેર. ગયા તેની સંગાથે ઘેર.

દોહરા.

ઘેર લાવ્યો તે ગુણનીધી. વપુએ વિચારી વાત, જોઉ ચરચા એહની; જે થાય દીવશને રાત. જો અસ્ત્રી ઠરશે નિશ્ચય સહી, રાખીશ ઘરમાં નાર, ભોગવીશ ભામનીને આપથી, મન વિચારયું તે ઠાર. રાત દીવસ ચરચા જુએ, ચાકરી કરે અનુદીન; પણ પલક એક પકડાય નહીં, ન આવે સમજાણ મન. તારે વીરભદ્ર એમ બોલીઓ, સાંભળ કામસેન મુજ મીત્ર; એક ગુંજ વાત તમને કહું, તું છે પરમ પવીત્ર. એક નાર છે સુંદર અતી ઘણી, મુજ માનીતી છે સાર; તેને તન મન જુદુ નથી, અમારે પ્રીત છે અપરંપાર. તેણે મુજને દેહ સોંપી સહી, તનમન માહારી પાશ; તે ભામનીને હું ભોગવું, કરું છું રંગ વિલાસ. હવે તમે મારા મીત્ર થયા, વળી આપણ છીએ એક જાત; માટે તમારી અગળે. ભાગી મનની ભ્રાંત. માટે મીજબાની આજ કરીયે સહી, મારી વાડી માંય; તે નારી પણ આજે આવશે. તમો જરૂર આવજો તાંહ. ત્યાં ખાનપાન કરીએ બેહુ જણા, આપણે ભોગવીએ નાર; મીત્ર માટે તમને કહું, બીજાને નવ કહુ લગાર. સરખે સરખા બે જણા, માટ કહી મેં વાત: એ અસ્ત્રી રંભા છે સાડી, આપણે રહીશું આખી રાત. વળી કોઇ જાણે નહીં, એવું કરીશું કામ; માટે બ ઘડી રાત જતે તહાં, જરૂર આવજો તે ઠામ. ત્યારે કસ્તુરાવતીએ વીચારીયું. શું એ કરે મુજ કાજ; કાંઇ બુદ્ધિ લગાડું આ સમે, રાખું મારી લાજ. પછી બુદ્ધિ વીચારી બોલીયો. સાંભળ વીરભદ્ર રાજન, તમારી વાત સાંભળી કરી, ઘણું હરખ્યો હું મન. કારણ મારા મન તણું, તે સંભળાવુ વ્રતાંત; તમે મિત્ર છો, માટે ભાગું, તમારા મનની ભ્રાંત. ૧૪.

ચોપાઈ.

એક વારને શને શું થયું, તે તમ આગળ માંડીને કહું; એક હું ને મારો મીત્ર જ સાર, નીકળ્યા તા અગીઆ રમવા બહાર તે દાહાડે હુરણ હતા કાળ. અમે બેહુએ આણ્યા પશુના કાળ. એટલામાં શુ કૌતક થયું, અરે મીત્ર તમને શું કહું. એક અગલો અગલી બેઉ જણા, રેહેવાશી તે વનજ તણાં; તે ન

ર નારીને સ્નેહજ ઘણો, દીવસે વીહાર કરે તે તણો. અમને તે
નું નોતું ભાન, મેં અજાણે મારયું બાણ; તે મ્રગને વાગ્યું જ
ઇ, રંગમાં ભંગ પડયોછે તહીં. તે મ્રગના તો ગયા પ્રાણ, ત્યા
રે હું પાસે ગયો નીરવાણ; પેલી મ્રગલી બેઠી કરે રૂદન, પછે
ક્રોધે બોલી વચન. ધીક ધીક કહ્યું તેવાર, કહ્યું રાજા તુનેધીકા (ર
ર; તેં રંગમાં ભંગ કીધોસહી હવે તું જીવવાનો નહીં. અરધો
વીહાર રહયો તે ઠાર, એવામાં તેં મારયો ભરથાર; પુરૂષ સંગ
કરવા નહીં દીધો અનંગ, અપવચ લીધો મ્રગનો પ્રાણ. તે મા
ટે શ્રાપ દઉંછું અમો, એવું હોયંતો ચેતજો તમો; તુને તાહરી
સ્ત્રિ સંગ કરશો જાહરે, અવશ્ય તું મરશે તાહરે પુરો સંગ થ
વાનો નથી, અવશ્ય પ્રાણ જાશે સરવથી; જાહરે એવી કહી
મ્રગલીએ વાત, થરથર કંપ્યા મારા ગાત્ર. ન રહી મારા મન
ની ધીર, નેત્રથી વહયાં બહુ નીર; કાલાવાલા માડયાં ઘણાં, વી
નય કરયા બહુ મ્રગલી તણાં. મારી નારી છે ચતુર સુજાણ, મુજ
ને જાણે તન મન પ્રાણ; હજીતો ઇચ્છા મનમાં રહી, ભોગ હજી
એકે ભોગવ્યો નહીં. ત્યાં નારીને મન આરત ઘણી, ભોગ વી
લાસ ભોગવવા તણી; તેની પુરી પડી નહીં એકે આશ, હવે
ભોગવું તો થાએ નાશ. મેતો અજાણે કરી ઘાત. જાણ્યા વી
ના કીધી વાત; માટે ખેમા કરો સરવથી એનો શ્રાપ દેવો ઘ
ટતો નથી. ત્યારે તેને આવી દયાય. એવાં દીનના બોલજ ક
હ્યા; કહયું જે અસ્ત્રી ભોગવજો આપ, તે શ્રાપ મે કીધો માફ.
પણ પર અસ્ત્રી સંગ કરશો જાહરે, નીશ્ચય ત્યાં મરશો તાહરે;
એમ કહીને મ્રગલી ગઇ. માહરા જીવની શાતા થઇ. એવો
શ્રાપ મુજ માથે સહી, માટે પર અસ્ત્રી સંગ થાએ નહીં; તમે
તો છો સુખને કામ, પણ મારૂં મોત લખ્યું તે ઠામ. મા
ટે સુખે રમજો તમો; તે નારી સાથે નહી રમીએ અમો; અમ
થી તાંહાં નહી અવાય, એવું કહી સમજાવ્યો તે રાય. તે પણ
સાચું માન્યું સહી, એ વાત કાંઇ જુઠી નહીં; હવે હું પરપંચ
કરૂં સાર, હવે એનો નીસચે કરવો નીરધાર. એમ વીચારી વીર
ભદ્ર ગયો, પછે કામસેનને અંદેશો થયો; રખે એ કાંઇ ચાહાતો
હોય, ચરચા માહારી નીસચે જોય. માટે અહીંયા રેહેવું નહી,
એવું વીચાર્યું કામસેને સહી; તેતો રાતોરાત ત્યાંથી પરવરયો, વ
ળી અંધાર વનમાં નીસરયો. દર મજલ ચાલ્યો જાય, કોઇને

ણ નહી લેખા માંય; એમ દીવસ ઘણાં ગયાં વહી, એક નગર આવ્યું તહીં. ૨૧

દોહરા.

એક નગર રળીઆમણું, જાણે ઊગ્યો ભાણ; તે નગરમાં કુંવર ગયો, જે કપુરસેનાના તન. ઉતરયો જઈને વાગએ, અશ્વ બાંધ્યો તે વ્રક્ષ. શોભા ઉતમ તે તણી, જોતાં કરે સહુ ચક્ષ સુતો ઝાડ તણી સહી, થયો નિદ્રાવશ દેહ; એટલે માલણ વાડી તણી, વાડીમાં આવી તેહ. સુતો દીઠો તે જનને, માલણ વીસમે થાય; તે પાસે આવી જેટલે, એટલે ઝબકી ઉઠયો રાય. ત્યારે માલણ કરજોડી રહી, વીનય કરી બોલા વાણ તમે કોણ દેશના અધીપતી, કોણ તણા સંતાન. કયાંથી આવ્યા ને કયાં જશો, આ નગરમાં શું છે કામ; બાળે કેમ બાહાર નીસરયા. શું છે તમારૂં નામ. ત્યારે રાજકુંવર કહે સુણ માલણી, મારા મનની વાત; અમો કપુરસેન નગરીના અધિપતી, કપુરસેન મુજ તાત. ક.પસેન નામ અમતણું, ને શ્રગીઆને નીકળ્યા બાહાર; અમો માહા વનમાં ભુલા પડયા આવી પોહા આ ઠાર, હું તુને પુછું રે માલણી, આ નગરનું શું છે નામ; રાજા એનો કોણછે, સુખ દુઃખ કેવાં છે કામ. રાજાને પરીવારછે કેટલો. સુખ દુઃખ વધ કે હાણ તે સહુ અમને કહો સહી, સંભળાવો સાચી વાણ. ત્યારે માલણ કહે રાજા સુણો, તે કહું સઘળું વરતાંત; તમો મંદીર આવો માહરે, તો ભાગુ મનની ભ્રાંત. ને રાજ કુંવર એવું સાંભળી, મનમાં થયો મગન; ત્યાંથી પોને ચાલીયો, આવ્યો માલણને ભુવન. માલણ હેત ધરે ઘણું, જાણે પેટના તન; ત્યારે રાજકુંવર કહે માલણી, મારા મનની વાત. આ નગર દીસે રળીઆમણું એનો કોણ છે રાજાય; સુખ દુખ કેવું શેહેરમાં, તે સાચી કહો વારતાય. ત્યારે માલણ કહે સુણ અધિપતી, આ નગરનું વરણન તે તમને પ્રીતે સરવે કહું તે તું સાંભળ રાજન. હવે માલણ કહે સુણો રાયજી, તે નગરની સોભાય; સુખ દુખ ને હાણ વરધ, કહું સરવે વારતાએ. ૧૯

ચોપાઈ.

તારે મલાણ કહે સાંભળીરે રાય, આ ચંદનાવતી નગરી કેહેવાય; ચંદરસેન રાજાનું નામ, ચંદનાવતી રાણી અભીમાન;

એક ચંદ્રમુખી કંન્યાએ. બીજી સતી નથીરે કોય; રાજરા મના શરખુ સહી, સુખ દુખ કેઇ જાણે નહી, ઘેર ઘેર સદા વ્રત અપાય, ઘેર ઘેર હરી કથા રોજ થાય; પુત્રની પેરે પાળે પ્રજાય. ભટ ફાલ્ગુણો રાજા ચાહાય; પ્રધાન પણ સબુદ્ધી સહી, એમ વાત રાજાનો કહી, રાજકુંવર કહે માલણ માય મુજ એક કહોની વારતાય. ચંદ્રમુખી જે કુંવરી સહી, તે પરણી કે કુંવરી તહી; તારે માલણ કહે સાંભળ રાય, તે કન્યા છે રૂપની રંભાય. ભણી ગણી બની છે ઘણી, શી શોભા કહુ કુંવરી તણી; રાજા તેને પરણાવા કરે, તારે કુંવરીના ઓચરે મારા મનમાં મોણજ ઘણુ, મન માને તે સાથે વરૂ. સમસ્યા મારી પુરશે જેહ, અમો વર વરીશું તેહ; તેશું જાણીએ શી સમશાય, એવો હઠ ધરચો મન માંય; કોઇ થી અરથ થાતો નથી, માટે કન્યા કુંવારી સરવથી. અરથ કરનારે મળશે જાયરે, તે કન્યા તેને પરણશે તાયરે; એવી સાંભળી માલણની વાત, સાચું બોલુંછું તારી સાથ, તે કુંવરીએ શમશા ધરી હશે જેહ, નીશ્ચે અરથ કરીશુ તેહ, પણ એક મુજને બાધા જાણ, પણ એ કંન્યા પરણું નહી નીરવાણ; શમશા એના મનની કહુ પણ એ કન્યા હું નહી લેઊં, અમન ધરતી હશે હંકાર, જે પ્રથવીમાં નથી કોઇ કેહેનાર; માટે એના મનનો મટાડું મોડ, શમશા કહોને છતું હોડ; પરણ્યાની તો કહુછું નાય, એવું હોય તો કહુ શમશાય, ત્યારે માલણ બોલી તહી, હવે હું જાઊ કુંવરીની પાસે સહી. તમ વચનથી હું જાઉં; જઇ કુંવરી પાસે વધાઇ ખાઊં, એવું કહીને ચાલી નાર, તે કુંવરી કેરા મેહેલ મોઝાર; જઇ ચંદ્રમુખીને કરચો પ્રણામ બાઈ મુજને આપો ઇનામ; એક કપુર શભાવતી નગરી જે કેહેવાય, તેનો કપુરસેન રાજાય. તેનો કામસેન નામે છે તન તે આવ્યો મારે ભોવન; તેણે મને પુછ્યું વ્રતાંત, ભાગી તો માહારી ત્યાં ભ્રાંત. એ કુંવર કહે શમશા કહુ સહી, પણ કન્યા મારે પરણવી નહી; તે બાળપણામાં જોબન વેશ, નીકળી આવ્યો છે પરદેશ.

છપ્પો.

રૂપે જાણે કામ, રામ સમાને; પ્રાક્રમમાં બુદ્ધિ બળવાન, જોર દૂખીનો જાને; ધરતા બહુ છે ધીર, વીર વનમાળી જેવો;

વિદ્યા આપ બહુ વેશ, શેશ સમરથ છે તેવો; શાણા માને ડા હાપણ, વિદ્યા વડો વીવેક છે; તે શમશા કહે પણ પરણે નહી શામળભટ એવું કેહે છે સહી.

દોહરા.

માલણ કહે સુણ કુંવરી, સાચી કહીએ પેર; શમશા તાની પુગશે સહી, તે ઉતરયો મારે ઘેર. ચંદ્રમુખીએ સાંભળયું, મા લણના મુખની વાણ; કુંવરી તે વ્યાકુળ થઇ તલપવા માંડયો પ્રાણ. સાંભળ માલણ માનુની, મુને થઇ હાંશીને હાણ; હઇએ ધીરજ રેહેતી નથી, જઇ વળગ્યો ત્યાં પ્રાણ. વળી ચીંતા એક ઉપની ચીતમાં, ધીરજ ન રહે કાંય; શમશાએ કેહેશે ખ ગી પરણાતાની ના કેમ કેહેવાય. મેં એ પણ તે માટે કરયું જે કોઇ હશે ચતુર સુજાણ; તે શમશા પુછશે તેનો ગ્રહીશું માણ તે મીથ્યા થઇ ગયું માહરૂં, હવે શું કરશે કીરતાર; નીમીત માત્રે શમશા કરી, જોવા ચતુર ભરથાર. વિચારયું વાએ ગયું માલણે શી કરી પેર. વળી રૂપ વરણું તે તેહનું, વળી પ્રાક્ર ચ ઘણું જોર. તેથી જીવ રેહેતો નથી, હવે મનમાં બહુ પ સ્તાય; હવે શું કરૂં રે શું થશે, હવે તે કયાં જઇ હુંય, એવો બીજો નર મુને કયાં મળે, રૂપ ગુણનો ભંડાર; રૂપ હશે ત્યાં ગુણ નહી. ગુણ ત્યાં રૂપ નહી લગાર. પછી મહીરમાં ગઇ માનુની, કીધો મન વિચાર, પત્ર લખ્યો એક પ્રીતથી, ચતુરા ઇથી નીરધાર.

છપો.

લખે કુંવરી ચતુર સુજાણ પ્રણામ હમારો લેજો; હું છું તમારી દાસ આશા માહારી છે જો; મેં નથી દીઠું તુજ રૂપ ભુ પ પ્રથવીનો કાહાવે; માલણ કેરાં વખાણ, તે બાહાણ રૂપે ખુ ચાવે; આ શમશા તે નિમત માત્ર, પણ ગાત્ર સોંપ્યું છે તુને સહી, માટે તન મન સોંપાયું આશા પુગ આવી અહી. તું કું વરી લખે કામસેન, તમ વિના દેહ ધરવો નહી. પ્રણામ સાચો કરવો સહી, મેં તો પ્રણમાના હાડી; તું મારો આધાર, તું જી વડો છે માહારો; તું મારો સરદાર, મુને આશરો છે તરો; હવે તુજ વીના તલપે છે પ્રાણ, હાણ થાશે કાયાની, માલણ વચન ની રીત, પ્રીત લાગી માયાની, માટે કરગરી કહુ કરજોડ, પ રણ્યાની હા કેહજો; કોટી કોટી કરૂં વાર, પ્રણામ હમારો લે

જો; પ્રતિ ઉત્તર લેખજો પત્રનો, કેટીવાર શું કહું કથી; શામળ કેહે કુંવરી લખે, મને તુજ વીના બીજું કોઇ નથી.

ચોપાઈ.

એમ પત્ર લખ્યો તે વાર, ઘરમાંથી તે આવી બાહાર; મા લણને કેહે કેહેજો તમો, આ પત્ર એ પુંછું અમો. પ્રતીઉતર તેનો લાવજો, વધામણી વળી કાહાવજો; મારી વતી કેહેજો પ્રણામ. કહીએ કુંવરી છે તમારે નામ. એમ કહીને છાની રહી; માલણ પોતાકે મંદીર ગઇ; જઇ કુંવરીનો કહ્યો સમાચાર. કુંવરીએ કહ્યા છે જુહાર. કહી કુંવરીએ સઘળી વાત, પત્ર હતો તે આપ્યો હાથ; તે વાંચ્યો એકાંતે જઇ, ચતા અટકી મનમાં થઇ. એ વીનતાએ કરયું છે પરણવા કાજ, હવે માહારી કેમ રેહેશે લાજ. સમશાની હા કેહેવડાવી સહી, તેથી પરણ્યો હું સહી. હવે શો કરૂં ઉપાય, પ્રતિ ઉત્તર શો લખું તાંય; પછે મન વીચારી ચતુર શુંજાણ. પત્ર એક લખ્યો નીરવાણ.૭

છપો.

સાંભળ ચંદ્રમુખી નાર, સાર બુદ્ધી છે તારી; માહારે એ મોટું પણ, વાત માનજ તું માહારી; મેં પરણવાના ખાધા સમ. કેમ હવે પરણું; પ્રથમ કહું શામશાનો અરથ, પછે વાત હું માહારી વરણવું; એ પરણવા કરે કાજ, લાજ માબાપની મેં લોપી; પરણવાની કરી જ્યારે પેર, ઘેરથી આવ્યા કોપી, માટે સમશા વાત પરથમ કરો, પરણવાની વાત પછે સહી; શામળ કહે સરવે સાંભળો, એ પ્રીત ઉતર લખ્યો સહી.

ચોપાઈ.

સાંભળ નારી તું મારી વાત. મેં સચો અક્ષર કહયે ।તુજ સાથ; જ્યારે પરણવાની કીધી ઘેર વાત, તે સારૂ મુકી આવ્યો માતને તાત. પરથમ અરથ હુ શામશાનો કરૂં. પછે હું પછે પરવરૂં; માટે તારા બાપને કરતું જાણ. અરથ આવી કરૂં પરણામ, તારૂ ભળ્યા મોટું છે નાર, વળી હોશે આવી માહારો ભરથાર. હુમાગ ઉપરથી મન ખ હરો. શાને નેહ અતીશે ધરો. જોકે તમો સમશા શી ધરી, તે જાગૃ કરોની વેગે કરી; બીજી વાત પછે કરજો સહી, પરથમ શામશા પુછો અહી. એ રીતે લખ્યો છે પત્ર, માલણ હાથમાં આપ્યો

તરત; માલણ તાંહાંથી વેગે ગઇ, જઇ કુંવરીની પાસે ઉભી રહી, પત્ર આપ્યો તેના કર માંહે, ચંદ્રમુખીએ વાંચ્યો મન માંહિ; પછે અંદેશો કીધો મન સાથે સહી, હવે એ નર આવ્યો જાય છે કહી. ૬

દોહરા.

ચંદ્ર મુખી ચતુર છે ઘણું, વીચારયું મન સંગાથ; પરથમ સમસા પુછીએ, પછે પરણવાની વાત. ધીમે ધીમે રાવતાં, ધીમે શબ કુચ હોય; માળી શીંચે શોઆણાં, પણ રત વના ફળ નોય. પરથમ તેડાવું મોકલનાં. કરૂં તાતને જાણ, જોઊં ચતુર છે કે મુરખ છે, પછે પરણું નીરવાણ. એમ વીચાર પોતે કરયો, તેડી પાસે એક દાસ; તેને વાત વીગત સરવે કહી, મોકલી રાજાની પાસ. તમો કોહોતો તાતજી, તો ખરૂં કરૂં મુજ મન; માળી મંદીર આવીયો, કોઇ રાજકેરો તન, તે કહે અરથ અમો કરૂં, માટે આગ્યા આપો તાત; એન મેહેલમાં તેડી કરીને હું પુછું મારી વાત. રાજા સાંભળી ખુશી થયો, કહી દાશીને પેર; કુંવરીને કહીયે વાત સુખે કરો તેડી રાજાને ઘેર. મનમાંને તુજ દીકરી, તો કરણજો એની સાથ; એ વાતમાં રાજી ઘણો, એવું કહાવ્યું તાત. દાશીએ આવી કહ્યું, ચંદ્રમુખી ને વાણ; તેડો રાજ કુંવરને તમો, કાહાવ્યું છે રાજન; ત્યારે પ્રસન થઇ તે પ્રેમદા માલણ તેડાવી તરત; કહ્યું રાજ કુંવરને મોકલો, જે આવ્યો છે મહીપત્ય. માલણ ત્યાંથી પરવરી, કહી રાજાને પેર. ચંદ્રમુખી કુંવરી રાયની, તે તેડે તમને ઘેર. અરથ પુછે શમસા તણો મનાવો તેનું મન; કન્યા પરણો કોડામણી, જેવી રૂપ રતન.

ચોપાઈ

સાંભળી તે માલણની વાત, ને હરખ્યો તેના મન સંગાત એવું વિચારયુ રાજ કુમાર, આવ્યો ચંદ્રમુખીને દ્વાર; અબળાએ ઉઠી કરયો પ્રણામ, ભલે પધારયા ચતુરસુજાણ; આજ ઘણો હરખ પામ્યાછું અમો, કીરપા કરી પધારયા તમો: આપ્યું કનક તણું આસન,, બોલી તે કરજોડી વચન. દેખીતા છો સુંદર વેશ, કેમ નીકળ્યા એકલા પરદેશ, કોણ કન્યા પરણાછો તમો, તે વિનય કરી પુછુછું અમો; ત્યારે બોલ્યો દામસેન રાજન, વારે વારે કેહેતાં આવે છે લાજ. કાગળ

માં લખ્યું હતું અમો, તે સરવે જાણોછો તમો, વારે વારે શું કહીએ કથી, મેં જુઠી વાત કાંઇ લખી નથી. પુછ તારે પુછ વું હોય સહી, તેના ઉતર આપીએ અહીં, એમ કહીને છાનો રહ્યો, ત્યારે ગણાએ બોલ્યાજ કહ્યો. હવે મારા મન નો ભાગું ભેદ, સોંપું તન મન ધન સમેત; મારે પણ પુછવા છે તરણ. તેનું તોલ ભારે છે વરણ. તે સર્વે ભાગો માહારા જ, તોતો મારી રેહેસે લાજ. હનુમાન જે કેહવાએ વીર, જે નું પ્રાક્રમ પુરાણ પ્રીર. જેને સાહે કરે શ્રીરામ, રામ પ્રતાપે કીધાં બહુ કામ; એ અંજનીનો છે કુમાર; અતીઘો પ્રાક્રમ અપરપાર, એ અંજની કેમ કુમારી રહી; અને માથે કોઇ રવાગી નહી. એ કુવારી ત્યારે ક્યાંથો સંતાન, જેનું નામ પડ્યું હનુમાન; વળી વાયુ પુત્ર કહે છે લોક, તે સાચુ કહે છે કે ફોક, વળી કોઇ કેહે છે માહાદેવ તાત, અને ગણપતી નો છે ભ્રાત; એ સંદેહ મારા મનમાં થાય, એ અચરત મો હોટું કેહેવાય. એ એ જાણો એને માંથે તાત, વળી અંજની કુંવારી જાત; એ સંદેહ મુજને મેહોટો સહી, તમો વીના કોણ ભાગે અહીં. એમ કહીને છાની રહી, ત્યારે કામસેન બોલ્યો છે તહી; ધન ધન તુજને છે નાર, એ સંદેહ ભાગુ આ વાર. પુરાણ ભેદ કથા છે સહી, સાંભળતાં પ્રાયશ્ચિત જાએ વહી; ત્યારે નારી પગે નમી. એ વાતતો મનમાં ગમી, એ સઘે ભાગો જયરે. પછી વાત પુંછું તાયરે. મારા મનમાં મોટા છે ધાક ક્યારે ભાગશે સઘેની વાત. ૧૬

દોહરા.

રાજકુંવર વળતો વદે, સાંભળ સુઘડ તું નાર; હવે એકે મન તમે સાંભળો. કહુ તેનો વિસ્તાર. થયુ થવાનું જે હશે, તે જાણુ સરવે હું સાર, કીરીયા કરમ કુશળ સહી, જેને માને બધો સંસાર. અહલ્યા નારી છે તેહની, રૂપ તણો ભંડાર, દેવાંગના પણ તેવી નહી. એવી શોભે તે નાર, તે પતીવ્રતા ઘણી સાધવી. સતી તણો અવતાર; અહલ્યા તારા ને દ્રૌપદી મંદોદરી સીતા નાર. એવી અહલ્યા નારી [illegible], તેને અંજની નામે તન તે કુંવરી કુળ દીપક સહી રૂપે જાણે રત। હવે ઇંદ્ર રાજા છે સરગનો, તે મનમાં મોહયો અપાર, અહલ્યા જોઇ ધીરજ રહી નહી, જાણે ભોગવુ એ નાર. તેને

ખાવું પીવું ગમે નહી, ગમે નહી સુખને શેન; અપછરા ઓ ઘેર છે અતી ઘણી, પણ અહલ્યા ઉપર મન, રોજ આ વી ફેરા ફરે; ગઉતમની સ્ત્રી પછવાડે સાર, દાવ આવે તો ભો ગવું. એવો ઇંદ્રને મન વિચાર. ગઉતમનો ભય અતી ઘણો; જાણે તો દેશે શ્રાપ; માટે દાવ જોઇ પેસું સહી, એવું વિચાર્યું આપ. ૯

ચોપાઈ.

કામસેન કહે સાંભળરે નાર, એમ રોજ ઇંદ્ર ફરે તે ઠાર; રાત મધ્યે ગઇ છે જાહરે, ચંદ્ર માંથે આવ્યો તાહરે. તે સમે ઇંદ્ર ઉભો તે ઠાર, ત્યારે ચંદ્રમા બોલ્યો તે વાર; કેમ ઇંદ્ર ફેરા ફરે આજ, કહો તમારા મનનું કાજ. ત્યારે ઇંદ્ર બોલ્યો ચંદ્રની સાથ, માહારા મનની સાંભળ વાત; આ ગઉતમની નારી અહલ્યા સહી; તે દેખી ધીરજ રહે નહી. તે અહલ્યા દેખી કામાતુર થયો, કામ મુજને વ્યાપી રહ્યો; એને ભોગવવાની ઇચ્છા ધરૂં, તે માટે રોજ ફેરા ફરૂં. ગઉતમ આગળ નવ એધાય, જાણે તો ઇંદ્રાસન જાય; કાંઇ દાહાડાનું મેલું છે મન, માટે ફેરા ફરૂં આ દીન. તારે ચંદ્ર કેહે કરૂં ઉપાય, જેમ તુજથી એના ઘરમાં જવાય; હું કુકડો થઇ બોલું આ ઠાર, એટલે ગઉતમ નીસરશે બાહાર. તે બ્રામી મુરત જાણીને આજ; જશે ગંગા નાહાવા કાજ; કુકડાનો શબ્દ સાંભળશે સહી; કેહેશે બ્રામી મુરતની વેળા થઇ. એમ વીચારી જાય જાયરે, તમો ઘરમાં જજો તાયરે; તારે ચંદ્ર કુકડો થઇને રહ્યો, કુકડા જેવો શબ્દજ કહ્યો; તે સાંભળ્યું ગઉતમે કાન, તતક્ષણ ઉઠયો તેણે ઠામ. તારે ઇંદ્ર કહે એમ કરો જાયરે, તારે કામ મારૂં થાય તાયરે. જવ તલ દરભ લીધાં સહી કમંડળ પુસ્તક કરમાં ગ્રહી, ધોયું વસ્ત્ર લીધું ને સાથ. નારી પ્રત્યે કહી છે વાત. આજ બ્રામી મહુરત વહીને ગયું, તેનું ભાન મુજને નવ રહ્યું; માટે જાઉ ગંગા નાહાવા કાજ, તમો સાવધ થઇને રેહેજો આજ. પછે અંજનીને જગાડી સહી. તે પ્રત્યે વાણી એમ કહી; હું ગંગા નાહાવા જઉ સહી તમો બારણે બેસો જઇ, એમ કહી ગયા ગઉતમ તે ઠાર, અંજની આવી બેઠા બાહાર, ગઉતમ બાહાર ગયો જેટલે, ઇંદ્રે ગઉતમ રૂપ લીધું તેટલે. ધશીને પેઠો ઘર માંય, અંજ

નીએ જાણ્યું આવ્યા પીતામ, અહલ્યાએ જાણ્યું આવ્યા ભરથાર, ત્યારે તો બોલી છે નાર, કેમ પાછા આવ્યા છો સ્વામ, શું ભુલ્યા છો ને શું છે કામ, તારે ઇંદ્ર એમ બોલ્યો સહી, અરે નારી રાત ઘણી છે અહી, માટે સંભોગની ઇચ્છા થઇ, આવો આલીંઘન દીજીએ અહી; નારી મન વીમાસણ થાય, સ્વામીને મોહોડે ના કેમ કહેવાય. સ્વામી તમારી આગ્ના થઇ, તમારા હુકમની બાંધી રહી; એ વાત એટલેથી રહી, ગઉતમ ગયા ત્યાં શી ગત થઇ, ગંગા કાંઠે ગયા જાહરે મન વિચાર કરયો તાયરે; હજી રાત ઘણી જણાયં, કુકડો કોણ બોલ્યો તે તાંય; રખે કપટ થયું હોય તહી, ગઉતમે વીચારયું સહી, પાછા આવ્યા આશ્રમ મોઝાર, એવો મનમાં કરો વિચાર, ગયા તેમ પાછા આવ્યા સહી. એવે ઇંદ્ર સભોગ કરે છે તહી; તે સમે આવ્યા માહારાજ, શું થયુ હવે ત્યાં કાજ, ત્યારે અંજની મન વીચારે વાત ઘરમાં ગયા છે મારા તાત, વળી ફરી કોણ આવ્યું અહી, તે પણ તાત જણાય સહી અતીશે મનમાં કરયો વિચાર, ગઉતમ આવ્યાં ઘર મોઝાર; તારે ઇંદ્રે દીઠા ગઉતમ રૂષી, શરીરે શુદ્ધ નવ રહી કશી, થરથર ઇંદ્રની કંપે કાય, નાસવાનાં મારયાં ફાંફાંય.

દોહરા,

શુદ્ધબુદ્ધ ગઇ ઉડીને, નવ રહી ધીરજને ધાંમ; નાશવાનું કરે સહી, ગભરાયો ઇંદ્ર રાજાન. પછે મજાર રૂપ તતક્ષણ થયો. નાસવાનું કરે સહી: ત્યારે તીક્ષ તીક્ષ ગઉતમે કહ્યું કાંહાં નાસે મંઝાર. એવે ઉભો મંઝાર અટકી તહીં. થરથર ધ્રુજે દેહ; અહલ્યા પણ ત્યાં થરથરે, સુજે નહીં કાંઇ પેર. કેહેરે અહલ્યા તું કોણ છે, એમ કેમ આવ્યો આ ઠામ; મંઝાર રૂપ ધરી નાસે સહી, કેહે તુજ સાચુ નામ. ત્યારે ઇંદ્ર પ્રગટ થયો બોલ્યો કરી પ્રણામ; ક્ષમા કરો રૂષી દેવજી, એતો હું શુર રાજાન. અહલ્યા દેખી મોહ થયો વાપ્યો શરીરે કામ; માટે જાર કરમને કારણે હું આવ્યો આ ઠામ. તમ બીક ધરી બારણે એટલે ચંદ્રે કરયો ઉપકાર; એ કુકડો થઇ બોલ્યો સઇ, એટલે ગયા તમો બાહાર હું મંદીરમાં આવીયો મને ઉપની માઠી મત; તમ સરણાગત હું થયો, હવે ગમે તે કરજો ગત. ત્યારે ગઉતમ કો

પાયમાન થયા, મનમાં થયા અદાપ, ક્રોધ ધરી સુર રાયને દીધો પોતે શ્રાપ,

ચોપાઈ.

અરે ઈંદ્ર રાજા તુજને ધીકારછે, ગઉતમે શ્રાપ દીધે તેવાર સકળ દેવનો રાજા સઈ,તુજને એવું ઘટે નહી. તું ભગ જાઇન રાચો આઠાર.તુજશરીરેભગ હજોહજાર;સાંભળરે અહલ્યા નારી સહી તે પુરૂશને ઓળખ્યો નહીં; તે ઓળખ્યો નહી આપે ભરથાર. તું સલ્યા થાજે પ્રથવી મોઝાર; પછે ચંદ્રને બોલાવ્યો ક્રોધજ કરી. આવી ઉભો પામે થરથરી. તું કુકડો થઇ બોહલ્યો આણે ઠાંમ, કરવાને તે કુઠાં કાંમ, તું ખઇ રોગ થઇને રેહેજે સઇ, દીન દીન રેહેજે ખઇન થઇ. પછે અંજનીને બોલાવી પાસ. તે પણ આવતાં પામી ત્રાસ: કેહેરે દુષ્ટ તું સાચી વાત તેં ઓળખ્યો નહી તારો તાત. માટે શ્રાપ દેઊં છું અહીં, તું કુંવારી રેહેજે સઇ; એમ ચારનેદીધે શ્રાપ તે ઠાર, ચારે રૂદન કરે પોકાર. ક્ષમા કરો રૂશી માહારાજ, મોહોટાને ક્રોધ ન જોઇએ લગાર; માટે કરૂણા દ્રષ્ટે જુવો સ્વામ, તો સેહેજમાં થાશે હમારૂ કામ. રાખો હમારી લાજ લગાર. ક્રોધ ગયો જોતાંને વાર; તવ ગાઉતમને મનકરૂણા થઇ, ચારેપ્રતે વાણીકહી ૮

દોહરા.

ત્યારે ઈંદ્ર પ્રો ગઉતમ કહે, તુને શહસ્ત્ર ભગ કહ્યા સાર; તેનાં શહસ્ત્ર લોચન થશે, એમ કીરપા કરી તે વાર. અહલ્યાને કહે સલ્યા થશો તમો, પડો પ્રથવી મોઝાર; એવે ત્રેતા જુગમાં આવશેમહી ત્યારે શ્રીરામ ધરશે અવતાર. શ્રીરામ ચંદ્રજી સ્પર્સ કરશે તતક્ષણ થાશે ઓધ્ધાર: પછે અહલ્યા નારી થશો. તમો આવજો આણે ઠાર. પછે ચંદ્ર પ્રત્યે વાણી કહી ગઉતમે તેણીવાર; પંદર દીવસ ખે થજો, ને પંદર વરધ નીરધાર. પછી અંજની પ્રતે વાણી કહી તુને શ્રાપ મોટો છે અહી; તું કુંવારી રેહેશે જે સહી, પણ લાંછન નહી આવે દેહી એક પુત્ર થાશે પ્રાક્રમી, માહાબળીઓ અપાર; તેને સંસાર પ્રણામ કરશે સહી, તુને લાંછન નહી લગાર. એમ ચારેના શ્રાપ અનુગ્રહ કર્યા સઇ તે ગયાં આપણે સ્થાન; હવે કુંવારી અંજનીએ ગરભ ધરયો, તેથી પ્રગટ થયા હનુમાન. તેશ્રાપે અંજની કુંવારી રહી તેની તે કહી કથાએ; હવે કુવારીએ ગ

રભ ધરયો તેની કહું વારતાએ. ૮

ચોપાઈ.

અંજનીને શ્રાપ થઓ જેટલે, મન વિચાર કરયો તેટલે
ઘર તજીને વનમાં ગઇ, પછી શી હકીકત તેની થઇ. વનમાં
તપ માંડયો તે વાર, એક ચિતે ધ્યાંન ધરે અપાર; વાયુનું
કીધું રૂધંન, સરીરનું કીધું સોધન. એ વાત એટલેથી રહી, આ
ક હકીકત બીજી થઇ; એક ભસ્માસુર દઇત્ય કેહેવાએ, ગાહાં
મોઠી પરચંડ છે કાએ. તેને મન વીચારયું ખરૂ, આ
રાધન સંકરનું કરૂ; જો પ્રસન થાએ ત્રીપુરાર, તોતો વશ ક
રૂ શકળ સંસાર. એમ વીચારી આરાધન કરે, શિવશંકરનું
ધ્યાનજ ધરે; જે ગગા કાંઠે બેઠો જઇ દેહ સુધી તેની નવ રે
હી. બ્રહ્માંડે ચડાવ્યો છે પ્રાણ; શીવશીવ મુખે જપે છે નામ;
વરસ થયાં ઘણાં જાહરે, માહાદેવ પ્રસન થયા તાહરે, વૃખભ ચ
હડી આવ્યા ત્રીપુરાર, કપુર ગૌર ત્રીલોચન સાર; આવીને જો
યું સરવથી; ભસ્માસુરને સુધી નથી. અંતર કરણમાં દરસન
થયાં જાહરે, નેત્ર ઉઘાડી જોયું તાહરે; વૃખભે ચડયા દીઠા મા
હાદેવ; જઇ ચરણે લાગ્યો તતખેવ, ભોળા શંભુ મુખ બોલ્યા
વાત; મુકયો ભસ્માસુરને શીર હાથ; માગમાગ કહુ વરદાંન, ભો
ળાસંભુ એમ બોલ્યા વાણ. ત્યારે ભસમાસુર ચેતન થયો, પછે
શીવ પ્રતે બોલજ કહ્યો; જો પરસંન થયા ભોળા ભગવાંન, હુ
માગુ તે આપો વરદાન. માહારો જમણો કર મુસ્તકે ધરૂ, તને બા
ળીને ભસ્મજ કરૂ; જેન માથે મુકુ હાથ, તે થઇ જાએ ભસ્મા
પાત. હુ વરદાન તેવુ પામુ સાહી, તો સંસાર સકળ જીતાએ
અહી; માહાદેવ ભોળા સભુ કેહેવાએ, ભગત ભાવ જાણ્યો રૂદે
માંહે; તતક્ષણ આપ્યુ વરદાન જેને માથે મુકશે જમણો પાણ;
તે તરત બળીને ભસમ થસે, મારૂ વરદાન સાચુ હસે; એમ કીર
પા કરીને આપ્યુ વરદાન. મહાદેવ થઈ ગયા અંતરધ્યાન; વર
દાન પાંમ્યો ભસ્માસુર રાય, તેને કઇડે હરખ ન માય. ઘણું
ખુશી તે મનમાં થયો, પછે પોતે મારગે વહયો; ઘણાં દુસ્ટ
કીધાં કરમ, ધરમ ભાગી કીધા અધરમ; ઘણા દેવ બ્રાહ્મણ
ને દીધાં દુઃખ, દાનવ જનતો પામ્યા સુખ, એમ ઘણો સંતા
પો સંસાર, પછે સો થયો પ્રકાર. ૧૯

દોહેરા.

દુઃખ દીધું બહુ લોકને, પાંડ્યો સકળ સંસાર; એક સમે મારગે ગયો. બ્રહ્માજીનો કુંમાર. જઈ પગે લાગ્યો નારદ તણે બોલ્યો મુખે વાણઃ મારો જશ કેવો સાંભળ્યો, કેવી છે જુગમાં ખ્યાત. ત્યારે નારદજી કહે ધીક ધીક, તુજમાં નહી પ્રાક્રમ; તું કરે કષ્ટ સંસારને, ભજવે ધરમના અધરમ. તું કેવો પરાક્રમી છે સહી, પણ નહિ તુજ ઘેર નાર; તું નાર વીના શોભે નહિ કરની ચીત વીચાર. ભસ્માસુર એવું બોલીઓ સાંભળો બ્રહ્માના તંન; મને નારી એવી કયા મળે, કયાં તેવી રૂપ રતન. ત્યારે નારદ કહે એક છે સહી, તુજ લાયક એક નાર; પણ તુજને મળવી દોહીલી, તુજ હાથ ન આવે લગાર. ત્યારે ભસ્માસુર કહે મને, કહો તે નારી કોને ભોવન. હું પલકમાં લાવું તેહને, મુને બતલાવો બ્રહ્માના તન ત્યારે નારદ કહે શીવજી તણી, સુંદર પારવતી નાર; એવી બીજી કોઈ છે નહીં, ત્રણ ભોવન મોઝાર, એવું કેહી નારદ ગયા, થઈ ગયા અંતર ધીઆન; પછી જાઉં મહાદેવ કને. મુકું જઈ જમણો હાથ; ભસ્મ કરૂં માહાદેવને પછી લાવું પારવતી નાર. એમ વીચારી આવીઓ પછી આવ્યો ગંગા તીર; મહાદેવ ઉપર ધસ્યો જઈ, ના રહી શીવજીને ધીર. જાણ્યું જે માણ્યું દેશે ખરો, મુકી મસ્તક ઉપર પાણ; એવું વીચારી નાસી ગયા મુકી તપને ધીઆન. આગળ માહાદેવ નાશે સહી પછવાડે દોડે દઈત્ય; આગળ પાછળ જાએ સહી વાત થઈ વીપરીત. માહાદેવ દોડી આવીઆ જ્યાં વઈકુંઠ ધામ; રાખ રાખ. શરણાગત આવ્યો, એમ કહી કરયો પ્રણામ. શ્વાસ ન માયે દેહનાં થર થર ધ્રુજે દેહ; ભગવાન કહે માહાદેવજી કેમ ધ્રુજો છો શીવરાય. સકળ સૃષ્ટીના સંહાર છો, એ સહુ વિશ્વ તમારે હાથ; સરજો પાળો સરવને, ભય કેમ ધરો છો નાથ. મહાદેવ કહે માહારાજજી, અજાણ્યું તમને નકાંય; હાથનું કરયું હઈડે પડયું માટે આવ્યો છું ધાઈ. ભસ્માસુર નામે દઈત છે, મહા પાપી કેહેવાય; મેં વરદાન આપ્યું સહી, તેથી જીવ મુઝાય. જમણો કર મુસ્તકે ધરે, બળીને ભસ્મજ થાય; મારે મસ્તક ધરવા આવીઓ સાંભળો વઈકુંઠરાય. ત્યાંથી નાઠો હું સહી આવ્યો તમારી પાસ; પણ પછવાડે આવે સહી, ભરેલો આવે છે

શ્વાસ. એમ કહી માહાદેવ છાના રહ્યા, પછી બોલ્યા વઈકુંઠ નાથ: ચીતા ન ધરો મહાદેવજી, કરૂં તેને જઇ ઘાત. એમ કહી પોતે સજ થાય, નીકળ્યા વઈકુંઠથી બહાર; પછી કામ એવું કરવું, તે સંભળાવું આ ઠાર મોહની રૂપ પોતે ધરવું ત્રૈલોકમાં નહી તે નાર; નારીરૂપ ધરી કરી,ચાલ્યાવિશ્વાધાર.

ચોપાઈ.

નારી નવ લક્ષણી અપાર, જેહ થકી મોહે સંસાર; લક્ષમી પારવતી સાવીત્રી નાર, તે પણ પોહેચે નહી લગાર. ભર જોબનમાં બાળેવેશ સવા ગજના શીરલાંબા કેશ; જેનું રૂપ જોઇ વીશ્વ છકે. તો શું ગજુ કવિ કહી શકે. એવું રૂપ લીધું ભગવાન ત્યથી ચાલ્યા સુંદર શામ, મારગ મધે આવ્યા સહી, કારમી માયા કીધી તહી. ફળી ફુલી વનસ્પતી ભાર. અઢાર, ત્યાં રમણીક શોભે છે ઝાડ; સુંદર સરોવર જળે ભરયું. સુત્ર સ્ફાટીક વરણે કરયું. ત્યા મેહેલ સુંદર કીધો ઉજેશ, જેમ સ્વેત બોવનના અવેશ, હીંચોળાખાટ પડી છે તહી, ઝુલે ઝુલણું ઝુલે તહી. દાશીઓ પાસે કરે છે ગાન, દાશીઓ કરે બહુ તાન; રંગ રાગ થાએ અતી ઘણા, ત્યાં શોભાની શી રહી મણા. એવી કારમી લીલા કીધી રાહી બેઠી હીંચકે હીંચે તહી; એટલે ભસ્માસુર આવ્યો તે ઠામ, જ્યાં કારમું કીધુ છે કામ. તે વાડી જોઇ થયો રળીઆત સઘળે વાડી જુવે છે જાત; ફરતો ફરતો આવ્યો તહી. નારી બેઠી ઝુલે છે જહીં. ભસ્માસુર દીઠોજેટલે તે નારી ઉઠી તેટલે; ચકમાં જઇ ઉભો તે નાર, ભસ્માસુર બોલ્યો તે વાર, કોણ તણું આ છે બોવન. તું નારી કોણ રૂપ રતન; ત્યારે નારી બોલી એમ. એ વાત તુજને અજાણી કેમ. માહાદેવ જે ભોળાનાથ, આ તેની વાડી સુંદર જાત, હું નારી તેની આ ઠામ, માહારૂ તો પારવતી નામ. તે સાંભળતાંમન વાસ્મે થયો, પછે બોલ તે દઇતે કહ્યો; હું શોધુ છું એને અહીં, માહાદેવ નાશી ગયા છે કહીં. તુજને લેવા આવ્યો નાર, મહાદેવનો કરૂં સહાર; નારી કહે માહાદેવ મોટા કહેવાય, તારા મારયા તે કેમ જાય. ત્યારે તે બોલ્યો તે સ્થાન, મને મહાદેવે આપ્યું વરદાન; મુસ્તક હાથ મુકું જેહને, તરત બાળી મુકું જેહને તરત બાળી મુકું તેહને. તે માદેવને હું ભસમ કરૂં પછી હું પારવતીને વરૂં એવો વીચાર કીધો મન માય, માહાદેવ ના

શી ગયા છે ક્યાંય. હવે તું મળીરે નાર, હવે તુને નહી મુકુ લ ગાર, મારા મનમાં એવી પેર, પારવતીને લાવું મારે ઘેર.

દોહરા.

ત્યારે પારવતી બોલીયા, સાંભળરે તું દઇત; મુજને લેઇ જા એ સહી, તોતો થાય વીપરીત. મહાદેવ સમાન બીજો નથી, ચાદ લોકમાં સાર; મહાદેવ સમાન બીજો નહીં, કોઇ ટાંડવ નૃત્ય કરનાર. હું ટાંડવનૃતથી માહદેવને મોહી, તે સમો નહી કોય; તુજને આવી શું કરૂ, તું તો દઇતજ હોય. ત્યારે ભસ્મા સુર બોલીઓ. સાંભળ સહુગુણી નાર; મુજ બરોબર કોઇ નહીં, અવની તલ મોઝાર. મહાદેવ ભીખારી જનમનો, તે રાખ ચો ળે અંગ; મડા મસાણે પડ્યો રહે, એવા એના ઢગ. આક પાક ધંતૂરડો, ચાવે છે બહુ ભાંગ; તું શકોમળ સુંદરી, ન જોઇએ એવાનો સંગ. પારવતી કહે એતો ખરૂ, ટાંડવનૃત્ય જોઇ મન મોહુ; એવો કાઇ બીજો નથી, તે માટે પાસે રહુ. તારે ભસ્માસુર કહે નારને, તેતો હુ જાણુછું તાંન; ટાંડવનૃત્ય મુજને આવડે, માટે મુજને માન. તારે નારી કહે નાચો તમો, જેમ નાચે મહાદેવ; તારે મનમાને માહરૂ, હું તમને માનુ તતખેવ. તે માયામાં ભુલ્યો મહીપતી, ભુલ્યો નારીને જોય; શુદ્ધ શાંન કાંઇ રહી નહીં, રહ્યો નારીને મોહી, પછી નાચવા તેને માંડીયુ, ગાવા માંડ્યું ગાન. નારીને કહે જુઓ તમો, નાચુ મહાદેવ સમાન. હાથ બેઉ ઉંચા કરયા, નાચવા માંડ્યું ત વાર ત્યારે પારવતી એમ બોલીયા, ના આવડ્યુ લગાર. લટકો તેના આવે નહી. જેમ માહાદેવ કરતા નરત; જો લટકો તેવો કરો સહી, તો હું માનુ તમને તરત. ત્યારે દઇત કહે લટકો કેમ કરૂ, તે વળી નાચે કેમ; મુજને તે કહો કામની, અમે પણ નાચીએ તેમ. તારે પારવતી કહે કહીએ ખરાં, પણ તે તમથી નવ થાય; એવું ક્યાંથી તમને આવડે, તે તમથી નહીં ન થાય. ડાહાબો હાથ કેહેડે ધરે, જમણો મુસ્તક સાર; વાંકી કેહેડ કરી કરી. એમ નાચે થઇ થઇ કાર. એન તમને કેમ આવડે, તેના લટકો લગાર; તારે દઇત્ય કહે એમ કરૂ, એમાં કેટલી વાર. ૧૭.

છપ્પો.

નાખી મોહની જાળ, ખળ સમજ્યો નહી મનમાં; જોઇ

નારીનું રૂપ, મોહ લાગ્યો બહુ તનમાં. ન સમજ્યો કપટની વાત. ઘત મનમાં નાવ આવ્યાં; મોહનીરૂપ મોહન, ભ્રાંત તેની હુલાવી. જેની માયા ન કળેશ, શેસ પણ ભરમે ભુલે; તો કોણ માત્ર એ દઇત્ય, બ્રહ્મા સરખાં પણ ભુલે. માયા નવ માને માહાદેવને, એવું સુંદર ગાત્ર છે; સાસગ કહે સહુ સાંભળો, તો એ દઇત કોણ માત્ર છે. ૧

ચોપાઈ

માયામાં ભુલ્યો તે જટ. ના સમજ્યો તે વાત કપટ; જમ ભ્રુકર મુસ્તકે ધરચે. જેટલે, ઝટ બળી ગયો તટલે. રાખના ઢગલો થઇને પડ્યા, તેનો ઘાટ તે વેગા ઘડ્યો; હવે એ વારતા એટલેથી રહી, માહાદેવ પોતે આવ્યા તંઇ. ત નારી દીઠી ન ઉતમ વેશ, માહાદેવ તે પણ પોતાને વેશ; માયામાં ભુલ્યા તત કાળ, જોઇ તે નારીના હેવાલ. તારે માહાદેવ કહે તું કોની નાર. કોણ તારે માથે ભરથાર; આ જગલનાં વસો કેમ અહી, એકલી કેમ પુરૂષ કો નહી. નારી કહે ધણી વનમાં ગયા, માટે અમો તો એકલા રહ્યા; આજ કાલમાં આવશે કંથ, હું જોયા કરૂં છું તેનો પંથ. તારે માદેવ કહે તું ઘેલી નાર, તારો સ્વામી નઇ આવે આ ઠાર; તે માટે અવો અમારે ભોવન, અમો તુને રાખુ કરી જતન. તારે નારી બોલી એમ, તમઘેર મારાથી સવાય કેમ, તમારે ઘેર પારવતી નાર, તો મુજને તમો શું કરનાર. તારે માદેવ કહે હું રાખુ પાસ, પારવતીને કરૂં તારી દાસ. એમ કહીને લેવે આલીંગન, વીરજ નવ રઇ માહાદેવને મન પરસ કરવા જાય જેટલે, વઇકુંઠનાથ પ્રગટ્યા તેટલે; તે મનમાં સરમાયા માહાદેવ, વીરજ દ્રવ્ય થયો તતખેવ. ધન ધનરે હો વીશ્વ આધાર; તારી માયાને કોણ જાણનાર; પ્રભુ થયા ત્યાં અંતરધ્યાન, પોતે મહાદેવ તે ઠામ. વીરજ બીંદુ તેમ થલીપર પડ્યું, તેને લઇ પાત્રમાં ધરૂં; તે પાત્રમાં લીધુ ધરી, એવે આવ્યા નારદ રૂષી. તે જોઇ શરમાયા માદેવ, ત્યારે નારદ બોલ્યા તતખેવ; એ પાત્ર મુજને દીજીએ, એનો ઉપાય તો કીજીએ. નારદ વીચારયુ રૂદીઆ સાથ, તે પાત્ર લઇને ચાલ્યા હાથ; આવ્યા અંજની બેઠી તાંહે. તપ કરે છે એકાંત જાહે. અંજનીને કહ્યું તે વાર; તું મીથ્યા તપ કરે છે નાર; ગુરૂ ઉપદેશ વિના તપ કરેછે આંહી, તેનું તુને ફળજ નહીં. ગુરૂવીના

તે ગ્યાનજ ક્યાંથી મળે, તપનું ફળતે ક્યાંથી ફળે; માટે ઉપ દેશ લેરે નાર, પછે તપ કરો આ ઠાર. તારે અંજની કહે ઉપ દેશ કરો, તું પણ બ્રહ્માનો દીકરો; પછે શામાએ ત્યાં ધરીયા કાન, તો શું કરૂ બ્રહ્માના સંતાન. વાયુને સંભારયો સહી ત તક્ષાણ આવી ઉભો તહીં; તેને ત્યાં કહી એમ વાત, આ બીજ દયો તમારે હાથ. તમો અંજની ઉદરમાં પરવેશજ કરો, આ બીજ લઈને કરમાં ધરો; વાયુ મુકી આવ્યો તે ઠામ, તેથી પ્ર ગટયો છે હનુમાન. મહાદેવનુ બીજ એ સાર, માટે કેહવાયરૂ દ્ર કુમાર; વાયુએ મુક્યું કમળ ભોવન, માટે કેહવાયો વાયુનો તન. અંજનીતો કુંવારી સહી, તે માટે કુંવારી રહી.

દોહરા

ત્યારે કામસેન કહે કન્યા સુણો, એ કહ્યું તુજને વરતાંત; વળી પુછવું હોય તો પુછ તું, તો ભાગુ તારી ભ્રાંત. ત્યારે ક ન્યા કરજોડી કહે, પુછ્યા મોટા ભેદ, તે માનો હવે મહિપતી, તો જાણું પુરો ભેદ. ચંદ્રમુખી પુછે તમો, જે મનમા હોય ભ્રાંત; તેનો ભેદ હવે ભાગીએ, આપણ જઈએ એકાંત. તારે કામની કહે સુણો રાજી. એક મોહેટો સંદેહ, તે તમ પર તાપે અમો કહુ, તમો ધરજો ચીતમાં તેહ. શ્રીપરબ્રહ્મતો એ ક છે. સરવમાં વ્યાપક કેહવાય, કીડીથી તે બ્રહ્માંડ લગી, સ રવે માંહે જણાય, જે ચઇતન્ય છે તે એક છે. સઘળા માંહેનું સ્થાન; એ વીના કોઇ છે નહી. એમ પોકારી કહે વેદપુરાણ,

છપ્પા.

જડ ચઇતનમાં વાસ, પવનને પાણીમાં; વ્રક્ષ સહુમાં વાસ ઘાસ ધાતુ ધરણીમાં; સ્થાવર જંગમમાં વાસ, વાસ પાણી વા ણીમાં; વાસ સઘળે એકનો, વાસ ધરણી કરણીમાં; એક વા સ સઘળે વ્યાપી રહયો, ત્રણ માત્ર ઠામ ઠાલો નથી, શામળ કહે કામની કહે, સુણો કામસેન રાજા કથી.

ચોપાઈ.

ચંદ્ર મુખી બોલી વચન, સાંભળો કામસેન રાજન; મુજ માં રામને તુજમાં રામ; રામ વિના ઠાલો નહી ઠામ; તારે મુ જને એવી ઇચ્છા થઇ. તે પણ અંતરજામીએ કહી, મુજમાં અંતરજામી જોઇ, તુજમાં અંતરજામી તેઇ તારે મારે થ યું પરણવાનું મન, તમે ના કેમ કહો રાજન, ને ના કેહના

રે કોણજ હશે, તે સંદેહ મુજ મનમાં વસે. ત્યારે રામ એ કુ કે એ કેહેવાય, એ સંદે મનમાંથી કેમ જાય; ત્યારે કોણુ મને પરણાવવાનું કહ્યું, કોણના આ વચનજ ધરૂં. એ સંધે મુજ મનનો જાય, તોતો લાગુ તુજને પાય; ત્યારે રાજા કહે એ ગુજની વાત, એ બતલાવું તારી સાથ; આ નર નારી સાં ભળશે જેહ, કોટી પાપથી મુકાશે તેહ; હવે કહે છે કામસેન રાજન, ચંદ્રમુખી તું ધરજે મન; પ્રથમ શ્રષ્ટી નોહોતી જાય રે, જળમાં જગત હતું તાયરે; નહીં પ્રથવીને નહી આકાશ નહી સરગ મરત પાતાળે વાસ, પરીબ્રહ્મ જે તું કેહે છે સહી તે વિના બીજો કોઇ નહી, તેને શ્રષ્ટી કરવાનું મન થયું; તે તુજને હવે કારણ કહું, ઇછા શક્તિ પ્રગટ્યા ખરી; તેથી શીવ બ્રહ્માને શ્રી હરી; શીવજી તેને પરણી રહ્યા, એ વેદપુરાણશા સ્ત્રમાં કહ્યા. પછે ત્રણ ગુણ પ્રગટ્યા સહી, એ રાજસ તામસ સાત્વીક કહી; બ્રહ્મા વિશ્નુ રૂદ્ર વિવેક, ત્રીગુણ જુદા પણ મુળજ એક. એ ત્રણે જણે ત્રણ ગુણજ કહ્યા, સરવ રૂપ પણ જુદા થઇ રહ્યા; રાજસ ગુણ તે બ્રહ્મા કેહેવાય, તામસ ગુણ તે શીવ કેહેવાય. સાત્વીક તે પોતે શ્રી હરી, એ લીલા પરી બ્રમે કરી; પછે માયા કીધી પરકાસ, તેનાં પંચમા ભુતનો વાસ. પ્રથ્વી તેજ વાયુ આકાશ, એ શ્રષ્ટી કીધી પ્રકાશ.

દોહરા

સાંભળ નાર સલક્ષણી, હવે ભાખું તારી ભ્રાંત; મુજમાં તુ જમાં કોણ છે, તે કહુ સરવે વરતાંત. હવે મોહ માયા છે એ હમાં, ગરવ મછર ક્રોધને કામ; પશુ પંખી ને માનવી, તે વ્યાપી રહ્યાં ઠામો ઠામ. દેવ દાનવ જક્ષ કીનર, ગાંધરવ અ પછરા કેવાય ઉડગણને વિદ્યાધર એ વ્યાપી રહ્યા સરવે માંહે. વિશ્વ વરતે સહુ જાણીએ. તે સાચો ઓંકાર; જગત વશ તે ને થઇ રહ્યું, ઝાઝુ તેમાં જોર. રાજસ ગુણ વશ જે રહ્યા, તેને ખાન પાન ધન ધાન; આપ કીરતી કરે ઘણી, તે રાજસ ગુણનુ નામ. તામસ ગુણનું હવે લક્ષણ કહુ, રાજ દેશ અદ ખાઇ; ટંટો ફંટો વાહાલો ઘણો; ઘડીએ ઘડીએ રોજ આવે ભ રાઇ, એ તામસ લક્ષણ સહી, હવે સાત્વીક કહુરે નાર, સુખ દુખ સરખુ ગણે, વહાલો વેહેરી નહી લગાર. મારૂં તારૂં જા ણે નહી, સઘળે દ્રસ્ટી સતાન; તેને મોહ માયા પીડે નહી

એ સાત્વીક ગુણ માન, બાકી રામ તો સઘળે વ્યાપી રહ્યા; તે તો નીરંતર એક; પણ મોહ માયા વશ જીવડો, તેને તેવી છાંય. કરમ ધરમને સાણપાણ, તેને તેવું થાય.

છપો.

એક દે જીવતદાન, હાણ એક જીવની કરે છે; એક બુડે જળ મહિં, એક સાગર તરે છે; એક જાણ માગે ભીખ, એક જાણ દાન કરે છે; એક ઉસાપી લે ધામ, ઠામ કરી સ્થાપ થાપે છે; સુખદુઃખ વરધને હાંણ, તે ગુણ થકી કરમ ઉગે સહી કામસેન કહે હો ચંદ્રમુખી, એમાં સંદેહ ગણવો નહી, એક વાંચે પુરાણ, અજાણ થઇ એકને પુછે; એક ધરમ કરવા કુલ મુસલ કહે એમાં શું છે; એક ઉદ્યમ કરે વેહેપાર એક અપ વાસી બેઠા, એકને હરખ અપાર, એક ચંતામાં પેઠા, એક નર નારી સુખ ભોગવે, એક કુંવારો મરે સહી; કામસેન કેહે ચંદ્રમુખી, અવગુણથી કરમે ગયું નહી.

ચોપાઇ.

માટે જેવા ગુણ તેવાં કરમ થાય, તેમાં સંદેહ શો કેહેવાય એ ગુણ સ્વભાવને ઇચ્છા થઇ, મારા ગુણ માને નહી. એમા સંધે નહી લગાર; ચતુર છો તમો કરો વિચાર; તારે મેનદા રહી બે કર જોડ, નહી તુજમા ખાપણ ને ખોડ. બ સંધે મુજ મનના ટળ્યા શાસ્ત્ર સાંધે એ સહુ મળ્યા; હવે આ સંધે રહેયા છે એક, તેના કહ્યા છે વીવેક. તે સંધે અમારો જાય, તો તો લાગુ તુજને પાય; તારે બોલ્યો કામસેન રાજન, સાંભળરે તું અસીજન. જે પુછવું હોય તે પુછો તમો, આ વેળા સમ જાવું અમો; આપણ બે છઇએ એકાંત, ભાગુ તારા મનની ભ્રાંત. પુછ પુછવું હોય સહી હવે ખોટી નહી થાવું અહીં; તારે નારી કહે સાંભળ રાજ, હવે એક વાત પુછવાનું કાજ. તે સંધે જો મનનો જાય, તો તો તુજને લાગુ પાય; ત્યારે રાજા કહે છે પુછો તમો, આ વેળા બતલાવુ અમો ત્યારે નારીએ જોડયા હાથ, બોલી તે કુંવરીની સાથ; અહલ્યા તારા દ્રૌપદી જેહ, સતી સીતા મંદોદરી એહ, એ પંચે સતી કેહેવાય, એ સંદેહ મુજને મોટો થાય; અહલ્યાને ઇંદરે ભોગવી તારાને ચંદરે ભોગવી. સીતાને રાવણ લઇ ગયો, મંદોદરીને મોહ પણ થયો; દ્રુપદી સતી જે નાર તેને માથે પાંચ ભરથાર. પાંચ ૨ । કેહેવાય

જેહ પાંચ ભરથાર ભોગવે છે તેહ; એ પાંચે છે સતી નામ,
એમ બોલે શાસ્ત્ર પુરાણ. માટે ત્રીજા પ્રશ્નનું એ વરતાંત, એ આ
જ ભાગો મારી ભ્રાંત; પછે લાવો આપણ લીજીએ, હાં રહાને
આનંદ કીજીએ.

દોહરા.

પછે કામસેન બોલીયો સાંભળ ચંદ્રમુખી નાર; ભરાંત ભાગું
તારા મન તણી, તોતો જાણજે રાજકુમાર. તમો પાંચ નારી
કહી સહી. તેને માથે મોટું આળ; પણ સતી પુરાણને સાધ
વી; તેની સાખી શ્રીગોપાળ, અહલ્યા જે સલ્યા સહી; તે
ઇંદરે ભોગવી આપ, તે સલ્યાની અહલ્યા થઇ, તે શ્રીરામચં
દ્ર પ્રતાપ. તેણે સ્વામી પોતીકો જાણીયો, નવ જાણીયો સુર
રાજન, પણ પરપુરૂષના પર થકી, નડ્યું એટલું કષ્ટ. પણ સ
તી નાર એ સાધ્વી, જેના નામથી પાતીક જાય; સલ્યાની અ
હલ્યા થઇ માટે સતી કેહેવાય. તારાએ ચંદ્રમા ભોગવ્યો, જે બ્ર
હસ્પતી કેરી નાર; કપટ કીધું ચંદરે સહી નારી ના જાણે લ
ગાર, હજી ખઇરોગ તે ભોગવે, એ ચંદ્રને માંથે શ્રાપ; તારા
સતી સાધવી, તે જાણે સહુ એ આપ. સીતાને રાવણ હરી
ગયો, લઇ ગયો સમુદ્રને પાર; તે રાજા રાવણને રોળીયો,
ફોજમાં થઇ ગયા ખુવાર. પુરાણપે રામજી લાવીયા, ત્યારે કી
ધું અગનીમાં સ્નાન; શા માટે સતી છે સીતા એટલી તે માને
વેદ પુરાણ. મંદોદરી સતી એ પણસહી, જે મયદાનવી તન,
તે પણ સતી એ સાધવી, જેનું હરનીશ સ્વામીપર મન. દરૂ
પદી દરૂપત તણી, તેને શીર સ્વામી પાંચ, એ અગનીમાંથી
પ્રગટ થઇ, એ દરૂપતી નામે નાર. સ્વયંવર તેનો કરયો; તાં
આવ્યા રાણાને રાય, રાજ હારી વનમાં ગયા, પાંચે પાંડવ વીર
તે કાપડી વેશે આવીયા, જે ધનુર વિદ્યાના ધીર; રાજાએ પ
ણ તેવું કર્યું; જે મછ વિંધે આ ઠાર, તે નારીને પરણે સ
હી કે આપું કન્યાદાન; કાપડી રૂપે આવીયા તે બેઠા પ્રકા
શમાં; તે અરજુન ત્યાંથી ઉઠીયો, તે કોઇ ન બોછે ત્યાંય;
ત્યાં [illegible] રાજા થયા, મછ કોઇથી નવ વીંધાય. થાકી થા
કી રાજા રહ્યા, ત્યારે અરજુન તતપર થાય, સમરણ કીધું શ્રી
[illegible] કીધી દ્રષ્ટ, જળમાં જોઇ બાણ મારીયું, મ
છ વીંધ્યો [illegible]; રાજા મન હરખો ઘણું, કન્યા સોંપી હાથ

તે લાવ્યા ઘર વીષે, તારે બોલ્યાં કુંતાં માત; તારે કુંવર કહે માતા સુણો, અમો લાવ્યા ભીક્ષા સાર, તમો પાંચે જણ વેહેચી જમો, મારે પાંચકુશળકુમાર; તમો એવું બોલ્યાં માવડી અમો તો લઇ આવ્યા નાર. અન નથી જે વેહેચી જમું એતો મીથ્યા ઉચ્ચાર. ૨૦

ચોપાઈ

તારે કુંતાજી એમ બોલીયાં, વચન મીથ્યા તે કેમ જાય; શેશ મસ્તકી ધરે જગ પાય; તૃખ ત્રુસ્ટી નવ કરે લગાર. ચંદ્ર સુરજ તપે નહી અહી, દસે દીગપાળ ડોલે સહી; વચન જો મારૂં જાય, તો સેજમાં પ્રથ્વી પ્રલે થાય. માટે પાંચેજણ પરણો કન્યાય, એમાં કાંઇ નથી અન્યાય. રાજાને ખબરજ થઇ, દરૂપદી પાંચ વરને પરણે સહી. રાજા ક્રોધાતુર થયો, વચન બોલાવીને બોલજ કહ્યો, તમો કોણ છો કાપડી જાત, કેમ કીધી અણઘટતી વાત. પાંચ વચ્ચે કન્યા એક, તેતો જાણો કરી વીવેક; ત્યારે પાંચે બોલ્યા એમ, કરયું હોય તે કરજો નેમ; અમો પાંચ વચ્ચે કન્યા એક તેતો જાણો કરી વીવેક; જો વચન માતાનું જાય, તોતો દુખાય વઇકુંઠરાય; લાખાગ્રહમાં રાખ્યા ભગવાન, ત્યાંથી આવ્યા આણે ઠામ; અમો મછ વેધી લીધી કન્યાય, એમાં શો કીધો અન્યાય, ત્યારે રાજા કહે પાંડુના તન, ત્યારે તો હરખ્યું અમારૂં મન; તમે સત્યવાદી પાંડવ છો સહી. એવું બોલવું ઘટારત નહી. એમ રાજા થયો ઉદાશ, એવે આવ્યા વઇદમ વ્યાસ, તેણે મન ભાગ્યો સંદેહ, એ પાંચેની છે એકજ દેહ, એમ કહી મનાવ્યુ મન, ત્યાંથી વીદાય કરયા રાજનુ, ઇંદ્રપ્રસ્થમાં કરયો વાસ,પાંડવ પામ્યા મન હોલાસ એવે આવ્યા નારદ રૂષી, તેણે વાત કરી શું કશી. બોહોતેર દાહાડા વારા કરી, વારા ફરતી જાય સુંદરી, જ્યારે વારો પુરો થાય. તારે અગ્ની માંહે નાહાય; સોળ વાનનો કથારો કરી, તેમાં અંગારા ધગ ધગતા ભરી. તેમાં અશનાન કરે જઇ નાર પછે જાય બીજાને દુવાર, શાકુંભ જળના કુંભજ લઇ, તેમાં ઘરત ભરે તહી. તે કુંભને શીરપર ધરી. અગ્ની માંહે જાય સુંદરી; તે સતી સાધવી છે નાર. એમાં શો ધરવો વીચાર; માટે પાંચે સતી સહી,એમાં સંધે કાંઇ રાખવો નહીં; પ્રાતસકાળે જે લેશે નામ, તેનાં પુરણ થાશે કામ. અહલ્યા તારાને દ્રુપ

દી નાર, સીતાને મંદોદરી સાર; એ પાંચેજણના પુરણ પ્રતાપ નામ લીધેથી છુટે પાપ. સતી બોલી એ પાંચે નાર, સતનો બાંધ્યો છે સંસાર; પ્રથવી ચાલે છે તેને આધાર, સતનો છે સઉને આધાર. ૧૭

છપો.

સતે વરસે મેહ, દેહ પણ સત આધરે; સતે સુરજને ચંદ્ર, ઇંદ્ર પણ સતને જોરે. સતે પ્રથવી પાવન, હવન હોમ સતલીયો; સાંભળ ચંદ્રમુખી નર, ભ્રાંત ભાગુ તારા મન તણી. તોતો જાણજો રાજકુમાર, સત વિદ્યાને પુન્ય; સતથી વાધે મહીમાય, સને સુખ સંપત. વીપત સહુ સુખથી નાસે, સતથી સુખ દુઃખ રોગ; વ્યાધી આવે નહી પાસે, સુખ સાગર અતીશે ભોગવે; શામળ કહે સહુ સાંભળો, સતે બાંધી મેહની રહી; તે સરવે સાંભળો સહી, સતે કીતે હરીચંદ્ર; વીસ્વામીત્ર તે જીત્યો સતે 'મુરદ્વજ રાય, કરવત મુકાવતે નહી બીહી તો સતે અમરીષ એહ. જેથી દુરવાસા હારયા, સતે સગાળશા શેઠ; પેટનો પુત્ર ખાણમાં ખાંડયો તેનું પકવ કરયું ભોજન; સાધુને જમાડયો, મારે સતનો બેલી શ્રી રામ છે; સતીને સત વાહાલું છે સરવદા, કામસેન કહે ચંદ્ર મુખી સુણો, સતીને વાહાલું તે નવ ચુકે કદા.

ચોપાઈ.

તે માટે કહું સાંભળ સાર, સતવંતી એ પાંચેનાર; પાંચેનું સત રહ્યું છે અતી ઘણું, શું વખાણ કરૂં તે તણું; દુષ્ટ દુષાસન કહાવે જેહ, દ્રુપદીને સભામાં આણી તેહ; નવસેં નવાણું કાહાડ્યાં ચીર ત્યાં સુધી રાખી રહી ધીર, દુષ્ટને માન ભંગ કરી, સતીને તુઠયા છે હરી; વળી વઇરાટને ઘેર દાશી થઇ રહી, કઇચાકચકે શું કીધું તહી. દુષ્ટ નજર બગાડી તે ઠાંમ, કઇચાકચને મારયો ઠાંમ, એ રીતે સત સતીનું રહ્યું; વળી આગળ વીસ્તારી કહું. દુરવાસા કોપા એકવાર, જ્યારે વનમાં નીકળ્યા તે ઠાર; અખેપાત્ર છે સતીને હાથ, શહસ્ત્રવીપ્ર છે બ્રાહ્મણ સાથ. પોતે અખેપાત્ર કર ધરી સરવેને જમાડે સુંદરી, એક વાર શું થયું જે કામસહુ જમી રહ્યા તે ઠામ- અખેપાત્ર કરમાંહે સહી ત્યાં સુધી અન ખુટે નહી; અખેપાત્ર ધુવે જયેરે, પછે નીકળે

નહી તાહરે; વળી બીજો દન થાય જેટલે, જોઇએ એટલું નીકળે તેટલે. સહુ જમી રહ્યા છે તહી, સતી પાછળથી જમ્યા સહી, પાત્ર ધોઇ નાંખ્યું તે વાર, તેટલે કઉતક થયું તે ઠાર,

દોહરા.

દુરવાસા આવ્યા તે સમે; મહા કરોધી જેની જાત; કહ્યું ભોજન આપો મુને, દશ શસ્ત્ર વિધારથી સાથ. સતા વીમાસણ માં પડી; થર થર ધરૂજે કાય: બ્રહ્માણ દુરવાસા આવીયા, તેને ના કેમ કેહેવાય. કરોધ ભરેલ તમારથી, તે દે મુજને શ્રાપ; સત્ય જશે સતી તણું, હવે રેહેશે નહી આપ. સુરજ દેવ પ્રત્યક્ષ છે, નાંત્રારાનો આધાર, હવે સત્ય રાખે સતી તણું એમ વીનવે વારંવાર. ધીરજ રાખી મન વીષે, કહ્યું રૂષીને વચન તમે સ્નાન કરી આવો ગગા વિષે, આવે કાવુ ભોજન. રૂષી સ્નાન કરવા ગયા. સતી વીમાસે મન; અક્ષપાત્ર એક જોયું સહી એક ભાજીપત્ર દીઠું લોચન, સખી હરખી મન વીષે, ધન ધનરે માહારાજ, તમો વારે ચડ્યા સતી તણું, તમે રાખા મારી લાજ. સ્નાન કરી રૂષી આવીયા ભોજન કરવા તરત ગાસ્ટાન મન ભાવતાં સહુ, થયા ત્યાં રૂષી તરપત; એમ લાજ રાખી ધણી ઠામ ઠરી કહી વાત; હવે સંઘ ટાળો મનડા તણા. એ પાચે છે સતી નાર. પુછને કાંઇ હોય પુછવું, આરતા ન રાખીશ મન: સંવે ભાગુ તાયરો હું કપુરસેનનો તન તારે પગે લાગી પદ્માણી, જોડ્યા બંને હાથ; કરજોડીને કરગરી, સ્તુતી કીધી તે સાથ, ધન ધન તારી માવડી, ધન ધન તારા તાત; ધનધન છઇ તુજને, ધનધન તારીજાત. હવે પરણો મુજને પ્રીતથી, આણી મનમાં નેહ; ના કેહેતો હવે હાંણ થશે, તતક્ષણ પડશે દેહ ભ્રાંત ભાગી આજ માયરી, માન્યું મારૂં મન. હરખ તરી ઉમેદ્શું કરવા તુજશું લગન. રૂપ ગુણ ને ચાતુરા, બુદ્ધિ બળ ભરપુર; ધીર વીરને શાણ પણ, અદભુત તમારૂં નુર. હું માન મુકી માગું કરૂં, મન માન તું નાર; મને બીજી વાત રૂચે નહીં, મારૂં લાગ્યું તુજમાં મન. ના કેહેશો જો નરપતા. તો તરત તજીશ હું પ્રાણ; હવે ના કહેથી નથી છુટવું, થશે હાશીને હાંણ. ૧૭.

ચોપાઈ.

વાત એવી કહી જાયરે, કાનસેન વીચાર્યું તાયરે; ના કહી

ને જાઉતો હાણુ, નીશે નારી તજશે પ્રાણ. સંકટ મોટું આવી આડે, મોટી આફત માથે પડે; જો પરણું તો મોટી ઘાત, મારી એની સરખી જાત. વીચારમાં પડયો રાજન, એકે વાત નવ ઉકલે મન; હવે ધીરજ મારા મનમાં ધરૂ, એ કન્યા હું નીશ્ચે વરૂ. પછે થનારૂ હશે તે થશે, પણ હમણાં તો કેહેવી હાય; વળી ચંદ્રમુખી બોલી વચન, કેમ વીચારમાં પડયા રાજન. કોહો તો લાગુ પાએ, ના કોહો તો તજવી કાએ; રાજકુંવરી કેહે સાંભળો રાય એના મન તણો વીચાર. પરણવાના ખાંત છે સગ. પણ તુને ના કેહેવાય કેમ. તારા પીતાને કરને જાણ જો તે આપે કંન્યાદાન; ત્યારે નારી પગે નમી એ વાત તો સુજનને ગમી; રાજા ઉઠી મંદીરે જાયે, નારીને મન હરખ ન માય. ચંદ્રમુખી ગઇ પીતા કને, કરજોડીને વાંણી ભણે; સુને પરણાવોની તાત, માહારા મનની મનની ગમતી વાત. શાબશા જે મનમાં ધરી. તે નગે સઘળી પુરી કરી. આપણી માલણીને ઘેર ઉતરયો જેહ, સુને પરણાવોની તેહ, કાંભળીતામાં હરખ્યો તાત, મહારા મનમાં ગમતી વાત; હમ પરણાવીને લાડાવો લેઉ, જશ ઘણો લાખેણો લેઉ. પરધાનને આપી આગનાય, જોશી તેડાવ્યો સભામાંય. જોશી તેડાવ્યો સભામાંય; મુરત લાખેણું લીજીએ, કંન્યાદાન કોડે દીજીએ. જોશી તેડાવ્યો સભામાંય; મુરત લાખેણું લીજીએ કન્યાદાન કોડે દીજીએ. જોશી પંડીત આવ્યા તે ઠામ, રાજાએ દીધાં બહુ માન; લગનનો દીન છે સાર, રાજાને મન હરખ અપાર. મંડપ રચના કીધી ઘણી. શી શોભા કહું તે તણી, દેશ દેશના આવ્યા રાય, આનંદ ઓછવ ત્યાં બહુ થાય. મંડપે આવ્યા વરરાય. માનુની ત્યાં મંગળ ગાય; વરઘોડે ચડયા વર રાય, સાગેલા શોભંતા જાય. મંડપે આવ્યા વરરાય, કુંરણો સાસુ પોંખવા જાય; ધુશાળ મુશળ રવઇયોને ત્રાક, વર પોંખી તાણ્યું છે નાક ખાંજોડે બેઠા વરરાય, એટલે પધરાવે કન્યાય; હસ્ત મેળાપ થયો જાયરે, રાજા મન હરખ્યો તાંયરે.

દોહરા.

વર કન્યા પરણી ઉઠીયાં, આને ગોતરજને લગ્યાં પાય;
વર કન્યા મન હરખીયાં, આનંદ અદકો થાય, જાચક જન
સુખ પામીયા, પોહોતી મનની આશ, વર કન્યા જોઇ કર,

આંત્રીક થયાં હુલાસ, આવાસ એક સુંદર રચ્યા, વસાવ્યાં પુત્રીને વાસ, ખાઓ પીયો ખુશી કરો, . ભોગવો સુખ વીલાસ. મેહેલમાં ગઇ તે માનુની કામસેન કેરી પાસ. હવે કરજોડી હું કરગરૂ તમો પુરો મારી આશા. તારે રાજકુંવર વળતુ વદે સાંભળ સલુણી નાર; હવે માસ તેર ગયા પછે, કરીશ ભુજસુ વીહાર; એક વ્રત મારા મન તણું, તે પુરણ જવ થાય; ને માં દીનતો વહી ગયા, હવે તેર માસ ઓછાય, વારૂ સ્વામી ઠીક છે, પુરણ કરો તમારૂં વરત, એ આજ કાળમાં વહી જશે, તેર માસ ત્યાં તરત. ત્યાર સુધી સોવા કરૂં, મહાદેવ પુજા જવા જણી; તેથી હોશ આપણી પોહોંચશે. પ્રન્ય તણુ ફળ પાઉ. ૮

ચોપાઈ.

એમ સાંભળી સંતોષી નાર કામસેને મન કરયો વિચાર, તેર માસ કાળે વહી જશે, પછે આપણી હોણ વધે થશે, એમ સોચના કરે રાતને દીન, નીત્ય સભામાં બેઠો રાજન; રૂડો જમાત્ર દીઠો જાયરે, રાજા મન હરખ્યો તાયરે. રાજાએ તેડયો પ્રધાન, કહી રાયજીએ પ્રીતે વાત; એક વાત વીચારો ચતુર રતથી, મારે પેટ પણ પુત્રજ નથી, આ જમાત્ર મારો સુજાણ, એ જાણું મારો સંતાન, એને સોંપું મારૂં રાજ, જાઉં તીરથ જાત્રાને કાજ. પ્રધાન કહે સાંભળ ઓ રાય, એ વાતે રાજી સરવ થાય, પ્રજાને મન ગમતી વાત. સોંપો રાજ જમાત્રને હાથ. શેઠ સાહુકારને તેડયા સહી, સરવે એ વાતની હકીકત કહી, બ્રાહ્મણ પંડીત જોશી રાય; પુછે તેડી સરવે સમાય. શુભ મહુરત લગનનું જોઇ, બ્રાહ્મણ ભાટ તેડાવ્યા તેહી; પટાભીશેક કીધો રાજન, માન્યાં સરવ લોકનાં મન. કુંવરી પુર મધે ત્યાં આણ, જાચક જનને દીધાં માન; પોતે ગયો જાતરાને કાજ, સોંપી સરવ જમાત્રને રાજ, રાજાથી સવાઇ થયા, લોકે એવી વાણી કહી; પછી કામસેને શું કીધું કામ, શી રચના કીધી તેણે ઠામ, દરવાનદાર બોલાવ્યા તહીં; તે પ્રતે એમ વાણી કહી; કોઇ નવો મુસાફર આવે જેહ અમારી પાસે લાવજો તેહ. જોગી ભોગી ને ફકીર. મુજ સમીપે લાવો વીર; વારૂ કહીને તેતો જાય, આવે તેને લાવો આં

હે. રાજા તેને પુછે વાત, કોણજ તાતને કોણજ જાત; પછે વાત તે માને મન, પછે આપે અઢકું ધન. ચાર દીવશ તે રહે ઠામ, મન મનાવી લાવે ગામ; હવે એ વાત એટલેથી રહી બરાસ રાયની શી ગત થઈ. ૧૩

દોહરા.

ગુણ સ્વભાવ પ્રધાનનો દીકરો, નીકળ્યો થઇ દીલગીર; ભરપતીને શોધતો, નીકળ્યો થઇ તે ફકીર. ફરતો ફરતો આવીયો. જોરાવતી નગરી મોઝાર, તે નગરમાં ફરે સહી ત્યાં થઇ રહ્યો હાહાકાર. રાજા કલ્પાંત કરે ઘણું, તે ફરે તે નીર ધાર. પ્રજા સહુ રૂદન કરે, પ્રભાણ ચારણ ભાટ. બરાસ રાએ કસ્તુરાવતી, ધરે સરવે ધ્યાન; એક રાતમાં બેજણ ક્યાં ગયાં, વિસમ પામ્યા રાજન. એવું કલ્પાંત દેખી કરી, પુછે પ્રધાનનો તન; કોણ બરાસ કસ્તુરાવતી, કેમ રાવ કરે રૂદન. ત્યારે લોક કહે ફકીરને, બાઇ કસ્તુરાવતી જે નાર; તે ભરદરીયા મધે પડી, જતાંતાં અસ્ત્રી ભરથાર. વીમાન ભાગ્યું અંબવચથી, ગઇ જળ મધે નાર; મઘરે ગળી તે નારને, તે નીકળી આણે ઠાર. સગી નીકળી તે રાયની, પીતરાઇ બાઇની તન. એટલે પોપટ થઇને આવીયો. એનો પરણ્યો સ્વામીન. મેહેલ એક આપ્યો રેહવા કારણે, પ્રજા સહુ રળીઆત; રાજાને પેટ તન નહી, એમ વિચારી વાત; હું રાજ આપુ બરાસને, જોઇને રૂડો લાગ, પછે એકાએકી જતાં રહ્યાં, ઘર કીધાં છે ત્યાગ. તે કારણ કોઇ જાણે નહી. માટે કરે છે કલ્પાંત, શું જાણે જે શું થયું, ભાગે નહી કાંઇ ભ્રાંત. ગુણ સ્વભાવ સમજ્યો મન વિશે, એતો માગે રાજાય; વળી ખોળતો ખોળતો નીસરયો માહા અરણ્ય મોઝાર.

ચોપાઈ.

જોતો જોતો ચાલ્યો જાય. માહા અરણ્યની માંહે જાય, ત્યાં એક સુદર દીઠી વાવ, નીરમળ નીર ભરયાં છે ભરાવ. તે સ્થાનકે બેઠો ફકીર. તે પણ મનમાં છે દીલગીર; બીજો આવીને બેઠો પાસ, ત્યારે તેને દીધી આશ. અરસ પરસ ઓળખીયાં જાય, મન તણો ભાગ્યો સંદેહ; બાથ ભરાવી બેઠા જઇ પ્રેમ આલીંગન છુટે તહી. પોત પોતીકી વાતો કરી. બેજણ મળીને બે

ઠા છે ઠરી; કસ્તુરાવતી ગઇ સાંભળી કાન, રાજા મન થયો હુ રાન. હવે ધીરજ રખાય નહી. કસ્તુરાવતીને ઓળીએ જઇ પછે બે જાણ નિકળ્યા સાથ, સુખ દુખની એમ કરતા વાત, એક દેશ મુકીને બીજો લેય, નીશા પડે ત્યાં વાસો રેહે; એ મ ઘણા દીવશ વિત્યા છે સહી, કસ્તુરાવતીની ભાળ લાવી નહી

દોહરો.

બાર માસ પુરાણ થયા. રહ્યો માસજ એક; ત્યારે ચંદ્ર મુખી કહે કામસેનને, વિચારો મન વિવેક. એક માસે વરત પુરણ થશે, પોહોચશે મનની આશ, ત્યાં સુધી શીવ પુજન કરૂં, આણી મન હોલાસ. તે સાંભળી દીલગીર થયો, ચીંતા પેઠી મન; હવે ત્રીસ દીવશ કાલે જશે, આવ્યો નહી સ્વામી ન. હવે કયાં જઉને કવાં રહું, ચેતન નહી દીનને રાત; મન સમજી મનમાં રહું, કોને કહું એ વાત.

છપો.

જેને મન ચતાય. તેને અન નવ ભાવે; જેને મન ચતાય તેને નિંદ્રા નવ આવે; જેને મન ચંતાય ત દીન પ્રત્યે સુકે; જેને મન ચંતાય તે રાત દીન મનમાં ખુચે, જેને મન ચંતા ય તે ઉંડા નીશાસા મુકે; બોલે ચાલે વાત કરે, પણ મન તે તેમાં રહે; એ ચીંતાથી ચીત્ત બળી; તેસામળભટ સાચુ કહે.

ચોપાઇ.

એ રાત દીવશ મન ચીંતા કરે. બરાસ રાએ મનમાં સાં ભરે; હવે એ વાત એટલેથી રહી, બેજણ ફકીરનશી શી ગત .ઇથ કસ્તુરાવતી કસ્તુરાવતી કરે, નગર ખડ વન જોતા ફ રે; એમ કરતાં એક સાંભળી વાણ, કામસેનનાં થયાં વખા ણ. ભાઇ નવો મુસાફર આવે જેહ, ઘરમાં તેડી લાવે તેહ; વીસ્તારીને પુછે વાત, ઘરમાં રાખી ચારજ રાત. પછે મન મ નાવી વીદાએ કરે, એમ દુખ લોકના હરે; એવુ સાંભળી બે જણ રહ્યા, ચંદ્રાવતી નગરીમાં ગયા, દરવાજામાં પેઠા જેટલે; દરવાનદાર બોલ્યો તેટલે; અરે ભાઇ ચાલો અમારી સાથ રા જા તમને પુછે વાત. જોગી ભોગીની ભાગે ભ્રાંત, માંડી કહો સ ર્વે વરતાંત; એમ કહીને સાથે થયા બેજણને તેડી લઇ ગયા

દોહરા,

રાજા બેઠા સભા વિષે. પાસે બેઠા પરધાન; ત્યાં રાજ કુળી
છ છત્રીશે મળી, દીએ આદર માન. ગુણકા જ્યાં નરત કરે, તે
રાજાના ગુણ ગાય; બ્રાહ્મણ ત્યાં બેઠા ઘણાં, ત્યાં વેદ ચરચા
થાય. ભાટ ચારણ જસ બોલે ઘણાં, કરે બંદીજન પોકાર: ૨
ઇચત રાજી સરવ છે. ત્યાં થઇ રહ્યો જેજેકાર. એવે હલકા
રો એક આવીઓ, તેણે કરયો પોકાર; કોઇ જોગી બે બાહાર
આવીઆ, સાથે છે દરવાન. ત્યારે રાજા કેહે લાવો અહીં, હુ
કમ કરો હજુર. વિસ્તારી વાત પુછુ અમો, જોઉ જોગી જો
ગીનુ નુર. તેને આસન આપ્યાં બેસવા. દેખી જોગીનો વેશ;
પુજા કરતા તેહુને, જોતાં પડે અંદેશ. માથે જટા ભસ્મે ભરી,
વીભુતી ચરચે અંગ; ભગવા વસ્ત્ર આપે ધરયાં, ને સેલી સીં
ગીસંગ. ત્યારે રાજા કેહે તમે કોણ છો, નહીં જોગીની જાત;
કોઇ જોગી નરછો ભાવતા, વિસ્તારી કહો તે વાત. ૮

ચોપાઇ.

એવું રાજા બોલ્યો વચન, લેવુ જોગી ઉંચે ધારી લોચન;
પછે ગુણસ્વભાવથી લાગુ એહ. ભરમમાં એમજ કહી. જુઓ ધા
રીને મારા ભ્રાંત, રાય નથી એ નારી જાત; પરથમ પાર એ
નો લીજીએ. પછે ઘટે તેવો ઉત્તર દીજીએ. ત્યારે ગુણસ્વભા
વ કેહે પડ્યો સંદેહ. જે નારી પણ નરની દેહ; એકાંત વાત
થાય જ્યારે, સંદેહ ભાગે મનનો ત્યારે. રાજાએ પણ ધારી જો
યુ, કેમ સંદેહ કરો બેજાણુ; રખે હોય બરાસરાય, પણ વેશ
પાલટો નવ ઓળખાય, એકાંત વાત જો કરીએ સહી, વાત કર
તાં ઓળખીએ અહીં; એવું વીચારી બોલ્યો રાજન, પાસે તે
ડયા સેવક જન. આ જોગીને મંદીરમાં તેડી જાઓ, કહીએ જે
ગમે તે ખાઓ; પરથમ તો ભોજન કીજીએ, પછે વાત વીસ્તા
રી દીજીએ. ત્યારે જોગી બોલ્યો વચન, નહીં ભોજનનું અમ
ને મન: સ્વયંપાક કરીને જમુ, તે વાત અમારા મનમાં ગમું.
રાજા કહે તમને ગમતું જેહ, મનમાને તેમ કરો તેહ; એકાંત
સ્થળ આપ્યું સાર, ત્યાં રસોઇ કરી તઇયાર. નીશાપડી સભા
ઘેર ગઇ. રાજા ઘરમાં આવ્યો સહી; રાણી કેહે સાંભળીએ રા
ય, મારા મનમાં હરખ ન માય. તેર માસ થયા સાક્ષાત, તે

માં ઓછા દાહાડા સાત; હવે વરત તમારૂં પુરાણ થયુ, હવે મા
નજો મારૂં કહ્યું. એમ કહીને રાણી રહી, તારે રાજાએ વા
ણી કહી, સહુની હવે પુરે આશ, એમ કહી મુકયો નીસવા
સ. પછે જઇ બેઠા એકાંત, ભાગાને મન કેરી ભ્રાંત; જોગીં
બે બોલાવ્યા પાસ, દીધી અદકી તેને આશ. જોગી સાચુ
બોલો તમો, વાત વીસ્તારી પુછુ અમો; ત્યારે જોગી બોલ્યા બે
થ આણી મનમાં અદકો નેહ. પરથમ વાત તમારી કહો, પછી
અમારી સાંભળવા રહો; વીસ્તારી પુછો શામાટ એવડો શો ઘટ
તો છે ઘાટ. સુખ દુ:ખ સહુ આવેને જાય, તમાં શું પુછો રાય;
પુછ્યાનું કારણ કહો જે, પરથમ વાત માંડો કહો તેહ. મા
રા પુછ્યાનું એ કારણ, જે આવે તેનું મનાવુ મન; ત્યારે ક્ષા
મસેન કેહે પુછુ અમો, બારા ઉચાટ તે ભાગો તમો. માટે વ
મારા ઇષ્ટની આણ, જો જુઠુ બોલો એ પાણ; સાચાના બેલી
શ્રી રામ, સાચી વાતે સરશે કામ. ૧૭

દોહરા.

જોગી કહે રાજા સુણો, અમારા કરમની હાંણ; તમ શાનીધ
સાચું બોલીએ, તે જાણે શ્રીભગવાન. કસુંબાદેશ હમારડો ભી રુ
ત્રસેન મારો તાત; આ ગુણસ્વાભાવ મધાન છે, પણ આપુંએ
જેસોભ્રાત. અમ તાતે કહ્યુ જે પરણાવીએ, રૂડી જોઇ કન્યાય; મને
પુર્વ જનમનું ગ્યાન છે, માટે કહી પરણ્યાની નાય. ૩

છપ્પૈ

અમો બે જણ નીકળ્યા વીર, ધીર ગન માંહે રાખી આ
મીત્ર થયા અમ સાથ, વાત તે મત્યે ભાખી. જો પુરવની મ
ળે નાર, વીહાર તે સાથે કરવું; બીજી સાથે નહીં મન, તે
ને માટે મે ફરવું: એમ નીકળ્યા બાહાર, દેશાવદેશ ફરતા પુ
રવેની સાંભળી નાર, હંસા હંસા એમ કરતા. એમ ઘણું ક
ષ્ટ અમે ભોગવ્યું, દેશ વિદેશ ફરતા સઇ; ત્રાણ માસ એમ વ
હી ગયા, તોએ પુરવની નારી મળી નહી. આવ્યું આસાવરી
એક ગામ, કામ થયુ ત્યાં અમારૂં; ત્યાં દેવધર નામે સુતાર,
કામ કરયું તેને સારૂં; એક ચરખી ભજનનું વીમાન, કરયો
મત કારમી તેમાં; આવ્યા સમુદ્ર નેપાર, બે જણ બેશી એમાં.
તે કરપુરસભાવતી ગામ, ઠામ રૂડો તે જાણ્યો; ત્યાંનો કરપુર

સેન રાજાય, સતવાદી તેતો રૂડો; કરપુરાવતી એક નાર, એક
કસ્તુરાવતી કુમારી; અતીશેં કોમળ અંગ, નારી પુરવની તેમા
રી. તે ગામે અમે ગયા, ફકીરવેશ લીધો સઇ; એક દીન ફ
રતો તેગામ, મેહેલ નીચે આવ્યો સહી; દાશી આવી બાહાર,
તેણે ત્યાં મેહેલ ઉપર બોલાવીયો. આપ્યું કનક આસન. વાત પુ
રવની વીસતારી; રાજાએ પરણાવી તન, મનમાં તાઢી તે ના
રી; એક માણુધર નામે સુતાર, માહા માનમી કેહે છે; તે દેવધર
કેરો ભ્રાત. તે રાજા ઘેર રેહેછે; એક સાતસે જોજનનું વીમાન
તે માણુધરની પાસે તેમાં બેઠા નર નાર, ઘેર જવાની આશે;
ચારસે જોજનનું વીમાન, તેમાં માણધર ગુણી બે બેઠા સહી;
વીદયગીરી રાએ કરી, એમ ચારસે જોજન ચાલ્યા સહી;
આવ્યા સમુદ્ર મધે, વીમાન અધવચે ભાગ્યું; માણધર ગુણરવ
ભાવપામે તે આકાશે ચાલ્યું આધું; અમો જળમાં પડયા નરના
ર, નારી મધરે લીધી; મારે કર આવ્યું એક કાષ્ટ, મનુએ સાહે
તા કીધી. હું ઉતરયો જઇ એક બેટ બેટ નારી જોરાવતીમાં
આવી; છળતી નીકળી નાર, રાએ પુત્રી કહી બોલાવી; મુનેના
ગો કીધી સારૂં, એક દોરો આકાશેથી નાખ્યો; તે લીધો માહા
રે હાથ, પગ અંગુઠે બાંધ્યો; હું થઇ ગયો પોપટ ઝટ ઉડયો આ
કાશે આવ્યો જોરાવતી ગામ, કામ નારીની પાસે; મળ્યાં બે
ઠયા સુખે રહ્યાં વળી વીરોધ વાત નારીએ કરી; નીશાં સમે હૈં
નીસરયો, તે નારીને મે પરહરી, વળી નીકળ્યાં ત્યાંથી બહાર
વાટમાં મંત્રાનજ મળીયો; કહી એક એકની વીગત વાત, સંતા
પ શોક હૃદેથી ટળીયો; પણ આમને સાંભળે તે નાર, સંસાર સુ
ખ નહી અમને; માટે ફરીએ દેશ વિદેશ સચુ કહીએ તમને;
તે મળે જો નાર, મન માને અમારૂં; નહીતો પાડુ દેહ, છા
કાડું તે સરૂ;હવે મન મનાવો તેતણું, જો પુછો તો સચુ ક
હું; અમને ચેતન નહી ચના ઘણી, એ વીના નવ જાએ રહું.

ચોપાઈ.

એહ હમારૂં કહ્યું વરતાંત, ભાગી તમારા મનની ભ્રાંત;
હવે સંધે અરથ આવે તમ તણું. ભેદ અવે તમારો ઘણો. ત્યા
રે કામસેન બોલ્યો વચન, સાંભળો સતવાદી જોગીજન; તમે
ફરીને મળો જાહરે, એવડી વાત નારીએ કહી જાહરે. ઓ

અલપ અપરાધે દીધો છેહ, ઘટે નહી એમ તોડવો નેહ; ના
રી બુધ પાની કેહેવાય રાત પડે ત્યાંથી પણ જાય.

છપો.

નારી નીચ અગનાન ભણે પુરૂષ તે જાણે; નારી નીચ
અગનાન, મમત પોતીકા તાંણે; નારી નીચ અગનાન, સેહે
જમાં રામાણ સાડે; નારી નીચ અગનાંન, કારણ કો નૂર જા
ણે; નારી નીચ અગનાનપ્રમાણ કરે તે તેનું; માટે શાણા
નર તમે સમજજો અબળા બુદ્ધ આ ાર છે; અમોલ્યું જાણે
નહી, તો એ તમારી સાથ છે.

દોહરા.

પછે કર જોડીને કરગરે, કરી મહક્ષાણા ચાર; મોતી થાળે
વધાવીયા, સફળ થયું વરત તે વાર. વેસ પોતીકો પરહરો,થઇ રહી
તે નાર; વારેવારે કરગરે. પ્રણામ કરે વારંવાર. ૫
છે વારતા માંડી કહી, જે વીત્યુતું દુઃખ; પ્રાણજીવણ મુજને
મળ્યા, આજ અદકું થયું સુખ. ચંદ્રમુખી તેડી તાંહા, જ્યાં
ત્રણે જણ બેઠાય; અથઈતી સરવે કહી, ભાગી તેની ભ્રાંત. ૧
પન કરાવ્યું બે જણે, નાહ્યા નીરમળ નીર; સુભ શણગાર વ
સ્ત્ર પેહેરીયાં સુદ્ધ થયાં શરીર. હું તુ આપણ એક છું, આ
પણા સ્વામી છે એહ; એ વાત વીસ્તારીને કહી, ભાગ્યો મન
સંદેહ. એમ એકાંતે ચારે મળી, વીનાદ ઘણા કરી કરી, એ
ટલે થયો પ્રભાત.

ચોપાઈ.

પ્રાતસકાળ થયો જેટલે, પરધાન ત્યાં આવ્યો તેટલે; તેને
તેડે એકાંતે જઇ, વાત વીસતારીને સરવે કહી. પરધાને પણ
જાણ્યું એહ, મગન થયો પોતાનો દેહ; ચંદ્રમુખી પણ હર
ખી મન, રૂડો આજ મળ્યો સ્વામીન. પછે પરધાને વીચા
રી પેર, એક પુત્રી હતી પોતાને ઘેર; કળાવતી છે તેનું નામ,
કાઆ સકોમળ રૂપનીધાન. તે ગુણ સ્વભાવને આપી જઇ, વી
હીવા રગ કરયો છે તહી; પરધાન પણ ગુણ સ્વભાવ કરે.
દુઃખ માત્ર લોકોનાં હરે. બેહુ એ નારીને હરખ ન માય, રં
ગે રમે રાણીને રાય: હવે એ વાત એટલેથી રહી, ચીત્રસેન
રાજાની શી ગત થઇ. ૫

દોહરા.

ચીત્રસેન જે રાયજી બરાસ રાયનો તાત; પુત્ર ગએ પર દેશડે, અધીક થયો ઉતપાત. ખાન પાન નીદ્રા તજી, તજ્યા ભ વતા ભોગ; તેમ પુત્ર વીજોગ સાલે ઘણું, તે ધરી બેઠો છે જોગ. તે જનુનીએ જુલમ કરયો, તજ્યા અંગ તણા શણગાર; માળા લીધી હાથમાં ભજે છે વિશ્વ આધાર, રાજા કહે દેહ નવ ધરૂં, કાહાડું આરો પ્રાણ એ બરાસ માહારો કયાં ગયો એમ મુખે બોલે વાંણ. કાશીએ જઇ કરવત ધરૂં, કરૂં હું ભેરવ જાપ; તન વિના તલપે ઘણું કોઇ કરે એહની વાત. રાજાએ તેડયો પરધાનને શો કરવો ઉપાય; બરાસ માહરો કયાં ગયો જુલમ કરે છે રાય. લીખ ખાઇને હું મરૂં, નથી પડતું કાંઇ સુજ; પરભાવતી કલપે ઘણું, રહી છે ભીડીને ભુજ. કસુંબા નગરીમાં કલપાંત થયું; વેહેપારી સહુ જાય એમ નવ કરીએ રાયજી, કાલે આવશે તન. ધીરજ આપી સહુ પાછા વલ્યા, ઘણો ઉચાટ મનમાં થયો; એ વાત રહી ત્યાં એટલે પછે ત્યાં બરાસને ત્યાં શું થાય.

ચોપાઈ,

બેહુએ નારને હરખ ન માય નીત રંગે રમે છે રાય; કામ ક્રીડાએ અતીશે થયું હવે કશું દુઃખ ત્યાં નવ રહ્યું. એક સમે શોકાતુર થયો આપ, મનમાં સાંભરયા માને બાપ; માહારા બાપની શી ગત હશે, મુવા જીવતની ખબર કેમ પડશે, મનમાં કલપે પોતે ઘણું, ઘણું દુઃખ પ્રભાવતી માતા તણું; તે તો વીખ ખાઇને મરે. મારો બાપ હવે દેહ નવ ધરે. એવું મનમાં ધરે છે દુઃખ ઉતરી ગયું રાજાનું મુખ; ત્યારે કસ્તુરાવતી એમ પુછે રાય, બહુ દુખણી કેમ થાય છે કાય. તાહારો મનની મનમાં અહીં, જે કોહો તે કરીએ સહી; રાજાએ માંડી કહી વાત, બાપ દેહની કરશે ઘાત. પ્રભાવતી માતા કંઇ મરે, ચીત્રસેન રાજા ઘણું ટળવળે; એનો ઉચાટ મનમાં ઘણો, ગુણ રંભા મિત્ર સાંભળો. ત્યારે ચંદ્રમુખી બોલી વાંણ સુણો રાજન ચતુર સુજાણ; શા માટે તમો દુઃખજ ધરો; નયણે આંસુ શાને ભરો.

દોહરા.

કસ્તુરવતી કે કાંહાં દુઃખ ધરો. ટાળો મન ઉચાટ; પરધાન ને રાજ શોપી કરી, ચલી એ કશુંબાની વાટ. રાજા કહે પરધાનને. હું જાઉં જાત્રા કાજ; મજા પુત્રને પેરે પાળજો, ચલાવજો મારૂં રાજ. ચાલો રાજા ગુણસ્વભાવ પરધાન, સાથે બંનો નાર. વળી ગુણ સ્વભાવની અસી જાણ, ચાલ્યા પોતાના દેશ મોઝાર. એવું કહીને નીશરાં બાર, લશકર લીધું સાથ; દોડ મજલ તો પરવરચા, નહીં મનમાં ઉચાટ, ઘણા દીવસે પાછા આવીયા સાથે છે બને નાર, ગુણ સ્વભાવ પરધાન છે, તેની તે ત્રીજી નાર આવ્યા રૂષીને આશ્રમ, ત્યાં કુચ મુકામ કીધ; તે નર નાર જઈ. પગે પડ્યાં, રૂષીએ આશીસ દીધ, જઈ ઉભા રૂષી કને, સાથે કસ્તુરાવતી નાર; હાથ પગ જોડી કરી, નમી કીધો જુહાર.

ચોપાઈ.

નેત્ર ઉઘાડી જુવે રૂષી રાય, કોણ છેરે માનવતી કાય; કેમ તું અહીંયાં આવાયો, તપ ભંગ કરવા લાવીયો. ત્યારે બોલ્યા દીન વચન એ કસુંબા નગરાનો રાજન; તેનો સુત બરાસ કેહેવાય તે આવ્યો પગે લાગવાય. તમ દરસનનો હું ઘેલો રાય, કસ્તુરવતી પરણ્યા કંન્યાય તમ પરતાપે લાવ્યો અહીં, ક્ષમા કરો અપરાધ મારો સહી. એમ કહીને લાગ્યો પાય હું અપરાધી તારો રાય રૂશીએ દીધો આશીરવાદ, ધન ધન પુત્ર તારૂં ભાગ્ય એમ કહીને મુક્યો માથે હાથ, પછે લીધી કસુંબાકેરી વાટ; આવી પાદરે ઉતારો કરયો, સહુને હઈડે હરખજ ભરયો. ચીત્રસેન જુવે છે પુત્ર વાટ. ન આવ્યો અજુ શા માટ; એકાએક આવી એમજ ભણે; બરાસરાય આવ્યો તમ તણે. નાફાલ કરયો રાજાએ તેહને રાજ્યાસનથી ઉઠ્યો ત્યાહરે; હરખ ભરી સહુ સામા જાય, ઉલાસ આણી મન માંહે.

દોહરા.

રાજા આસનથી ઊઠ્યો, પ્રભાવતી શામાં જાએ; કુંવર આવ્યો જાણી કરી મનમાં થયો ઉચાટ. ચીત્રસેન જાએ તેડવા પાછળ પ્રભાવતી માએ, તે પુછે શેના શહુ, રઈયત રંકને રાય, રાજા આવનો જાણીને પુત્ર પએ પળાય; બેહુનાં હઈડાં હ

રખીયાં. પુત્ર લાગ્યો પાએ. રાજા મીત્ર સહુ મળ્યા અને ઓળે લીધો કુંમાર, ફરી ફરી મુખ નીહાળીયું, ચીત્રસેન ભુપાળ. પછે આવ્યા નગ્રમાં, સાથે સહુ સેનાય, રઇપતને હરખ અતી ઘણો, મનમાં શકુ હરખાય. સભા ભરી શીંહાસને બેઠા તાતને તંન; વીગત વાત માંડી કહી, જે વીત્યું તુ રણમાંહ. તમ પરતાપે આવીયો; માતાને લાગ્યો પાય. કસ્તુરાવતી આવી લાવીઓ તમ પરતાપે માય. ખાઓ પીઓ ખુબાં કરો, ટળ્યો વાહુલાનો વીજોગ બાર વરસે મળ્યા સહી, રંગ ભોગ અતી ભોગ. સામળ ભટ વરણવ્યું બરાસ કસ્તુરાવતી જોડ; બેહુ કર જોડી એમ ભણે, જે જે શ્રી રણછોડ, આય સાખેન સાંભળે, મન તણો ભાગે ખેદ; વીજોગ ટળે વાહલા તણો, એમ શાસ્ત્ર બોલે વેદ. ૧૦

સમાપ્ત.